

N° 1884.
Lainausmaksu
5 p^{iä}.

Pankki

Weskiin

KÄSIKIRJA

SOITANNOSTA ja SOITTOKONEISTA

erittäin

URKUJEN

hoidosta, virittämisestä ja tarkastamisesta.

Ynnä

Historiallis-Systemaattinen luettelo

URKULAITOKSISTA SUOMESSA.

Ja

KERTOMUS SUOMEN TAITAVIMMISTA URKURAKENTAJOISTA.

Varustettu kuudella puupiirroksella.

Kirjoittanut

H. W.

Kaupungin kirjasto

WIIPURISSA,

Tekiän kustannuksella.

Jälkipainos ilman tekiän lupaa kielletty.

SIBELIUS-AKATEMIA
Kuopion osasto
Kirjasto

V 78.62

WIIPURI,
»Östra Finland»in kirjapaino, 1892,

ALKULAUSE.

Soitannosta ja soittokoneista on historiallisia kirjoituksia hyvin monta, lukuun ottamatta musiikinhistoriaa, vaikka ne suomenkieliselle kansalle ovat tuntemattomat siitä yksinkertaisesta syystä, että ne ovat vieraskielisiä ja niin kalliita, ett'ei vähävarainen kykene niitä itsellensä hankkimaan.

Sentähden tarjotaan tässä suomenkielisenä vähäinen teos soitannosta ja soittokoneista yleisesti ja erittäin urkulaitoksista Suomessa.

Halu tehdä suomenkielisille kansalaisilleni tutuksi niin viehättävän taiteen kuin musiikin ja vasrinkin kirkkomusiikin historialliset vaiheet on kehoittanut minua tämän teoksen toimittamiseen.

Hyvin tuntien vähäpätöisyyteni senlaiseen yritykseen, rohkenen kuitenkin sulkea tämän kirjasen suomenkielisten musiikin ystävään suosioon siksi, kunnes joku taitavampi ryhtyisi valmistamaan täydellisemmän ja vajaanaisuksista vapaan suomenkielisen suomalaisen musiikin historian. Ja toivon että tässä löytyviä virheitä ja vajaanaisuuksia sekä sitä kirjoitustapaa, jota tässä olen käyttänyt, (nimittäin: musiikki, musikaallinen, soitanto, soitannollinen, soitto, musiikki, urunpiiput, uruntorvet, henkiloodat, henkilaatikot, plur., sing., j. n. e.) ei liian ankarasti arvosteltaisi.

Tässä teoksessa, joka on suomenkielellä ensimmäinen laatuansa, olen koettanut niin yksinkertaisesti ja lyhyesti kuin suinkin on mahdollista ollut esittää pääpiirteet soitannosta, soitto-

koneista ja soitannon vaiheista vanhimista ajoista kun historia tuntee meidän aikoihimme saakka, erittäinkin kirkkomusiikin ja urkurakennusten alalla, joka onkin tämän teoksen pääaine.

Lähteinä tähän olen käyttänyt useampia hirttoorillisia soitannollisia teoksia, joista muiden ohessa mainittakoo: »*Kurzgefasstes Musikaliches Lexikon 1737*», »*Syntagma Musicum M. Praetorius*», »*Historisk Afhandling om Musiken och Instrumenter. A. Hylphers*», »*Die Orgel von Töpfer*», »*Die Orgelbaukunst nach einer neuen Theorie dargestellt von Töpfer*», »*Musikaliska Sällskapet i Åbo 1790—1890. W. L*» »*De forna Musikaliska Sällskaperna i Åbo af Puff, II, 150 ff*», ynnä monta muuta, joista edespäin paikallansa erittäin mainitaan.

I osa.

Tässä osassa kerrotaan musiikin synnystä, sen takoituksesta, siinä tehdyistä keksinnöistä ja soittokoneista yleisesti Vanhan Testamentin aikana.

II osa.

Musiikin tarkoituksesta, nuottien keksinnöstä, kirkkonuotteista, niiden synnystä ja luonteesta käytännössä, urkujen keksinnöstä ja soittokoneista yleisesti uuden testamentin aikana.

III osa.

Musiikin kehittämisestä Suomessa. Urkurakennuksesta yleisesti. Ehdoituksia urkulaitoksia varten Suomen seurakunnille. Käsikirja urkureille urkujen hoidossa, virittämisessä ja tarkastamisessa, sekä korjaus-suunnitelman tekeminen vanhoille vianalaisille uruille, ynnä

Urkurakentajan ja seurakunnan keskinäisistä suostumuksista urkujen rakentamisessa ja niiden tarkastamisesta.

VI osa.

Historiaalis-systemaattinen luettelo urkulaitoksista Suomessa.

Sekä kertomus maamme mainittavimmista urkurakentajoista nykyään.

Muutoin olen erityisestä syystä käyttänyt nimityksiä: äänikertaa, manuaal, manuaalklaviatuuri, pedaal, koppel, principaal, eikä äänirekisteri, manuaali, pedaali, koppeli, principaali j. n. e. sekä vuoroon pneumaattinen ja ilmanpuristuslaitos.

Vielä pyydän lausua nöyrimmät kiitokseni niille herroille papeille ja urkureille, jotka hyväntahtoisesti ovat edistäneet tämän teoksen toteutumista, lähettämällä tietoja seurakuntainsa urkulaitoksista, ja toivon, että tämä olisi tavallansa suomenkielisille soitannon, ja erittäin kirkkomusiikin harrastajille, vaikka vähäiseksikin hyödyksi.

Ja sillä toivomuksella omistan tämän teoksen

nöyrimmästi

SUOMEN URKUREILLE.

Tekä.

Sisällys.

I osa.

Ensimmäinen luku.

Soitannosta yleisesti siv. 1.

Toinen luku.

Soitannosta ja sen tarkoituksesta vanhan testamentin aikana, erittäin Israelin kansan seassa siv. 6

Kolmas luku.

Soittimista vanhan testamentin ajalla, erittäin Israelin kansalla siv. 13.

Neljäs luku.

Muiden kansain musiikista vanhan testamentin aikana siv. 15.

Viides luku.

Soittokoneista yleisesti kaikilla kansoilla ennen Vapahtajan syntymistä siv. 23.

II osa

Ensimmäinen luku.

Maallisesta soitannosta uuden testamentin aikana yleisesti, erittäin Euroopassa siv. 26.

Toinen luku.

Soitannosta edellisellä vuosisadalla ulkopuolella Euroopan siv. 34.

VII

Kolmas luku.

Soittokoneista yleisesti edellisellä vuosisadalla, erittäin Euroopassa siv. 37.

Neljäs luku.

Maallisesta soitannosta pohjoismaissa Ruotsin vallan aikana siv. 41.

Viides luku.

Hengellisestä soitannosta yleisesti uuden testamentin ajalla siv. 46.

Kuudes luku.

Urkujen keksinnöstä ja käytännöstä yleisesti siv. 56.

III osa.

Ensimmäinen luku.

Soitannosta ja soittimista yleisesti Suomessa siv. 62.

Toinen luku.

Kirkkomusiikin kehittämisestä erittäin siv. 72.

Kolmas luku.

Soittimista nykyaikana yleisesti siv. 76.

Neljäs luku.

Urkurakennuksesta yleisesti siv. 78.

Viides luku.

Yleisiä ehdotuksia pienempiä ja suurempia urkulaitoksia varten siv. 85.

Kuudes luku.

Käsikirja urkureille urkujen hoidossa, virittämisessä ja niiden käyttämisessä siv. 93.

Seitsemäs luku.

Ohjesuuntainen ehdotus seurakunnan ja urkurakentajan keskinäisestä suostumuksesta urkujen rakentamisessa, ja niiden tarkastaminen - - - - - siv. 99.

Kahdeksas luku.

Ehdotus-suunnitelma vanhojen urkujen korjaamiseen, ja niiden tarkastamisesta - - - - - siv. 104.

IV osa.

I.

Historiallis-systemaattinen luettelo urkulaitoksista Suomessa - - - - - siv. 107.

II.

Kertomus Suomenmaan etevimmistä urkurakentajoista nykyään - - - - - siv. 169.

Kertomus seurakuntain urkujen laadusta on tässä teoksessa ylöspantu sen mukaan kuinka kustakin seurakunnasta olen saanut ilmoitukset; jotka toisinaan ovat olleet hyvinkin vajanaiset ja vaikeat käsittää. Onpa useasti puuttunut seurakunnan nimikin ilmoituksesta. Ja moni on suoraan ilmoittanut olevansa kykenemätöin antamaan tarkemmin pyydettyjä ilmoituksia

Olisiko sentähden jonkun seurakunnan uruista puutteellinen tai virheellinen kertomus, niin ei se ole minun syykseni luettava, vaan ilmoituksen antajan.

Kunnioituksella

Tekä.

Ensimmäinen osa.

Ensimmäinen luku.

Soitannosta yleisesti.

Sana Musiikki johtuu kreikkalaisesta sanasta *Μούσικη*, joka vielä johtaa alkunsa sanoista *ἀπό τῶν Μουσῶν* (laulunjumalattareilta), jolla on useimmissa eri kielissä sama käsite, vaikka sille on annettu toinenkin merkitys, kuten *μῦθαί*, joka merkitsee ahkeruutta, harjoitusta, j. n. e., jota vaaditaankin, jos tahdotaan saavuttaa edistystä ja taitoa musiikissa.

Muinaisten kreikkalaisten tarut kertovat, että Apollo keksi musiikin ja runouden, ja että Tseyllä (Jupiterilla) ja Mnemosynellä oli yhdeksän tytärtä, jotka jumalattaret kutsuttiin yhteisellä nimellä *μούσαι*, josta nimestä johtuu musiikki-taiteen nimi. Niiden jumalatarnten nimet olivat: Kalliope, joka oli kaunopuheliaisuuden jumalatar; Klio, joka veisasi kiitettävään töiden kunniaksi; Erato, joka keksi tanssitaidon; Thalia, joka keksi näytelmätaidon; Melpomene, joka keksi tragediiat (murhenäytelmät); Terpsichore keksi kitaran ja sillä soittamistaidon; Euterpe puhallussoittimet; Polyhymnia historiain kirjoittamisen jumalatar ja Urania veisasi taivaallisista hyvyksistä.

Sitäpaitsi oli heillä vielä monta muuta jumallista tehtävää, josta tarkemmin on kirjoitettu Achariuksen mytologiassa.

Muinaisten kansain musiikista on ainoastaan hämäriä tietoja saatavissa, jonkatähden ei ole ollut mahdollista siitä saada aivan täydellistä selvyyttä.

Historian tutkijat ovat kuitenkin niin paljon saaneet selville, että ensialussa muinaiset kreikkalaiset käsittivät sanalla *μουσική* sekä soittoa, tanssia, runoutta että myös kaikkea yhtäläisyyttä, sopu-sointua ja järjestystä taloudellisissakin asioissa y. m., ja että vasta pitkän ajan kuluttua ruvettiin sillä sanalla yksinomaan tarkoittamaan laulua, („vocalmusiikkia“) ja soittoa („instrumentalmusiikkia“).

Musiikkitaito jaetaan kolmeen pääosaan, nimitään: tieteellinen, käytännöllinen ja runollinen.

Tieteellinen osa käsittää historiallisen tiedon musiikista ja käsityksen sen matemaattillisesta järjestyksestä, nuottien ja nuottimerkkien tuntemisen y. m.

Käytännöllinen osa käsittää opin soittokoneilla soittamisesta ja laulutaidon oikeasta käytännöstä ja harjoittamisesta y. m.

Runollinen osa käsittää kaiken sen, mikä kuuluu sävellysooppiin, kuinka määrättyjen sääntöjen perustuksella sovitetaan musiikkikappaleita soittamista ja laulamista varten. Paitsi tätä jaetaan musiikki vielä kahteen lajiin, nimittäin hengelliseen ja maalliseen.

Hengellinen musiikki käsittää kaikki ne musiikalliset toimitukset, jotka erittäin Jumalan kunniaksi ja kiitokseksi toimitetaan, joista kirkkomusiikin käsitteleminen on tämän kirjateoksen pää-aine.

Maallinen musiikki käsittää ne musiikalliset toimitukset, jotka maallisissa juhlatiloissa, yleisissä ja yksityisissä tapauksissa toimitetaan.

Musiikilla on se ominaisuus, että se vaikuttaa kaikkiin luotuihin olentoihin, vaikka eri tavalla.

Enemmän kuin muut tieteet ja taiteet muistuttaa se ihmistä korkeimmasta olennosta. Kun toinen ihminen tulee ikäänkuin kehoitetuksi iloon ja sisälliseen tyytyväisyyteen, kuullessaan hyvin sointuvaa laulua tai soittoa, niin toinen ihminen siitä tulee levottomaksi ja synkkämieliseksi. Musiikin erilainen vaikutus perustuu ihmisen luonnonlaatuun, sillä siitä usein tulevat liikutetuiksi senkinlaiset ihmiset, jotka muutoin näyttäivät olevan aivan tunteettomat.

Siihen löytyy todistuksia sekä Raamatussa että maallisessa historiassa. 1 Sam. 16: 23 luetaan, että kuningas Saul sai levon, kun Daavid soitti kanteleella hänen edesssänsä. Ja 2 Kun. 3: 15 nähdään, että Herran voima tuli profeetta Elisan päälle, kun hänelle soitettiin kanteletta. Uskonpuhdistaja M. Lutherus kirjoittaa Coburgissa ollessaan itsestensä samaan tapaan.

Muinaiset kansat pitivät musiikin tarpeellisena ei ainoastaan huojentamaan surua, vaivoja ja murheellista mieltä, vaan myöskin estämään vihastumista ja äkkipikaisuutta sekä kehoittamaan iloon, hyvämielisyyteen ja tyytyväisyyteen. Albertus Krantzius kertoo kuinka Danan (Tanskan) kuningas Erik, kuullessaan musiikkia, ensin tuli surulliseksi, sitten iloiseksi ja viimein rajupäiseksi. Alexanteri Suuri antoi soittaa edesssänsä silloin, kuin hän oli huonolla tuulella. Kerrotaan myöskin, että muutamat suuret

musiikin harrastajat ovat parantuneet taudeista heille toimitetun musiikin kautta.

Natur-Kunst Lexikon, Hüpner ja Hist. Mundi, Lib. IX. Cap. VII., Plinius, kertovat musiikin vaikutuksesta järjettömiin luontokappaleihin, vieläpä kaloihinkin. Kerrotaan myöskin kuinka n. k. tanssitauti (tarantismus), joka liikkuu Italiassa, saadaan parantumaan musiikin kautta.

Musiikki muistuttaa meille, että meidän henemme johtuu itse Jumalasta, ja että me, jotka syn-tiinlankeemuksen kautta kadotimme sen täydellisyyden, joka ensin luomisessa oli meille annettu, yhtähyvin vielä meidän hajoavaisessa rakennuksessamme omistamme jotakin, mikä todistaa, että ihminen, edellä kaikkein luotuin, on lähinnä Jumalaa ja on aiottu Jumalan kiitosta ja kunniaa ajassa ja ijankaikkisuudessa julistamaan, ja että hän jo täällä armon valtakunnassa on määrätty alkamaan sitä korkeimman kiitos-veisua, joka sitten kunnian valtakunnassa ijäti kestää kaikkein valittuin seassa.

P. Raamatun mukaan pidetään ensimmäisenä musiikin ja soitto-koneiden keksijänä *Jubal* Lamekinpoika, josta 1 Mos. 4: 21 sanotaan, että *häneistä tulivat kanteleitten ja huiluin soittajat.*

Luomisessa annettiin ihmiselle tiytysti niin hyvin musiikin kuin kaikki muutkin taidon lahjat, joten siis musiikki johtaa alkunsa paratiisista. Ei tarvinne epäillä, että Aatamilla, joka ennen lankeemistansa oli varustettu suurilla hengen lahjoilla, oli myöskin musiikin taito, vaikka ei sen käytännöllisestä harjoittamisesta äänellä tai soitto-koneella mainita ennen kuin vasta noin tuhannen vuotta jälkeen-

päin eli Jubalin aikana. Pantoppidan teoksessaan „Werldenes Nyhet“ mainitsee, että pakana-kansat Apollolla tarkoittivat Jubalia. Ja toiset heistä väittävät, että Mercurius olisi ensin keksinyt musiikin. (Katso Walks Phil. Lexikon.) Luultavaa on myöskin, että ihminen on ensi-alussa ottanut musiikille jonkunlaista johtoa lintuin laulusta. (Katso Gestrin'in De Musica Hebræorum Antiqua).

Jubalin ajasta Mooseksen aikaan saakka ei raamatussa mainita yhtään soittajista eikä veisajista erittäin; mutta huomattava on, että vedenpaisumisen aikana säilytettiin musiikkitaito Noakin ja hänen poikainsa kautta jälkimaailmalle. Patriarkkain aikana jo mainitaan soittimia käytännössä, (1 Mos. 31: 27) kuten Labanin puheesta Jaakopille — — — — — *että minä olisin sinua saattanut ilolla ja laululla, trummuilla ja kanteleilla.* Diodorus Siculus kertoo, että egyptiläisten kuningas Osiris, joka eli noin kaksituhatta vuotta maailman luomisesta, oli suuri musiikin harrastaja, ja että hänen linnassaan oli monta soittoniekkaa. Luullaan hänen myös keksineen jonkunlaisia huilusoittimia, joita tehtiin Niilin virrassa kasvavista kasveista ja nimitettiin *Monaulus.*

Tästä ajasta alkaen näkyy kansat ruvenneen soittimia käyttämään yleisemmin jumaliensa palveluksissa, joka meille osoittaa kuinka musiikki- ja laulutaito ainoan totisen Jumalan tuntijain seassa, oikein käytettynä, tulee Herran kunniaksi, ja että se on ihmissuvulle lahjoitettu sielun ylentämiseksi ja lievitykseksi vaivoissamme täällä maan päällä.

Vaikka väärinkäytös niin musiikissa kuin kaikissa muissakin laitoksissa on valitettavasti ajan mu-

kana saanut sijaa, niin on musiikki kuitenkin itsessään hyvä ja hyödyllinen sekä tarpeellinen. Ja vaikka Starke selityksissään 1 Mos. 4: 21 ei puhu suuresti musiikki-taidon kunniaksi; sillä hän sanoo, että se on Kainin jälkeläisten keksimä, jotka pahuudessaan väärin käyttivät sitä taidetta ja sen kautta saattoivat päällensä vedenpaisumisen, niin se ennakkoluulo ei perustu todellisuuteen, sillä me tiedämme, että Jumala itse on asettanut ja järjestänyt musiikin kansansa seassa, kuten näemme 4 Mos. 10: 2—10: kuinka Jumala käski Mooseksen tekemään kaksi torvea hopeasta, joilla piti määrätyillä ajoilla soitettaman.

Tarkemman käsityksen saamme musiikin kehkeymisestä, edistymisestä ja tarkoituksesta, jos sitä seuraamme erittäin vanhan ja uuden testamentin ajalla, huomioon ottaen siinä vielä kunkin eri aikakauden, niinhyvin Israelin kansan kuin muiden kansain seassa.

Toinen luku.

Soitannosta ja sen tarkoituksesta vanhan testamentin aikana, erittäin Israelin kansan seassa.

Tuomarein ja Daavidin hallituksen väliajoilla näkyy musiikki-taito alkaneen kehittyä ja tulla enemmän tunnetuksi yleisesti siihen aikaan tunnettujen kansain seassa.

Kircherus kirjoittaa, että egyptiläiset muka olivat ensimmäiseksi vedenpaisumisen jälkeen saatta-

neet musiikin jonkinlaiseen käytäntöön, ja että Israelin kansa Egyptistä mennessään olisi vienyt musiikki-taidon mukanaan.

Job aikansa puhuu jo kuinka „jumalattomat riemuitsevat trummuilla, kanteleilla ja iloitsevat huiluilla“. Siitä riemumusiikista, jonka Israelin kansa toimitti Herralle, mentyensä Punaisen meren ylitse, kerrotaan 2 Mos. 15. 20. Jumala opetti itse Israelin kansalle musiikin ja sen käytännön, kuten näkyy 3 Mos. 25: 9, jossa luetaan milloin ja mitä tarkoitusta varten piti pasuunalla soitettaman. 4 Mos. 3: 18 nähdään, että musiikki oli tärkeä osa Israelin kansan seremoonialisesta jumalanpalveluksesta, jota toimitamaan leeviläiset olivat asetetut. Jos. 6: 20 luetaan millä tavalla Jerikon piirityksessä piti pasuunalla soitettaman. Tuom. 7: 16, 18 y. m. puhutaan Gideonin voitosta midianilaisten yli, jolloin pasuunalla soitettiin, ja 5: 3 Deboran veisusta; kertomus Jeftan tyttärestä 11: 34, ja Simsonin historia 16: 25 todistavat että musiikkia yleisesti harjoitettiin jo tähän aikaan Israelin kansan seassa. 1 Sam. 19: 20, 10: 5, 18: 6 ja 2 Sam. 2: 14 kerrotaan, että profetat, erittäinkin Samuelin aikana, harjoittelivat musiikkia.

Daavidin hallituksen aikana näkyy musiikkitaito olleen korkeimmillaan Israelin kansan seassa. Hän oli jo nuoruudessaan harjoittanut kanteleen soittoa ja oli siitä tunnettu kuningss Saulin hovissa. (Katso 1 Sam. 16: 18.) Sittenmin, tultuansa kuninkaaksi, harrasti Daavid suuresti soitto- ja laulutaidon edistymistä kansan seassa. Silloin kuin Jumalan arkki tuotiin Gibeasta, niin *David ja koko Israelin huo-*

ne soittivat Herran edessä kaikkinaisilla honkaisilla kanteleilla ja harpuilla, psalttareilla, trummuilla, kulkusilla ja kymbaleilla». (Katso 2 Sam. 6: 5 ja 1 Aikak. 13: 8).

Israelin kansan jumalanpalveluksessa tavataan kaksi erinäistä musikaallista toimitusta, joita tehtiin arkin edessä uudessa todistuksen majassa, ja toinen Mooseksen asettamassa todistuksen majassa Gibeonissa. 1 Aikak. 25: mainitaan, että Daavid asetti Assafin, Hemanin, ja Jedutun'in ylimmäisiksi soittomestareiksi, joiden johdettavana oli 288 soittajaa, jotka arvalla jaettiin 24 vuoroon, missä oli 12 jokaisessa, ja vuoronsa mukaan toimittivat soittajain ja veisaajain virkaa temppelissä. Vielä nähdään 1 Aikak. 23: 5, että oli »neljä tuhatta niitä, jotka Herralle kiitosta veisasivat kanteleilla». Siitä juhlallisesta toimituksesta sanotaan Ps. 81: 5 »että se oli tapa Israelissa ja Jaakopin Jumalan oikeus».

Daavidin salmien nimi- ja päällekirjoitus alkutekstin mukaan todistaa, että ne veisattiin vissien sääntöjen mukaan. Psalttari yleisesti nimitettiin *Sephaer Tehillim*, mutta rabbiinit ovat lyhentäneet sen *Tillim*, josta sanan mukaan käännettynä tulee kiitoslaulukirja. Historian selittäjät ovat kääntäneet kreikkalaiset nimet *Ψαλμοί*, salmikirja, ja *Βιβλος Ψαλμῶν*, psalttari-raamattu. Sana *Ψαλλεῖν* tarkoittaa laulaa ja soittaa salmia. Tästä johtuu nimi *Ψαλτήριον*, eräs laji soittimia, jolla salmia soitettiin. Toisinaan on päällekirjoitus salmeissa „edellä veisaajalle kuorissa“, *Machalloth*, ja toisinaan „veisu korkeimmassa kuorissa“, *Hammaloth*, jotka nimitykset luullaan johtuvan niistä viidestätoista astimesta,

jotka johtivat temppeliin, taikka että leeviläiset veisasivat niitä salmeja korotetuilla paikoilla, josta pidetään parvien rakennuksen kirkkoihin johtavan alkunsa. (Katso J. Stricker Diss. de titulis psalorum Davidis). Suurina juhlina olivat erityiset salmit määrättyt veisattaviksi, jonka tehtyä ne säilytettiin arkin sivulle siksi, kunnes niiden vuoro tuli uudestaan. Useimmat kirkonopettajat ovat selittäneet israelilaisten kiitosvirsillä olleen seuraavan järjestyksen: ensimmäisenä päivänä viikossa veisattiin 24 salmi, toisena 48, kolmantena 82, neljäntenä 94, viidentenä 81, kuudentena 93, sapattina 92. Uuden kuun ja muina juhlina veisattiin 113 ja 118 salmit. Pääsiäisjuhlina veisattiin suuri Halleluja. Helluntaijuhlina soitettiin kolme kertaa päivässä: ruoka-uhrin, kiitos-uhrin ja juhla-uhrin ajalla, ilman tavallista ehtoo-uhrin aikaa. Lehtimajan juhlina sen lisäksi koko kansa veisasi Hosiannaa.

Sitäpaitsi olivat erityiset salmit määrättyt veisattaviksi erityisissä tilaisuuksissa. Salmit 39, 62 ja 77 ovat Jedutunilta edelläveisaajalle, salmit 50, 73—83 ovat Assafin, 88 Hemanin, 89 Etanin, 90 Mooseksen, 72 ja 127 Solomonin sekä 48, 49, 84 ja 88 ovat Korahn salmeja.

Sanan *Sela* merkityksen ovat kirjoitusten selittäjät eri tavalla tulkinneet. Toisten mukaan johtuu se heprealaisesta sanasta *Sallal* ja on sydämen ylentämiseen kehoittava merkki; toiset sanovat sen merkitsevän samaa kuin aamen, se on: totinen tosi; toiset taas luulevat sen tarkoittavan ilmoittelemista ja olevan huudahdus-sanana tai huomautusmerkin soittajille ja veisaajille pysähtymään vähäsen eli pitämään

paussia j. n. e. Daavidilla lienee sillä sanalla ollut syväallinen merkitys, kun hän veisasi Herralle, kuten Syr. 47: 10, 11 näkyy, että »*Hän veisasi kaikesta sydämmestä, rakasti sitä, joka hänen tehnyt oli. Hän asetti veisaajat alttarin tykö, ja antoi heidän veisata heidän suloisia veisujaan*».

Kuningas Salomo harrasti myös suuresti musiikkitaidon edistymistä. Paitsi sitä musikaallista toimitusta, joka 1 Kun. 1: 39 mainitaan tapahtuneeksi silloin, kun hän voideltiin kuninkaaksi, näkyy 2 Aikak. 8: 14, että hän piti isäin säännöt ja laitokset, ja että hän antoi tehdä kanteleita ja psalttareita veisaajille hebenin puusta, (*Almyggion*) jota ei ennen tapahtunut. Kun. 10: 12 — 2 Aikak. 9: 11.

Tempppelin vihkimisessä Salomonin aikana oli satakaksikymmentä pappia puhaltamassa vaskitorviin, paitsi sitä suurta soittokuntaa, joka soitti kymbaaleilla, psalttareilla ja harpuilla, joista sanotaan 2 Aikak. 5: 12, että soittajitten ja veisaajitten ääni kuului niinkuin yhden ääni, ja että Assaf, Heman ja Jedutun johtivat tätä suurta joukkoa, ja että senlainen toimitus kelpasi Herralle, sillä sen kestäessä Herran kunnia täytti pilvessä Jumalan huoneen.

Edellä mainitusta saattaa helposti käsittää, kuinka väsymättömiä soittajat ja veisaajat ovat harjoituksissaan olleet, sillä ainoastaan suurella vaivalla saavutetaan vähemmässäkin orkesterissa soittajain ja veisaajain kesken senlainen sopusointu, että kuuluu niin kuin *yhden ääni*.

Salomonin jälkeisten kuningasten hallitessa näkyy tämä juhlallinen toimitus paljon hävinneen, varsinkin sitten kun kymmenen sukukuntaa luopui, jonka

lisäksi vielä useat jumalattomat kuninkaas elämälänsä vaikuttivat Jumalan palveluksen häviämiseen. Kuitenkin näkyy 2 Aikak. 13: 14, että temppeleipalvelijain soitanto oli olemassa kuningas Abian hallitessa. 2 Aikak. 15: 14 nähdään, että kuningas Assan aikana oli laita samoin. 2 Aikak. 20: 28 kerrotaan samaa kuningas Josafatin aikana. 2 Aikak. 23: 13 sanotaan sen vielä kuningas Joaksen kruunausjuhlassa olleen olemassa, mutta 2 Aikak. 29: 25 ja 30 näkyy että se toimitus kuningas Hiskian hallitukseen tullessa oli kovin rappiolla. Kuningas Manassen hallitessa hävisi tuo juhlallinen toimitus kokonaan hänen epäjumaluutensa tähden. 2 Aikak. 35: 10 sanotaan, että kuningas Joas uudisti sen toimituksen hallitukseen tultuaan. Kuningas Zedekian aikana, jolloin temppeleitä ryöstettiin ja kansa vietiin Babyloonian vankeuteen, hävisi tämä juhlallinen musikaallinen toimitus peräti; ja 2 Aikak. 35: 25 mainitaan, että tällä aikakaudella oli olemassa ainoastaan valitusvirsien laulajoita ja laulajattaria. Jerem. val. v. 9: 17. 2 Sam. 1: 17—24 ja 19: 35 y. m.

Raamatussa löytyy monessa paikassa rangaistuksen uhkaus Israelin kansalle musiikin väärinkäytöksestä. Hesek. 26: 13 uhataan tyyriläisiä »*että heidän pahuutensa tähden ei pidä siellä harpun ääntä kuuluman*», sillä se pidettiin suurena Jumalan rangaistuksena siihen aikaan, jos musikaallista toimitusta ei ollut olemassa. Dan. 3: 5 näkyy, että kaldealaisilla oli musiikkitaito samaan aikaan tunnettu. Nehem. 7: 67 sanotaan että Baabelin vankeudesta palanneitten soittajain ja veisaajain luku oli satakaksikymmentä kahdeksan, jotka olivat Assafin lapset,

mutta niitä oli yhteensä kaksisataa neljäkymmentäviisi. Esran 3: 10 sanotaan, että kun perustusta laskettiin Jerusalemin uuteen temppeliin, olivat papit puettuina vaskitorvien kanssa. Nehem. 12: 27, että uudestaan raketun temppelin vihkimisessä olivat veisaajat ja soittajat varustetut kymbaaleilla, psalttareilla ja harpuilla. Nehemia hallitessaan uudisti levitaalisen jumalanpalveluksen Daavidin ja Solomonin käskyn mukaan ja asetti isäin säännöt käytäntöön, jotka pysyivät jotenkin järjestyksessään aina Kristuksen syntymään saakka. Senjälkeen kun pakanat kuningas Antiokuksen aikana olivat saastuttaneet pyhän temppelin, sanotaan Makkab. 4: 54, että Judas Makkabeus ensin puhdistettuansa temppelin, toimitti siellä uhria huiluilla, kanteleilla ja kymbaaleilla. Sitten näkyy raamatussa kuinka kaikki juhlalliset toimitukset Israelin kansan seassa, sen mukaan mitä likemmäksi heidän perikatonsa aika läheni, sitä enemmän ja enemmän rupesivat häviämään, niin että Jerusalemin hävityksen aikana seitsemänkymmentä vuotta jälkeen Wapahtajan syntymisen sekä jumalanpalvelus että Mooseksen säännöt olivat pois kadonneet, josta juutalaisten historiankirjoittaja Josefus, joka silloin eli, niin merkillisesti kirjoittaa.

Kolmas luku.

Soittimista vanhan testamentin aikana, erittäin Israelin kansalla.

Soittokoneet muinoin olivat hyvin monenlaiset, eikä niiden tutkijat ole suurellakaan vaivannäöllä saaneet niistä täydellistä selvyyttä. Kircherus kirjoittaessaan muinaisten kansain soitannosta on teoksessaan *Musurgia* seurannut rabbi Abramian tiedonantoja, joka teoksessaan Schilte Haggebarim tehdyillä lisäyksillä on täyttänyt sen vajanaisuuden, jonka hän havaitsi olevan Israelin kansan musiikin tuntemisessa.

Aivan varmuudella kuitenkin tiedetään, että sen aikuiset soittokoneet olivat kolmenlaatuiset.

Ensin kielisoittimet: (*Κιθαρα*, *Κιθαρα* ja *Ψαλτήριον*.) Kinyra, Kithara ja Psalteerion, jotka piplian käännöksessä ovat sovitettuna kanteleeksi. Esran 8: 20 sanotaan, että näiden soittajat nimitettiin Nethimeiksi, (Noghenim). *Paludarus Vergelius*'en „De inventione rerum“, ja *Plinion* „Historia Mundi“-nimisissä teoksissa puhutaan siitä tarkemmin. Hieronymus teoksessaan „Ad. Dardanum“ kirjoittaa, että viimeainitut soittimet olivat tehdyt puusta ja oli niissä kaksikymmentäneljä kieltä ja näköänsä kolmikulmaiset. Josefus sanoo niissä olleen kymmenen kieltä ja soitettuna jousella, Schytterus, että niissä oli kolmekymmentäkaksi kieltä, jonka ensimmäinen keksijä oli Jubal. Mutta *Ψαλτήριον*'in ulkomuoto oli kuin leilin tai pullon, jota nimi alkutekstistä mukaan tarkoittaakin. Huomattava on että mainitut soitti-

met olivat monta eri suuruutta, jonkatähden kielten lukumäärä niissä kunkin mainittujen miesten selitysten mukaan on vaihteleva, ja että erityiset salmit olivat määrättyt erityisillä soittimilla soitettaviksi, kuten salmien päällekirjoituksesta näkyy, vaikka muut soittimet kaikki, paitsi rummut, kutsuttiin yhteisellä nimellä *Neginoth*. Esimerkiksi salmit 4, 54, 55, 61 ja 67 olivat määrättyt veisattavaksi kahdeksankielisellä *Semminith*-soittimella, ja salmi 45 kymmenkielisellä *Schoschannim*'illä j. n. e. Kielisoittimien luku näyttää kuitenkin olleen suurempi kuin tässä on mainittu, sillä Schytterus mainitsee niiden joukossa vielä *Asar*, *Gittih*, *Minnim ja Naim*, *Schalischim*, *Mich-tam*, *Machol*, y, m.. joissa oli 3—4, 6, 8, ja 10 kieltä.

Toiseksi puhallussoittimet: (*Πνεῦμα*, instrumentum pneumaticum), joita edellisten soittimien mukaan nimitettiin myöskin yhteisellä nimellä *Neginoth* ja *Nachaloth*. Josefus kertoo, että Charzozeroth oli trumpetti, jonka suutappi oli ahdas ja torvi ohukainen eikä aivan pitkä, mutta ulkopää hyvin avaraksi levitetty. *Schophar* oli pasuuna, ja alkutekstin „*Schophar elegans, gratus fuit*“ mukaan voidaan päätätä, että siinä soittimessa on ollut kaunis ja miellyttävä ääni. Kærean oli eräs torvisoitin, jonka soittamiseen vaadittiin suurta taitoa, ja jos se soi hyvin, pidettiin sitä hyvän merkinä. Takoa ja Theka-Schophar olivat jotenkin yhtäläiset. Pilli- ja huilu-soittimet luullaan olleen tehtyinä samaan tapaan kun meidänkin huilusoittimet. Chalil oli hyvin vahvaääninen huilu ja käytettiin sitä suurina juhlina kun Hallelujaa veisattiin. Nekabhim oli vähän erinlainen kuin edellä mainittu. Mascharokitha ja Sumponea olivat senlai-

sia soittimia, joissa oli 2 ja 3 torvea yhdessä, samoin kuin nykyinen säkkipilli.

Sitten oli israelilaisilla *Ugabh* yleinen suurempi soittokone, joka oli kokoonpanttu monesta eri torvesta ja näkönsä puolesta tornin muotoinen ja varustettu kahdella henkipalkeella. Ja luullaan siitä myöhempään keksityn urkurakennuksen johtavan alkunsa.

Kolmanneksi rummut: *Τύμπαρον*, *Κρόταλον* ja *Ἀνάκαρα*, (Tympanon, Krotalon ja Anakara). Paitsi mainittuja oli vielä Tophet, Migrepha ja Azeberochin, jotka olivat tehdyt melkein samaan tapaan kuin nykyisetkin rummut, kumpikin pää peitetty toisinaan nahalla, toisinaan pergamentilla, joita juutalaisten naisetkin käyttivät iloisissa tilaisuuksissa. Vielä oli eräs soitin Zilzelim, joka johtuu sanasta *Κύμβος* ja *Κύμβαλον*, ja olivat tehdyt metallista hyvin suuret ja avarat, jotenkin samanlaiset kuin meidänaikaiset kirkonkellot, jotka piplian käännöksessä ovat nimetetyt *kymbal*'eiksi. Talmutistit kertovat, että Jerusalemin temppelin kymbaalin ääni kuului aina Jerikoon saakka. Schytterus sanoo, että Mezilath ja Meziltaim olivat samanlaiset soittimet kun Zilzelim.

Neljäs luku.

Muiden kansain musiikista vanhan testamentin aikana.

Salomonin hallitessa luullaan musiikkitaidon olleen yleisesti tunnetun muittenkin kansain seassa paitsi Israelin kansan. Raamatussa mainitaan Job.

21: 12 ja 39: 28 sekä Hesek. 26: 13 kuin myöskin Dan. 3: 5 ulkopuolella Juudan maata asuvain kansain soitannosta. Pakanain jumalain kuvat: Pan, Silvanus ja Fauni olivatkin kuvattuina haarukka kädessä, johon seitsemän pitempää ja lyhyempää pilliä oli kuvattu merkitsemään seitsemää eri-ääntä. Siitä runoilleekin Vergilius: »*Pan primus calamos cera conjugere plures instituit. Est nihi disparibus septem compacta cicutis fistula* — — ». Taru kertoo, että Orfeus, Apollon ja Kalliopen poika, oli niin taitava lyyran soittaja, että sitä koko luonto ja luodut kappaleet ihmettelivät. *Amfion* oli Merkuriukselta oppinut huilua soittamaan niin mahtavasti, että kivetkin siitä liikuivat. *Daman* soitti kanteletta niin lumoavasti, että hän sillä taivutti epäsiiveelliset ihmiset kunnialliseen elämään. *Thales* kitaran soittamalla ajoi ulos pahat henget ja paransi useanlaatuksia sairaita. Muinaisten pakanakansain musiikista on tarkemmin kerrottu „*Kurzgefasstes Musicalisches Lexicon*“issa, josta suurempi osa tietoja muinaisesta soitannosta on tähän teokseen otettu, sekä Plutarkon „*Commentaria de Musica*“ssa.

Assyrialaisien hallitusaikana oli Kreikanmaalla musiikkitaiteo tunnettu. Mirzaim, Khaminpoika, ja egyptiläisten esi-isä, pidetään egyptiläisten soitannon keksijänä. Heistä toiset väittävät, että *Thaut* keksi soitannon heidän seassaan, mutta toiset sanovat, että *Isis* ensin toi soitannon heille. Kelttiläisten soitannon keksijänä pidetään eräs *Bardus*. Jafet, Noan poika, ja Euroopan kansain esi-isä, pidetään myös heidän soitantonsa keksijänä. Hänen jälkeläisensä ovat siellä, mihin kukin heistä asettui, harjoitelleet

20. 60

veisu- ja soittotaidetta luomisessa saadun taipumuksensa mukaan, kuinka kunkin kansan luonnossa löytyi enemmän tai vähemmän taipumusta siihen. Kreikkalaiset ja egyptiläiset ovat olleet kuuluisimmat kaikista taiteista, ja ovat kilpailleet kumpiko heistä olisi enemmän edistänyt musiikkitaiteo. Varma on, että kumpikin kansa heistä on suuresti edistänyt musiikkitaiteo, mutta näyttää kuitenkin, että kreikkalaiset ansaitsevat saada etusijan, sillä historia mainitsee kreikkalaisten seassa erään *Hyaginus*-nimisen soittoimestarin jo v. 2450 ennen Krist. synt. Hänen jälkeensä sanotaan olleen eräs *Marsyas*, kreikkalainen soittotaiteen edistäjä. Sanotaanpa tuon kuuluisan sotasankari Achilleen olleen myös soittotaidon harrastajan, ja että hän ja Trojan prinssi *Paris* keksivät uusia sääntöjä soitannossa.

Thamyra'n sanotaan ensin keksineen doorilaisen nuotin lajin. Tyrrheeniläisten kuningas *Piseus* keksi erään lajin pasuunia jo noin 260 vuotta ennen Rooman perustamista. Arkaadialaiset ja kretenssiläiset ovat muinaisista kansoista olleet kuuluisat soitto- ja veisutaidostaan.

Therbandus kirjoitti soitannosta ja teki sille määrättyjä sääntöjä. Hänen oppilaansa *Coepius* teki korjauksia Citra-soittimessa (kitara, sitra). *Tyrtäys* saattoi käytäntöön trumpeetit sparttalaisessa sodassa.

Phynius ensin opetti sitran soittoa atenalaisille, ollen Kreikanmaalla Therbanduksen jälkeen kuuluisin soittotaidosta. Samaan aikaan mainitaan Kreikanmaalla muutamia naisiakin soittotaidosta, nimittäin: *Sapfo*, *Corinna* ja *Lamia*, jotka olivat myös etevät laulajattaret.

Median hallitsijalla ja Makedonian kuninkaalla Filippolla oli suuri joukko taitavia soittoniekkoja hovissaan. Noin 3400 v. ennen Krist. synt. keksi *Pythagoras* kahden vasaran erilaisesta äänestä puhtaan oktaavin eroituksen ja sai siitä johdannon matematiikan avulla laskemaan musiikin perusteet säännöllisemmiksi, ja laski matematiikan avulla kvintin ja kvartin oktaavissa sekä väitti, että matematiikan täytyy olla musiikin sääntöjen määräjänä enemmän kuin korvakuulon, joka sitä ennen oli pidetty musiikkailisten sääntöjen määräjänä. Hänestä alkaa musiikin kehityksessä uusi aikakausi. Aristoteles toimitti erään kirjallisen teoksen soitannosta. Muiden soitotaidon edistäjään joukossa mainitaan myöskin Sokrates ja Epikuros, josta epikuurolaiset lajit johtuvat. Aleksanteri Suuri kunnioitti niin suuresti sitran soittajaita Timoteus Milesiusta ja Aristonicusta, että antoi asettaa heidän kuvansa sitra kädessä Apollon kirkkoon. *Euklides* on soitannollisessa kirjoituksessaan selittänyt diatoonillisen, kroomatillisen ja yksi-sointuisen (enharmonisk) sukunuottien keskinäisestä yhteydestä toisiinsa.

Noin 3620 v. ennen Krist. synt. väitti kuuluisa musiikkitaiteilija *Aristakseno*, että nuotit, jotka silloin olivat matemaattillisen laskun mukaan järjestetyt, eivät tyydyttäneet korvakuuloa jota hän vaati, ja hylkäsi kaikki Pythagoran tekemät matemaattilliset määräykset. Siitä syntyi erimielisyys soitotaitelijain välillä, jota kesti yli neljäsataa vuotta Pythagoran ja Aristoksen puoluelailsten välillä, joista edelliset nimittivät itsensä *kanoonillisiksi* ja jälkimäiset *harmoonillisiksi*.

Aristokseno keksi teressin oktaavissa ja oli taitava säveltäjä. Hänen tekemistensä soitannollisista kirjoista on vielä jällellä *De Elementis Harmonices*. Kreikkalaisten vapaasukuisten lapsille piti välttämättömästi opetettaman soitotaidetta, jos tahtoivat kuulua sivistyneiden joukkoon. Muinaiset kansat pitivät suuressa arvossa vanhat musikaalliset laitoksensa, eivätkä mielellään tehneet niissä muutoksia. Kreikkalaiset luulivat, että jos siinä tehtäisiin uudistuksia, niin tulisi epäilemättä heidän hallitusjärjestelmänsä kärsimään jonkun muutokseen, jota he eivät millään muotoa sallineet. Cicero kertoo, että Plato ajatteli samoin noista uudistuksista soitannossa.

Lakedaimonilaiset pitivät niin tarkoin vanhat musikaalliset järjestelmänsä pyhinä, että ajoivat soittoimestarinsa Timoteon pois kaupungista syystä, että hän asetti omaan kanteleensa yhden kielen enemmän kuin heillä siihen asti oli tavallista ollut. Sybaarilaiset harjoittivat pitkällisen rauhan aikana hevosiansa musiikin mukaan tanssimaan ja tekemään kaikenlaisia temppejuja. Kun he sitten joutuivat sotaan krotoonialaisille vastaan, opetti eräs sybaarilainen karkuri krotoonialaisille sen musiikin, jonka jälkeen heidän hevosensa olivat opetetut tanssimaan, ja kun he vihdoinkin tulivat ratkaisevaan tappeluun, niin soittivat krotoonialaiset sitä sybaarilaisten hevosille tuttua musiikkia, ja hevoset sen kuultuansa, kohta rupesivat tanssimaan ja tekemään temppejuja, saattaen siten epäjärjestyksen sotajoukossa ja suuren tappion.

Sivulla 2 on jo mainittu, että soitanto jaetaan kolmeen pää-lajiin: tieteelliseen, käytännölliseen ja runolliseen. Nämä pää-osat jakavat vielä useam-

paan eri osaan, nimittäin: *Musica historica*, johon luetaan kaikki tieteellinen oppi musiikista kuten kromologia, biografia y. m. *Musica acustica* sisältää opin kaikista musiikissa kysymykseen tulevista anatoomisista osista, jotka ovat kuulo, ääni, liikunto j. n. e. *Musica harmonica*, oppi nuottien keskinäisestä suhdasta ja sävellystaidosta. *Enharmonicum*, oppi kvartti-nuoteista, *Chromaticum*, oppi puoli-äänien askelista, nuottien muutoksista koroitettuina, lasketuina ja tasattuina. *Diatonum*, koko-äänien askelista ja niiden luonnosta. *Musica rythmica*, nuottien arvon, harmoniaaliset kadenssit, äänen mitan, jalkaluvun y. m. *Musica signatoria*, nuottien järjestelmän eli systeemin, nuottipinnat, tahdin, mensuurin, pausit, pisteet ja muut yleiset merkit ja nimitykset musiikissa. Siinä erotetaan vielä „*Stylum ecclesiasticum*, kirkkomusiikki, *Stylum theatralem*, teatterimusiikki ja *Stylum cameræ*, kamarimusiikki.

Lud. Holberg kertoo, että muinaisten kansain moniääninen musiikki oli n. k. *Homofoni* oita eli, kuten sitä italialaiset nimittävät *Unisono*. Eroitus olisi ollut ainoastaan se, että toiset soittivat tai veisasivat vaan oktaavin ylempänä tai alempana toisesta. Mutta koska ne muinaiset soittomestarit, jotka ovat kirjoitelleet musiikista, usein mainitsevat teoksissaan *harmoniaasta*, *consonanteista* ja *dissonanteista*, niin näyttää siltä, että heidän musiikkitaitonsa on ollut suurempi kuin voimme luulla.

Muinaiskreikkalaisilla oli ensi alussa vaan kolme eri nuotin lajia, (*Modi mucici*) nimittäin: *doorilainen*, *fryygalainen* ja *lyydialainen*. Edespäin kerro-

taan toisten nuottilajien keksinnöstä. Historiat kertovat, että muinaiset kansat tarkoittivat sanalla *Modus* myöskin samaa kuin nykyään sanoilla *allegro*, *andante*, *moderato* j. n. e. Vaikka muinaisten kansain musiikki lienee ollut yksinkertainen, niin täytyy myöntää, että siinä on ollut luonnollinen viehätysvoima. Edellä mainittu taideniekka, Lud. Holberg, kertoo noin 1750 v. paikoilla, ettei hän voi antaa lausuntoa sen aikaisesta *alamoodillisesta* musiikista, jotta häntä ei luultaisi musikaallista aistia ja korvakuuloa puuttuvaksi henkilöksi. Hän sanoo musiikin harrastajain vaativan maukasta soittoa, mutta kuuntelevan mieluummin dissoneravia s. o. epäsointuisia kuin puhdassointuisia säveleitä, sekä senlaista mikä hyvin pauhaa korvissa, ja lisää, että jos joku muinaisista henkilöistä nousisi ylös ja kuulisi nykyisiä konsertteja, niin se suoraan päättäisi että soittimet ovat epäkunnossa tai kappale on virheenalaisesti sovitettu eikä soinnu yhteen. Mutta toiselta puolen emme suuresti erehdy, vaikka otaksomme, että heidän musiikkinsa oli puuttuvaista, senkintähden ett'eivät tienneet meidänaikalaisista nuoteista eikä mitä kontrapunkti tarkoittaa, eivätkä voineet soittaa ja veisata senlaisia säveltöjä ja partituuria kuin nyt: *discant*, *alt*, *tenor* ja *basso*, ei myös ymmärtäneet *General-bassoa*. (*Basso-continuo*), ja ettei heillä ollut siihen sopivia soittimiakaan. Kuitenkin oli heillä omituiset nuottinsa: ja heidän musiikkijärjestelmänsä oli jaettu kahdeksaantoista säveleeseen, joilla kullakin oli oma nimityksensä, ja joista kukin merkittiin erityisellä merkillä *Σημεία*. Senlaiset merkit käytettiin sekä veisu- että soittonuotteja varten, ja olivat kir-

joitetut sanain ylle kahteen riviin: ensimmäinen veisaamista, toinen soittamista varten.

Kircherus kertoo löytäneensä senlaisia nuotteja muinaisten kreikkalaisten kirjoista eräässä sisilialaisessa kirjastossa, jotka olivat näköänsä tämänlaisia:

Γ Γ Γ Γ Γ Η Ι Γ Γ Η & C.

Χρυσέα φόρμιγξ Ἀπολλῶνος.

Se on: Oi Apollon kultainen sitra!

Prätorio on näytteeksi piirustanut muinaisten kansain nuotteja, mutta niistä puuttuu osoitus millä tavalla nuotit koroitettiin, laskettiin ja tasattiin, eikä niissä löydy mitään vissiä järjestystä ajan, tahdin, mensuurin y. m. suhteen, jonkatähden niiden jälkeen ei ole voinut nykyiset ihmiset soittaa eikä veisata, jos ei ensin ole muulla tavalla harjoitellut melodiaa.

Tuntematonta on kuinka muinaisten kansain soittimet olivat sovitettut sopusointuun. Muutamat historian tutkijat luulevat, että heidän kanteleensa sointuivat hyvin keskenänsä.

Vitruvius sanoo Aristoksenon musikaallisista kirjoituksista saaneensa selville muinaisten kansain intervallien nimiä, joissa *diapason* tarkoitti samaa kuin meillä oktaavi, *diatrion* samaa kuin terssi, *diatessarion* samaa kuin kvartti, *diapenta* samaa kuin kvintti ja *diesis* jotakin puoliääntä j. n. e.

Viides luku.

Soittokoneista yleisesti kaikilla kansoilla ennen Vapahtajan syntymistä.

Sen mukaan kuin *Poludorus*, *Vergilius*, *Plinius* ja *Mikael Prätorius* teoksessaan *Syntagma musicum* muinaisten kansain soittimista kirjoittaa, niin ovat ne olleet kaikilla kansoilla melkein samanlaiset, nimittäin: kieli-, puhallus- ja rumpusoittimia.

Kielisoittimien joukossa oli yleinen (*Ἀρπαξω*) harppu, *Lyra* eli *Sitra* ja *Tesludo* (kilpikonna) j. n. e. Kreikkalaisilla oli (*Χέλυσ*), selys-niminen soitin, ja luullaan sen olevan n. k. Merkuriuksen sitra. Kaldealaisilla oli *cathros*, liibyalaisilla *ascaurum*, foinikialaisilla *Θοίνιξ* (foinix), jossa oli useita jännekieliä, samoin kuin *barbet*, joka oli persialaisilla yleisesti käytännössä. Paitsi näitä mainitaan useita muita kielisoittimia, joiden luetteleminen tulisi tässä liian avaraksi, ja ovat ne olleetkin enimmästi jäljennöksiä jo mainituista soittimista, vaikka eri nimillä. Muutamat historian kirjoittajat ja tutkijat luulevat, että n. k. *Tetrachordum* olisi ollut ensimmäinen kreikkalaisten kantele, jossa oli neljä kieltä, mutta toiset arvelevat, että se nimitys merkitsee sen ajan musiikki-systeemiä ja olisi ollut sama kuin nykyinen oktaavi, sillä kreikkalainen sana *Tetrachord* merkitsee neljää järjestyksessä seuraavaa kieltä, aivan kun oktaavi tarkoittaa kahdeksaa peräkkäin seuraavaa eri säveltä.

Senlaisen *tetrachordin* mukaan järjestivät kreikkalaiset musiikkinsa, joita diatoonillisessa järjestyksessä heillä oli kuusi. Ensimmäinen oli b-c-d-e, toinen c-d-e-f, kolmas d-e-f-g, neljäs e-f-g-a, viides g-a-h-c ja kuudes a-h-c-d. Nykyisessä oktaavissa on tällaisia tetrachordia kaksi, ensimmäinen c-d-e-f, toinen g-a-h-c, edellinen ali- ja jälkimäinen yli-tetrachordi.

Nykyisissä viuluissa, jos ne ovat viritetyt g-d-a-e, löytyy niinmuodoin joka kielessä tetrachordi, joka nykyään nimitetään kvartiksi. Ensimmäisen kielen kvartti on g-a-h-c, toisen d-e-f-g, kolmannen a-h-c-d ja neljännen e-f-g-a. Luullaan, että israelilaisten *Minnim* on ollut samanlainen kun nykyinen Violin, ja Machol sama kun Violoncell. Epätietoista on oliko *Magadis* huilu tai kielisoitin.

Puhallussoittimia oli useanlaatuisia, joista huilusoittimien joukkoon kuului israelilaisten *Chalil*, egyptiläisillä *Monaulus*, syrialaisilla *Gangris*, teebeläisillä *Athene*, fryygialaisilla *Tibia frygia* ja tyrreeniäisillä *Tibia sarrana*. *Ascaulus*, *Caula* ja *Symponeja* olivat nykyisten säkkipilli-soittimien tapaisia. *Aristoteleen* aikana tehtiin *Bambyx*-niminen huilusoitin eräästä ruokosta jota nimitettiin *Calamus*. Ranskalaiset nimittivät sitä *Chalumea*; siitä johtuu nimi *Schalmei*. Eräs (*Βυζάρη*), buxina-niminen soitin luullaan olleen jotenkin nykyisen vetopasuunan tapaan tehdyn. Roomalaiset käyttivät sotaväen musiikissa *Litui*, buxinae, cornuae ja tubae, joita tehtiin vaskesta tai hopeasta. Teatteri-musiikissa käyttivät roomalaiset tibia pares, impares, dextrae, sinistrae ja vasechea. Athenalaisilla oli vielä Fontix ja Palacomagadis, joissa oli vahva ääni. Italialaiset käyttivät

kirkoissa Doppion, Sorduna, Chorus ja Rigabellum-nimisiä soittimia.

Rumpusoittimia oli Krotalum, Sistrum, Ta-baoth, Tophet ja Thekoa, joita kahta viimemainittua egyptiläiset käyttivät.

Toinen osa.

Ensimmäinen luku.

Maallisesta soitannosta uuden testamentin aikana yleisesti, erittäin Euroopassa.

Ensimmäisen neljän vuosisadan eli Rooman keisarien hallitusaikana rupesivat roomalaisetkin harrastamaan musiikkitaidetta enemmän kuin siihen asti. He luulivat, että kansan luonto sen kautta taipuisi velttouteen, niin he kauan aikaa ikäänkuin kammosivat musiikin harjoittamista. Mutta vaikka niin oli, oli sittenkin musiikki yleinen roomalaisessa sotaväessä, ja löytyi myöskin monta oppinutta roomalaista soittomestaria, niinkuin Appius, Claudius, Gabinus, Licinus y. m.

Keisari Neero oli niin suuri musiikin harrastaja, että panetti oman kuvansa, lyry kädessä, rahoihin ja erityisiin maalauksiin, josta oli seuraus, että roomalaiset muusiikin harrastajat alkoivat kilpailla niissä näytelmäkappalten sovittamisessa joita Neero harrasti. Suuri filosofi Plutarko on kirjoittanut soitannosta *Commentarium de musica*-nimisen teoksen. Noin 118 v. jälkeen Krist. synt. mainitaan monta roomalaista taitavaa musiikkimestaria.

Samaan aikaan esiintyi taitava matematiikan ja musiikin tutkija *Ptolomäus Pelusius*, joka toteen

näytti, että matematiikka ja korvakuulo yhdessä vaaditaan määräämään musiikin viehätystä, ja väitti, että korvakuulo päättää ainoastaan äänen puhtauden, mutta matematiikka tarvitaan määräämään nuottiaskelon keskinäisen suhteen toisiinsa, jonka kautta hän poisti sen epätietoisuuden, joka silloin oli ollut yli neljäsataa vuotta *Pythagoraan* ja *Aristoksenon* puoluelaisten välillä. Hän keksi Tertia-major (suuren terssin) oktaavissa, vaikka sen saatti käytäntöön eräs Josef Zarlinus vasta v. 1550 jälk. Krist. synt.

Rooman keisarien vallan jakaumisen jälkeen, alussa viidettä vuosisataa, oli musiikkitaito yleisesti käytännössä Egyptissä ja Kreikanmaalla. Samaan aikaan eli eräs filosofi *Agenor*, joka paljon kirjoitti soitannosta ja teki siihen parannuksia. Hänestä johduvat agenorilliset teokset.

Sen mukaan kuin katoolisen kirkon valta lensi, alkoi myös musiikkitaito siellä saada jalansijaa niiden loistavain musikaallisten kirkkoseremooniain kautta, jotka katoolisissa kirkoissa olivat tapana.

Kuuluisa musiikin ja matematiikan tutkija Boethius keksi noin 515 Chitrinchen-nimisen soittokoneen, ja oli latinan kielestä kääntänyt muinaisten kreikkalaisten musiikkiteoksia, joita vielä Rooman kollegiumi-kirjatossa säilytetään erinomaisena aarteena.

Historian tutkijat ovat yksimielisesti kertoneet, että musiikkitaide ensin Kreikanmaalta tuotiin Roomaan, josta se sitten on levinnyt Euroopan valtakuntiin. Sitten kun paavi Gregorius Suuri v. 600 kirjasi, paransi ja harrasti kirkkomusiikin edistymistä, alkoi sen opetus ja harrastus tulla yleisemmäksi. Tähän aikaan alkoi musiikkitaidon kehittyminen poh-

joismaissakin elpyä, mikä siihen asti sielläkin oli ollut jotenkin alkuperäisessä muodossa.

Ensimmäinen Saksan keisari Kaarle Suuri harasti paljon soittotaidon edistymiseksi valtakunnassaan. Hänen aikaansa saakka ei ollut tunnettu muuta kuin neljä nuotin lajia (*modus*) käytännössä, mutta hänen kauttansa tuli niitä tunnetuksi neljä lisää.

Seuraavalla vuosisadalla alkoi pohjoismaissa, ja mainitaampa Suomessakin, katoollisen kirkon mukana levinneestä soitannosta, vaikka sitä silloin vallinneen pakanallisuuden tähden ei suuresti liene täällä harastettu. Ensimmäisiä musiikinmestareita *Euroopassa* on tunnettu Ranskanmaalla ja Englannissa jo kuu-dennella sataluvulla jäl. Krist. synt.

Suomeen tuotiin kristinoppi 1157, jonka jälestä musiikkitaiteo myös tuli yleisemmäksi, vaikka ainoastaan sitä kirkoissa edistettiin.

Ensimmäisen moniäänisen musiikki-kappaleen Euroopassa on säveltänyt eräs englantilainen soitto-mestari *Tunstanus* noin v. 940 paikoilla jäl. Krist. synt.

Munkki *Osbernus* kirjoitti noin v. 1074 kaksi musikaallista teosta: *De re musica* ja *Vocum consonantis*. Huomattava on, että kussakin valtakunnassa on vasta sitten, kun kristinoppi on vakaantunut, musiikkitaide, samoin kuin muutkin tieteet ruvenneet paremmin edistymään.

Vuonna 1024 keksi munkki *Guido Arentinus* sävellyso-pin, määräsi tahdin, merkitsi nuottien arvon, ajanmitan ja mensuurin, joita siihen saakka ei vielä tunnettu.

Tähän aikaan keksittiin Guidon järjestelmän mukaan nuotteja, (*mensur*) jotka olivat seuraavat:

Maxima.

Longa.

Brevis.

Semibrevis.

Jokainen maxima sisälsi kaksi longaa, joka longa kaksi brevistä joka brevis kaksi semibrevisistä j. n. e.

Jälkeenpäin keksittiin vielä seuraavat nuotit:

Minima.

Semi.

Fusa.

Semifusa.

Vähitellen johtui tästä tavallinen nyt käytännössä oleva tahtijärjestömme. Varsinaista tahtijärjestöä ei silloin vielä ollut, vaikka toisinaan seurattiin hyvin nykyisten trioolisuhteiden kaltaisia arvomääräyksiä, josta syntyi hyvin monimutkaisia kombinaatiooneja.

Guidon aikana ruvettiin musiikkitaidetta nimitämään *Musica antiqva moderna*, jota sitä ennen oli nimitetty *Antiqva*. Guido keksi ja käytäntöön pani viisilinjaisen nuottipinnan n. s. *Scala pentagrammum musicum*. Nuottien merkiksi asetti hän kuusi tavua: ut, re, mi, fa, sol, la ja merkitsi ne kirjaimilla a, b, c, d, e, f. Tästä lähtien jätettiin pois käytännöstä *Tetragrammum*, neli-linjainen nuottipinta ja mustat nuotit, jolla tavalla vielä löytyy painettuna eräs messukirja Tukholmassa (1548). Guidon järjestelmän mu-

kaan asettivat oppineet soitannon järjestelmän ja määräsivät *Monochordian* avulla „intervallien“ keskinäisen suhdan. Joku aika myöhempään lisättiin *Guidon* valitsemain tavuen lisäksi tavu *Si*, seitsemännen nuotin merkiksi oktaavissa. Niiden, jotka sitten harjoittelivat laulamaan, sanottiin *Solmiseeravan*.

Musiikin professori *Franchinus Gasarus* v. 1514 järjesti ja selitti opin kahdestatoista eri nuotin lajista, jonka jo ennen mainittu *Boethius* oli ensin keksinyt. Erittäin on mainittava, että kaikki paavit harrastivat musiikkitaiteen edistymistä. Keskipaikoilla viidettätoista vuosisataa alettiin Saksanmaalla kaikissa kouluissa ja akadeemoissa opettamaan musiikkitaidetta. Eräs saksalainen nimeltä *Bernhardus* keksi v. 1472 pedaali-laitoksen urkuihin. Vuonna 1547 *Herpol* *Homerus* täydellisesti paransi ja käytäntöön pani äsken mainitut kaksitoista nuotin-lajia.

Kuudennellatoista vuosisadalla oli Saksanmaalla monta kuuluisaa säveltäjää: *Mehul*, *Bach*, *Kerubini* y. m. m. Samalla vuosisadalla tavataan monta kuuluisaa säveltäjää kaikissa Euroopan maissa.

Seitsemännellatoista vuosisadalla tehtiin soitannossa Euroopan valtakunnissa monta hyödyllistä parannusta. V. 1605 keksi *Lud. Viadono* general-basson, ja sovitti sävellysopin ja soittimien käytännön parempaan järjestykseen. Eräälle italialaisen musiikkitaiteen edistäjälle *Corelli*-nimiselle asetettiin muistopatsas *Pietarin*-kirkkoon Roomassa päällekirjoituksella: *Corelli princeps musicorum*. Keisari *Konstantino Suuren* äiti *Flavia Helena* oli suuri musiikin harrastaja. Samaan aikaan mainitaan useita muitakin naisia, jotka työskentelivät musiikin alalla, nimittäin:

Anna de Patrhenai Ranskanmaalla, *Justina Vegeria* Itaaliassa, *Bertha Margareta* Dresdenissä ja neiti *Freundenberg* Hessenissä. Tähän aikaan oli Itaaliassa eräs luostari, jossa oli suuri orkesteri naisista kokoonpantu, jotka käyttivät vaikeimpia puhallus-soittimia.

Mainittavimmat musiikkitaiteen edistäjät seitsemännellä vuosisadalla olivat *Mikael Prätorius*, *Kircherus*, *Printz*, *Werkmeister* ja *Hammerschmid*. He ovat kaiken enemmän vaikuttaneet musiikkitaidon edistämiseksi useihin maihin; muun muassa ovat sen levenemiseen pohjoismaissa: Ruotsissa ja samalla myöskin Suomessa. *Prätorius* *Thyringistä* on ikimuistettavaksi tullut musikaallisesta teoksestaan *Syntagma musicum*, joka valmistui 1619. *Kircherus* *Fuldasta* oli jesuitti ja taitava musiikissa ja matematiikassa, toimitti v. 1649 soitannosta teoksen »*Musurgiam*», paitsi muita. *Printz*, *Hammerschmid* ja *Werkmeister* ovat myös toimittaneet useita soitannollisia kirjateoksia, joista *Music. Lexikon*'issa tarkemmin luetellaan. Ranskan kuninkaan *Frans I* hovisoittomestari *Montanus* ensimmäiseksi jakoi nuotit kaunojuoksuihin (*löpande figurer*). Keisari *Maksimilian II* kunnioitti niin suuresti soittomestari *Georg Fabriciusta* soitannollisten teostensa tähden, että kruunasi hänet *Poeta laureatus*'ksi, ja korooitti hänet aatelissäätöön.

Kuudennellatoista vuosisadalla oli Saksanmaalla jumaluusopin tohtori *N. Selnecker* tunnettu soitannollisista harrastuksistaan. Hänen sepittämiensä virsiä ovat meidän nykyisessä virsikirjassamme N:o 322 ja 400 ja koraali N:o 7 uudessa koraalikirjassa. *Kircherus* mainitsee Englannin musiikin harrastajain joukossa

erään kreivi Sommerseth'in, joka noin v. 1650 paikoilla keksi kahdeksankielisen Gigan. Englannin musiikki on syvällistä ja sisältörikasta ja moni ulkomaalainen musiikkitaiteilija on oleskellut Englannin musiikki-akadeemiassa sekä siellä vihitty tohtoriksi ja professoriksi, joiden joukossa mainitaan Händel, Benoni, Gren ja myöhemmällä ajalla kuuluisa violisti professori Wilhelm. Kuuluisa ruotsalainen säveltäjä Roman oleskeli myös Englannissa ja sai nauttia Händelin ja Pepuschin opetusta musiikissa.

Ranskan musiikki on hyvin vilkasta ja viehättävää. Ranskalaiset ovatkin siinä hyvin edistyneet, ja ovat saaneet mainetta musikaallisten laitostensa kautta.

Saksan valtakunnan musiikissa on omituinen viehättävä luonto. Saksalaiset ovatkin siinä kuuluisat. Vuonna 1739 toimitti saksalainen Lorentz Mitzler soitannollisen kirjaston, (Musicalisch bibliothek), joka oli yhteenveto useiden musiikkimestarein arvoikkaimista teoksista. Saksan keisarinna Augusta Maria Louise Katarina oli suuri soitannon harrastaja ja säveltäjä. Useampain saksalaisten marssien sanotaan olevan alkuperäisesti hänen kädestään lähteneitä. Hän kuoli v. 1890. Saksalaisten joukossa ovat olleet kuuluisat: Mozart, Rinck, Volkmar, Faust, Wagner ja Vogler, muita mainitsematta.

Itävallassa, Espanjassa ja Preussissa mainitaan myös useita musiikkitaiteilijoita samaan aikaan.

Ameriikassa ei silloin vielä mainita soitannon suuremmasta kehittymisestä muualla paitsi portugalilaisessa siirtokunnassa. Nykyään on musiikin taito

Ameriikassa kehittynyt samoin kuin muutkin tieteet taiteet ja keksinnöt.

Venäjällä ei mainita soittotaitelijoista ennen kuin keisarinna Elisabethin hallitusajalla eräs Mandonin, joka edisti paljon venäläistä soitantoa ja hankki uudemman aikaisia ja käytännöllisempiä soittimia Venäjän sotaväelle, joilla samoin kuin hovisoittokunnallakin siihenasti oli käytettävänä mitä kehoimpia soittimia.

Nykyisellä vuosisadalla on Venäjälläkin ilmaantunut monta taitavaa soittotaitelijaa, joiden joukossa mainittakoon *Rubinstein*, kuuluisa säveltäjä ja pianonsoittaja, sekä nais säveltäjä Badarscheffsky, syntyään puolalainen, sekä mainio naisviolisti *Teresina Tua*, jota pidetään nykyisen vuosisadan etevimpänä naisviolistina koko Euroopassa.

Tataarilaisten musiikista ei ole paljon sanomista, kuitenkin on n. k. «*Janitzar*»-musiikki heiltä perintönä.

Hollantilaisten vanhemmista soittotaitelijoista mainitaan eräs *Sarti*. Tanskalaiset ovat paljon soitannossa edistyneet, vaikka kansan luonto yleisesti ei ole musikaallinen.

Italia on aina ollut ikäänkuin kaiken taidetten aarre-aitta. Siellä on soittotaito edistyneempi kuin missään muussa maassa.

Turkkilaisten musiikki ei ole näihin aikoihin saakka ollut aivan taiteellista eikä muita kun heitä itseään miellyttävää. Nykyisellä vuosisadalla on sitä kuitenkin saatettu parempaan kuntoon. Syy siihen, ett'ei musiikki ole heillä edistynyt, lienee se, että

heidän Koraaninsa kieltää muutamissa eritiloissa musiikin käyttämistä.

Albrektin „Hierarchia economica“ssa kerrotaan, että kun Ranskan kuningas Frans I lahjoitti erään soittimen sulttaani Soliman'ille, niin hän löi sen kappaleiksi pelosta, ett'ei se muka muuttaisi turkkilaisten koko hallitusjärjestelmää. Nykyään kuitenkin mainitaan että turkkilaisten naisetkin soittelevat kanteleita. Mielellään käyttävät turkkilaiset heliseviä soittimia.

— Niitä uudistuksia ja korjauksia, joita yleisesti on tähänasti kaikissa maissa soitannon alalla tehty, ei ole mahdollista näin vähäisessä teoksessa erittäin esitellä; se vaatisi suuremman tilan kuin tälle teokselle on aiottu.

Toinen luku.

Soitannosta yleisesti edellisellä vuosisadalla ulkopuolella Euroopan.

Aasialaisilla kansoilla on soitanto aivan yksinkertainen ja soittimet samoin.

Kiinalaiset pitävät itsensä myöskin musiikkitaidon keksijöinä, samoin kuin monen muunkin taiteen, eikä se väitös ensikatsannossa näytäkään aivan perättömältä, sillä paitsi israelilaisten soitannollisia laitoksia, joista raamatussa kerrotaan, tavataan vanhimmat soitannolliset järjestelmät *Hindussa* ja *Kiinassa*. Brahma lahjoitti heille musiikin ja Narèdin palveltiin

soitannon jumalana. Bramiinit sanovat heidän soitannolliset järjestelmänsä olevan kirjoitettuina heidän pyhissä kirjoissaan, eikä niitä ole muille kielille käännetty. He väittävät, että heidän musiikillansa muinaisaikoina oli senlainen voima, että talvi muuttui kesäksi ja sade auringonpaisteeksi.

Jo v. 2600 ennen Krist. synt. järjesti kiinalainen tietoviisas *Lung-ly*, Si-jung maassa banburuokosta tehtyjen eri suuruisten torvien ja siellä olevain ihmeellisten laululintujen avulla musiikin, joka sitten noin 500 vuotta ennen Krist. synt. sovitettiin 12 säveljärjestöön. Kiinan vanhimmassa musiikissa oli ainoastaan viisi eri säveltä, nimittäin: a, d, g, c, f, eli skaalan muodossa heidän alimmasta äänestä f, g, a, c, d, f. Siitä muodostivat he molliskaalankin: f, g, ass, c, dess, f. Tästä näkyy että kiinalaiset ensi alussa välttivät puoli-äänien askeloja skaalassa.

Ihmeellistä kyllä, on hindulaisten ääni-askelo meidän diatoonillisen askelon kaltainen. Professori Kristian Braad kertoo, että he sen ohessa myöskin tunsivat kromatillisen ja yksi-sointuisen sointu-suvun, mutta laulun rytmin ja ajanmitan määrää värssyn prosadia, kielen moninaiset äänteet ja tavujen pituus.

Vaikka heidän musiikkinsa on vuosituhansia pysynyt samalla alkuperäisellä kannalla, ovat heidän melodiansa merkillisiä suloisen, vaikeoivan ja sujuvan luonteensa tähden. Noin 500 vuotta en. Krist. synt. lisäsivät kiinalaiset askeloonsa puoli-äännet c:lle ja f:lle, jota sitä ennen oli vältetty.

Tästä huolimatta oli kiinalaisten musiikki silloin paljon korkeammalla kannalla kuin euroopalaisten vuosituhatta myöhemmin. Merkillistä on vielä, että

Skotlannin vuorelaisten melodiat perustuvat samoihin askeloihin kun kiinalaistenkin.

Muutoin ovat kiinalaiset keksineet monenlaisia soittimia, vaikka käytännössä vähemmästä arvosta.

Kiinalaisilla on kolmenlaisia rumpu-soittimia: ensin n. k. discantrumpu, jota täristetään hyvin vikkelaasti; toinen, jota vähän harvemmin ja kolmas basso jota vaan silloin tällöin lyödään musiikissa.

Sitäpaitsi on heillä **S**-tapaan väännetty torvi, jolla puhaltavat auringon noustessa ja laskiessa, ja silloin kuin joku heidän ylimmäisistä (Nabob) on ulkona.

Kreikka ja Egypti ovat menettäneet vanhat loistavat musikaalliset laitoksensa, vaikka siellä vieläkin löytyy paljon todistuksia niiden muinaiselta loistokaudelta. Vielä löytyy siellä kuningas Daavidin aikana kaytettyjä kielisoittimia käytännössä.

Kerrotaan että *Thaut* keksi heille kolmikielisen lyyryn, ja antoi sen kielille nimet talvi, kevät ja kesä. *Hermes* toimeenpani varsinaisen säveljärjestön.

Kreikkalaisten musiikki johtaa alkunsa noin 1600 v. ennen Krist. synt., joka Aleksanteri Suuren hallituksen jälestä joutui rappiolle.

Ameriikassa musiikki ei ole ollut erittäin kauan tunnettu, vasta v. 1770 paikoilla mainitaan sitä julkisesti esitetyksi yleisissä tilaisuuksissa. Sitävastoin ovat roomalais-katoolilaiset olleet siinä suhteessa edellä muita siirtokuntia Pohjoisameriikassa. Hernhutilaisessa seurakunnassa ja erittäin betlehemiläisessä luostarissa Pensylvaniassa oli musiikkitaito jo edellisellä vuosisadalla hyvin edistynyt, ja silloin jo tavattiin siellä parannettuja soittokoneita käytännössä.

Kolmas luku.

Soittokoneista yleisesti edellisellä vuosisadalla erittäin Euroopassa.

Samoin kuin muinaiskansojen soittimet, niin nykyistenkin jaetaan kolmeen lajiin, nimittäin: kieli-, puhallus- ja rumpusoittimiin.

Kielisoittimia on monta eri lajia: muutamia soitetaan näppäimien avulla, toisia sormilla kielisiin näpöyttämällä ja toisia jousella. Kielisoittimet johtavat alkunsa n. k. *Monochordium*-nimisestä koneesta, jossa on ainoastaan yksi kieli ja käytetään soitannollisen askelon tasaaajana. Näppäimillä soitettavat kielisoittimet johtuvat *Clavichordium* nimisestä soittimesta, jossa ensialussa oli kaksikymmentä metalli kieltä. Esäs näppäimillä soitettava kielisoitin *Arpichordium* on tunnettu vanhimmista ajoista. Vuonna 1724 keksi eräs Silbermann Dresdenissä soittimen, jolle antoi nimen *Clav d' amour*, josta nykyiset pianinot, piaanot ja flyygelit ovat jäljennöksiä. Ensimmäisen täänlaisen soittokoneen toi Ruotsiin eräs Kellner Dresdenistä v. 1728, joka tietävästi on ollut ensimmäinen laatuansa Skandinavian maissa. Sen jälkeen alkoivat soittimien tekijät valmistamaan niitä Ruotsissa, ja vihdoin nykyisellä vuosisadalla Suomesakin. Spinet, Virginal ja Clavi-Cymbal johtavat alkunsa edellämäinitusta soittimesta. Vuonna 1741 teki provasti Nils Brelin Ruotsissa pystysuorassa sei-

sovan cymbaalin, joka vieläkin säilytetään Tukholman mallihuoneessa (modelkammaren). Tähän luokkaan kuuluu vielä Clavicitherium, Claviorganum ja Claviergamba, joissa on kielet ja positiivilaitos. Urkurakentaja Södeström Ruotsissa valmisti ensimmäisen senlaisen vähän jälkeempään edellämaitun vuoden, jota myöskin säilytetään Tukholman mallihuoneessa. Kantele, Sitra, Chitrinchen, Bandora, Harponet, Coloschian, Mandolina, Barbitus ja Bsalterium olivat metallikielillä varustettuja soittimia, joita itämailla vielä tavataan käytännössä ja ovat omituisia näkönsä puolesta. Venäläisillä on Psaltir-niminen kielisoitin. Espanjalaisilla on Gitarri, Scheidholds ja Trumscheild joista tarkemmin kerrotaan Prätorion toeksessa *Syntagma musicum* ja *Theatrum instrumentorum*, joissa on piirustuksia aivan vanhimmista soittimista. Edellämaitut soittimet olivat joko yksistään metallikielillä tai sekaisin metalli- ja jännekielillä varustettuja soittimia. Samoin kun lyyry, luuttu ja kaikki viulusoittimet, joita jousella soitetaan. Luuttu oli ensin varustettu ainoastaan neljällä kielellä, mutta sitten lisättiin siihen kahdeksan ja useampiakin. Sen mukaan kuinka ne soinnutettiin, mikä oli varsin työlästä, kutsuttiin niitä monella eri nimellä.

Theorba oli suuri basso-luuttu, jossa oli neljä- ja kuusitoista vahvaa jännekieltä. *Qvinterna* oli neljä- ja viisikielinen, jota vieläkin Itaaliassa käytetään näytelmämusiikissa. Lyyryt olivat useanlaatuisia: *Lyra rustica* (talonpoikaislyyry), jota soitettiin veivaamalla, ja suuri itaalialainen lyyry (*Lyra lyroni*) tekoansa kun *Viola di gamba*, jossa oli kuusitoista kieltä.

Tähän luokkaan kuului vielä *Lyra di Braccio*, *Lyra Octachordis*, *Lyra Pentachordis*, *Angelika*, *Talischon Tetera-Tedescha* j. n. e. *Mandola* oli vahvoilla jännekielillä varustettu, ja käytettiin bassona edellisille soittimille; on ollut Itaaliassa käytännössä ikimuistettavista ajoista.

Viulusoittimia löytyy monenlaisia, isompia ja pienempia, joita jousella soitetaan ja saksalaiset nimitävät niitä yhteisellä nimellä *Geigen*. Niistä mainitaan *Viola de Bardone*, jossa oli neljäkymmentä vahvaa jännekieltä, *Viola de Bastarda*, jossa oli kuusi jännekieltä ja kahdeksan metallikieltä, *Viola de Gamba*, *Violetto*, jossa oli kuusi kieltä, ja *Violone*, suuri bassoviulu, äänen ala- ja yläosa, nimitetään myös *Violone Grosse* ja *Violo de Basso*. *Viola de Spala* ja *Violoncello* ovat varustetut toisinaan kuudella vahvalla jännekielillä. Kaikki pienet viulut, kuten *Viola piccolo*, *Viola d' amour* j. n. e., joita käden nojalla soitetaan kutsuttiin yhteisellä nimellä *Viola de Braccio*, (Bratsch). Senlaiset soittimet jaetaan basso-, tenoori-, altti- ja diskant-viuluihin. Tähän luokkaan kuuluu vielä saksalaisten *Breittlein*, *Sach-Geiglein*, *Qvart-Geiglein* ja muinaisten kansain *Fidla*, nykyiset pienet viulut ja yksikielinen *Trumpet marin* y. m.

Puhallussoittimia oli kahta lajia, senlaisia joihin saatetaan ilmanhenkeä sitävarten tehtyjen henkilpalkeiden avulla, ja senlaisia, jotka ihmisen puhalluksen kautta saadaan soimaan. Edellisten joukkoon kuuluu positiivi, regaali ja urkulaitos, jälkimmäisten joukkoon kaikki torvi- ja huilusoittimet. Vetopasuuna (*Zugposaunen*), on tehty kahteen osaan ja äänen muutokset saadaan ulos- ja sisäänvetämällä toista osaa

torvesta. Ne jaetaan basso-, tenoori-, altti- ja diskanttipasuuoihin, ja luullaan ne olevan ikimuistettavista ajoista tekonsa puolesta samanlaatuisia.

Trumpettien äänen ala oli järjestetty omituisella tavalla eikä äänet askelossa seuranneet toisiansa peräkkäin kuten tavallisesti muissa metallisoittimissa, vaan näin: c - g - c̄ - ē - ḡ c̄ - d̄ - ē. Kornetti oli tästä kvinttiä korkeammalla ja Corno-tortto kvinttiä matalampi. Cornett-dritto, Cornett-muto, Cornett à bouqvin kuuluivat tähän luokkaan. Niitä on myöhemmällä ajalla korjattu, jonka vuoksi ne ovat tulleet käytännöllisemmiksi ja saaneet eri nimityksiä. Ranskalaisilla oli bassotorvi, jota nimittivät Serpent; siinä oli erittäin syvälinen, pehmeä ja miellyttävä ääni.

Huilusoittimien joukkoon kuului kaikki keveästi puhallettavat pillisoittimet, joita tehtiin kovasta puusta, luusta ja ebenholtsista, buksbomista, norsunluusta j. n. e., ja olivat enimmästi täysisäveleisiä basso-, tenoori-, altti- ja diskanttihuiluja. Qvintadecima oli kaksi oktaavia korkeammalla äänensä alan suhteen kuin kornetti.

Pienempiä huiluja nimitettiin: flageolet, fleute-dolce, fleuto-piccolo, mutta suuri basso-huilu flautone, flauto-traverso, tibia-traverso, fistulo-minor, helvetica ja fleute-traversiere vaativat vahvemman puhaluksen kuin edelliset. Bombarda, schallmei, basanell, sorduna ja schyarit olivat erinlaisia ja erisuuruisia soittimia. Hautbois tunnettiin vasta v. 1720. Faggot, jota toisinaan nimitettiin dulcian ja bassong, käytettiin bassona edellisille huilusoittimille. Doppion, krumhorn (käyräsarvi) ja zinka olivat samanlaisia.

Rakett, Rankett, Tourneboint, Sveitzer-pfeiffe ja Olifant olivat vanhimpain urkujen äänikertojen nimityksiä.

Rumpusoittimet ovat olleet ikivanhoista ajoista tunnetut kaikilla kansoilla. Suuri rumpu *Trombe* oli varustettu kahdella vahvalla metallikielellä; pienempiä nimitettiin yhteisellä nimellä *Taubourin*. Tähän luokkaan kuului surtastrum, strofidel, claquebois, balalaika, castagnet, schellen, riagar ja triangel y. m. vähempi arvoisia lyömäsoittimia.

Neljäs luku.

Maallisesta soitannosta pohjoismaissa Ruotsin vallan aikana.

Diodorus Siculus kirjoittaa, että noin sata vuotta ennen Krist. synt. käytettiin pohjoismaissa sitrasoittimia pakanallisten jumalain palveluksessa, mutta sitä ei voida varmaan otaksua, että Ruotsin valtakunnassa olisi senlaisia soittimia niin aikaiseen ollut olemassa, varsinkin kun V. Dalin'in historiassa mainitaan, että vielä „Vapahtajan aikoina olisivat meidän meret ja järvet lainehtineet kolmetoista sylvä korkeammalla kuin nyt“, josta voi tulla siihen johtopäätökseen, että tuskin lainkaan löytyi täällä silloin asuttua maata, vielä vähemmän soittokoneita. Pohjoismaiden riimikroniikka kertoo monessa paikassa pohjoisten pakanakansain soittaneen uhritilaisuuksissa pilleillä ja rummuilla, sekä huusivat ja kiljuivat

miellyttääkseen jumalatansa ja heikentääkseen uhrattavan valitushuutoa kuulumasta, varsinkin sillä tavattomalla aikakaudella, jolloin ihmisiäkin usein uhrattiin.

Sigurd ja Gester olivat kanteleen soittajat. Isunger soitti useammanlaatuisilla soittimilla. Heillä oli omituinen tanssi, jota nimittivät *Falda-fyker*, ja soittajoina, jotka aina olivat mukana sota- ja ryöstöretkillä nimitettiin *Luders-vänner* ja *Hofvud-loddari*. Suuressa arvossa oli tietäjätaito eikä missään ole tietäjiä niin suuresti kunnioitettu kuin pohjoismaissa.

Sittenkun kristinoppi tuotiin pohjoismaihin, alkoi muiden hyvän tapain muassa myöskin kirkkomusiikki vakaantua sen mukaan kuin kirkkojen luku lisääntyi. Soittajoina nimitettiin yhteisellä nimellä »leikareiksi», usein soittimensa mukaan pasuunari, fidlari, piipari j. n. e.

Vanhoissa Ruotsin lakipykälöissä kiellettiin, että „Loddareita ja Leikareita ei pidä suojeltaman eikä elätettämän“, mutta sillä tarkoitettiin senlaisia, jotka kuljeskelivat ympäri maasta maahan ja kaikenlaisilla ilveillä ja luonnottomalla soitannolla koettivat pettää ja kerjätä, jonkatähden sen ajan raaka lainsäädäntö ei suuresti rangaissut vaikka senlaisen soittoniekan löikin kuoliaaksi. (Katso Ruotsin kuningasten ja ja päämiesten järjestykskaaren 3: 47).

Pohjoismaiden kuninkaat harrastivat soitantoa ja suosivat suuresti kunniallisia soittajoina, antoivatpa heidän opettaa soitantoa lapsilleenkin. Historiaa kertoo, että Erik XIV oli neli-ääniseksi säveltänyt latinaiset virret: *In Te Domine speravi* ja *Cor novum Crea in me Deus*.

Ikivanha tapa on ollut trumpetilla ja rummun lyönnillä antaa merkki jotakin erityistä tarkoitusta varten. Kun Kristian tyranni pani toimeen Tukholman verilöylyn, niin ilmoitettiin siihen käsky trumpetilla. Rauhan ja sodan julistus, valtiopäiväin avaus ja tuomioistuimien juhlarauha ilmoitetaan samalla tavalla. Ensimmäinen julkinen soittomestari Ruotsin kuninkaiden hovissa mainitaan olleen eräs Falkendant, joka opetti torvisoittoa naisillekin, ja että, kun Nils Sture 1566 juhlakulussa saapui Tukholmaan, soitti silloin myöskin eräs orkesteri, jossa oli ainoastaan naisia. Vasta kuudennellatoista vuosisadalla tietävästi tunnettiin viuluja Ruotsin valtakunnassa, jolloin useita ulkomaalaisia soittotaitureita oleskeli maassa, joista muutamat jäivät sinne ainaiseksi.

Kuningas Kustaa Aadolfin ja varsinkin kuningatar Kristiinan aikana edistettiin soitantoa suurella innolla valtakunnassa, jolloin eräs Jonas Kolumbus nimitettiin musiikin ja rynnoudon opettajaksi Upsalan akadeemiaan. Hän toimitti uudemman aikaisia soitimia ja julkinen musiikki-opisto perustettiin Upsalassa.

Kuningatar Kristiinan hovisoittomestarina mainitaan oppinut mies ja taitava säveltäjä *Mejbom*, joka sittemmin nimitettiin musiikin professoriksi Amsterdammassa v. 1711, jonne hän matkusti jouduttuansa epäsuosioon kuningatar Kristiinan hovissa äkkipikaisen luonteensa tähden. Hänen jälkeensä otettiin Kristiinan hovissa soittomestariksi ja hoviurkuriksi And. Düben, ja hänen jälkeensä hänen poikansa Kustaa Düben, jonka säveltämiä ovat virret 94, 116 ja 257 meidän nykyisessä koraali-kirjassamme. Kuninkai-

den Kaarle X, Kaarle XI ja Kaarle XII hallitus-aikana oppineet Upsalan akadeemiassa kirjoittivat useita musikaallisia teoksia, joiden luetteleminen tilan ahtauden tähden ei ole tässä mahdollinen.

Vähän ennemmin mainitaan Suomessa Turun akadeemiassa annetun ulos eräs musikaallinen teos, josta vast'edes tarkemmin kerrotaan. Kaarle XII aikana ruvettiin sotaväkeä komentamaan rummulyönnillä, jolloin myös tuli tunnetuksi n. k. Janitzar- eli turkkilainen-musiikki.

Kuningas Fredrikin aikana alkoivat soittotaiteilijat harjoitella ainoastaan yhdellä soittimella, ja koettivat sillä saavuttaa suurempaa edistymistä; siihenasti soittelivat saksalaisten tapaan kaikilla soittimilla. Vuonna 1732 antoi painosta D. Kellner saksankielisen *Treulicher unterricht im General-Bas*, jonka 1739 ruotsinkielelle käänsi J. Londé, joka teos oli ensimmäinen ja ainoa siihen asti ruotsinkielellä musiikista kirjoitettu oppikirja. Siinä kerrotaan kuinka seitsenvuotias H. Londé Kellnerin medootin mukaan osasi soittaa urkuja yhteisessä jumalanpalveluksessa ja, että yhdeksänvuotias neiti Freudenberg tuns General-Basson. Samaan aikaan oli valtakunnassa oppinut soittomestari Roman, syntyyään suomalainen ja synnyn-nimeltään Raumanus, jonka tytär otettiin hovilaulajattareksi erinomaisen kauniin ja sointuvan lauluäänensä tähden. Hänen poikansa Johan Helmik Roman oli jo seitsenvuotiaana esiintynyt julkisesti viulunsoittajana. Hän matkusti v. 1714 Englantiin, jossa oleskeli oppilaana kuuluisan Händel'in ja Pusch'in luona. Häntä on pidetty taitvimpana säveltäjänä Ruotsin valtakunnassa. Muutoin oli hän

oppinut ja uskonnollinen mies, eikä hänellä ollut halua teatterimusiikkiin, vaan teoksensa ovat enimmäkseen kirkollista laatua. Hänen kuolemansa jälkeen lahjoitettiin Turun akadeemialle monta hänen musikaallista käsikirjoitustansa, joista edespäin tarkemmin kerrotaan. Kaksitoista hänen sonaattiansa on piirretty kupariplootuun, jotka säilytetään Tukholman taideakadeemiassa. Hänen kertoo A. Hylpher taitaneen jäljitellä kreikkalaisten ja latinalaisten soitantoa, ja osanneen kaikilla soittimilla soittaa ja seurata kaikkein maiden musiikin luonnetta. Romanin jälkeen nimitettiin hovisoittomestariksi hänen oppilaansa Brand. Samanaikuisten soittotaiteilijain joukossa mainitaan erittäin viulunsoittaja *Simson* ja *Veström*, jotka saivat opetuksensa Itaaliassa kuuluisan *Tartinin* luona, ja *Ferling* joka v. 1790 muutti Suomeen Turun akadeemiassa perustetun soittoyhdistyksen johtajaksi ja akadeemian musiikinopettajaksi, josta edespäin tarkemmin kerrotaan.

Kuningas Aadolf ja kuningatar usein ottivat osaa julkisissa hovikonserteissa. Kuningas soitti Violoncelloa ja kuningatar Clavi Cymbaalilla, josta oli seuraus, että säätyläisnaiset ja virkamiehet seuraten kuninkaan ja kuningattaren esimerkkiä rupesivat soitantoa yleisemmin harrastamaan.

Kuningas Kustaa III:n aikana perustettiin Tukholmassa musiikki-akadeemia v. 1771, jonka ensimmäiseksi puheenjohtajaksi nimitettiin parooni Leijonhufvud, joka v. 1775 Suomeen siirrettyä harrasti täällä musiikkitaiteen edistymistä samalla innolla kuin sitä ennen emämaassa. Tukholman musiikki-akademian ohjesäännöt olivat jaetut seitsemään pykälään;

täydellisinä ottaisivat ne tässä lii'an avaran tilan, jonkatähden mainittakoon, että opetustapa oli jaettu kolmeen osaan: soitto-, laulu- ja sävellys-osastoon. Ne osastot olivat jaetut kolmeen luokkaan: oppilasten, oppineiden ja taidemestarien luokkaan. Samaan aikaan oli Tukholmassa seura *Utile dulci*, jonka tarkoitus oli edistää musiikkitaidetta ja kehittää sen käytäntöä valtakunnassa.

Viides luku.

Hengellisestä soitannosta yleisesti uuden testamentin aikana.

Raamatussa nähdään Es. 12: 5 ja 6 y. m. m. paikassa, kuinka Jumala mielistyy kristikunnan hengelliseen ja oikein toimitettuun musiikkiin. Siellä mainitaan hyvin usein kuinka pyhät profeteerasivat Herralle huiluilla, cymbaaleilla ja kanteleilla.

Johdannon uuden testamentin kirkkomusiikin järjestämiseen saamme itse Jumalan käskystä vanhan testamentin pyhille, kuten 3 Mos. 25: 9 ja 4 Mos. 10: 2 y. m. m. paikassa nähdään. Vapahtaja itse näkyväisenä vaeltaissaan täällä maanpäällä on usein kehoittanut kiittämään Herraa laululla, ja varoittanut että meidän pitää se hengessä ja totuudessa tekemän, kuten Joh. 4: 24 ja Math. 26: 30 näkyy. Math. 24: 31 itse Vapahtaja puhuu, että hänen tulonsa viimeiselle tuomiolle pitää tapahtuman pasuunan soidessa.

1 Kor. 15: 52 nähdään että kuolleet herätetään haudoistansa Jumalan pasuunalla. Vanhan testamentin kaanonillisissa kirjoissa mainitaan soitannosta kolmesataa kolmekymmentä seitsemän kertaa ja apokryfa-kirjoissa kaksikymmentä yhdeksän kertaa, jotka paikat erittäin luetellaan Concordantz Halenius nimisessä teoksessa. Uuden testamentin kirjoissa mainitaan pasuunalla soittamisesta enemmän kuin kaksikymmentä eri kertaa, kanteleilla ja harpuilla kahdessakymmenessä neljässä paikassa, pilleillä ja huiluilla kuusi kertaa, soittaa ja veisata Ef. 5: 9, veisata salmeja ja kiitoslauluja yhdeksän kertaa ja kiittää veisuulla viisi kertaa. Suruvirsien veisaamisesta puhutaan seitsemässä paikassa, Veisajoista Ilm. 18: 22 y. m. m. kohden. Sentähden täytyy korkiasti arvostella meidän kristillisen seurakuntamme kirkkomusiikkia, kun se totuudessa toimitetaan korkeata tarkoitustansa varten.

Ensimmäisillä kristityillä oli hyvin erinlainen käsitys kirkkomusiikista mikä esti kauan sen kehittymistä. He luulivat, että musikaalliset toimitukset vanhan testamentin aikana olivat ainoastaan Mooseksen asettamat, jotka samoin kuin muutkin vanhan testamentin esikuvaukset Vapahtajan tultua lakkaavat, vaikka 2 Aikak. 29: 25 nähdään, että „se oli Herran käsky Hänen profettainsa kautta!“ joka on vakava puolustus niitä vastaan, jotka kirkkomusiikkia vihaavat.

Myöskin Jakob. 5: 13 mainitaan muun muassa, „— — — jos joku on hyvällä mielellä, se veisatkoon virsiä“, joka kreikkalaisen alkutekstin *Ψαλλετω* mukaan on „se soittakoon kielisoittimella“. Augustinus kirjoittaa, että heidän veisuunsa ei paljon eronnut

tavallisesta puheesta, ja luullaan sen olleen yhtäläinen kuin tavallinen *recitatiivi*.

Dionysius Areopagita kertoo teoksessaan „De Hierarchia Coelesti & Ecclesiastica“, että jo ensimmäisellä vuosisadalla jäl. Krist. synt. itämaisissa kirkkoissa käytettiin musiikkia, mutta Plinius, Tertullianus ja Eusebius kirjoittaa, että he ainoastaan veisasivat salmia. Bälterin „Kirkkoseremoonia“-nimisessä teoksessa kerrotaan, että heillä oli tapana veisata siten, että toisinaan alkoi veisuun yksi henkilö, joka veisasi yksin vissin ajan, jonka jälestä koko seurakunta siihen yhtyi.

Neljännellä vuosisadalla jaettiin seurakunta kahteen osaan, jotka vuoroon veisasivat; mikä veisuu-tapa nimitettiin *Antiphonae Responsoria*. Tapa veisata uskonvirsia ja erityisiä salmeja vuoroon oli käytännössä kahdeksannentoista vuosisadan alussa muutamissa kirkkoissa Ruotsinkin valtakunnassa. Skaran piispa Svedberg'in mainitaan sen uudistaneen, joka kuitenkin on sittemmin käytännöstä hävinnyt.

Turun tuomiokirkossa on tällä vuosisadalla suurina juhlina veisattu juhlavirsi ja adventti-sunnuntaina Hosianna vuoroon.

Edellisen vuosisadan keskipaikoilla mainitaan Elfdalin seurakunnassa, y. m. m. paikassa Ruotsin valtakunnassa, olleen tapana, että miehet veisasivat ensin yhden osan virrestä ja naiset toisen.

Noin toisen vuosisadan lopulla vihittiin erityinen huone *Kvioraxa* kristittyjen jumalanpalveluksen toimittamista varten; siitä on nimi kirkko saanut alkunsa. Muutamia heidän kokouksissaan vainon aikana käytetyistä lauluista on nimitetty *Lucernates*.

Hierarkialaiset eivät käyttäneet kirkkoissaan minkäänlaista veisua eikä soittoa. Justinus marttyri, joka eli noin v. 160 paikoilla jäl. Krist. synt. sekä Klemens Alexandrialainen neljäkymmentä vuotta myöhemmin kirjoittavat, että kristityt kaikista vaikeuksista huolimatta ahkerasti harjoittivat veisua ja soittoa.

Sittenkun Nikean kokouksessa v. 325 järjestettiin jumalanpalvelus kirkkoissa, alkoi kirkkomusiikki tulla yleisemmin käytäntöön. Niiden oppineiden kirkko-isäin joukossa, jotka elivät neljännellä ja viidennellä vuosisadalla jäl. Krist., manitaan monta musiikin taitavaa, jotka suurella ahkeruudella harrastivat kirkkomusiikin edistymistä.

Rooman piispa Sylvester v. 330 lisäsi messuun *Kyrie eleeson*'in. Vuonna 361, Laodicean kirkkokokouksessa, päätettiin millä tavalla jumalanpalveluksessa piti veisattaman. Alexandrian piispa Ignatius ja Antiokian piispa Flavius v. 390 asettivat kirkkoon kuorolaulun. Piispa Sixtus oli jo toisella vuosisadalla määrännyt, että Herran ehtoolisen edellä piti veisattaman *Pyhä, pyhä, pyhä, Herra Jumala Zebaoth* j. n. e., ja piispa Gelasius oli v. 493 säätänyt päätösmessuun *Hallelujan*. Piispa Ambrosius ensin käytäntöön saattoi kirkossa n. k. *Antiphonæ* ja *Vigilæ* veisuutavan, ja piispa Hieronymus *Horæ Canonicae*.

Sittenkun piispa Gregorius Suuri nimitettiin paaviksi, alkoi kirkkomusiikki huomattavasti edistyä. Hän perusti Roomaan oppilaitoksen, jossa kirkkomusiikkia opetettiin uusien sääntöjen mukaan, jotka nimitettiin gregorianillisiksi.

Kreikkalaisten ensimmäinen säveljärjestö oli ainoastaan kaksi oktaavia. Se alkoi isosta A:sta ja

päätyi yksiviivaiseen \bar{a} :han. Säveljärjestönsä jakoi-
vat he viiteen pienempään sävel-alaan, joista jokai-
nen käsitti puhtaan kvartin, jonka he nimittivät *tetrakord'*iksi. Heillä oli myöskin kromaattillisia ja yksi-
sointuisia tetrakord'ia. Tätä säveljärjestöä käytettiin
aina siksi kunnes Guido toimeenpani laajemman sä-
veljärjestön. Sitten kun kreikkalaiset lisäsivät Aeoli-
laisen ja Joonilaisen nuotinlajin, alkoivat he sovitella
näitä sävellajia kvartin alemmaksi tai samaan säve-
leen yleemmäksi, joista eedlliset merkittiin lisäsanalla
»*hypo*», ja jälkimmäiset sanalla »*hyper*». Näistä
edelliset kutsuttiin authentillisiksi ja jälkimmäiset
plagaallisiksi. Näin syntyi kymmenen lisäsävellajia,
joita sitten kreikkalaisilla oli yhteensä viisitoista sä-
vellajia.

Piispa Gregorius Suuri hävitti 599 käytännöstä
vanhan, eksyttävän kreikkalaisen sävelkirjoituksen ja
pani sen sijaan käytäntöön latinan aakkoset, ja pe-
rusti kreikkalaisten *tetrakord'*ien sijaan sävel-jaon
oktaaveihin, jotka Guido vasta noin *neljä*sataa vuotta
myöhemmin täydellisesti hävitti.

Parempaan selvyden vuoksi sävelkirjoituksessa,
keksittiin yhdeksännellä ja kymmenennellä vuosisa-
dalla keino vetää tekstirivin yläpuolelle viiva, jonka
päälle tahi alle nuottimerkit asetettiin.

Vähän jälkeempäin lisättiin vielä yksi viiva,
joista alempi oli punainen ja ylempi keltainen. Edel-
linen viiva nimitettiin *f*:ksi ja jälkimäinen *C*:ksi.
Näiden molempain viivojen väliin sovitettiin sitten
silmämäärältä nuottimerkit.

Noin v. 930 mainitaan *Hucbald*, flandrilainen
munkki, alkaneen ensimmäisenä sovittamaan useampia

yhtaikaa soivien eri-sävelten järjestöä, vaikka hänkin
perusti kokeensa kreikkalaiselle säveljärjestölle *).

Terssiä ja sekstiä piti Hucbald samoin kuin
kreikkalaisetkin epäsointuisina, jonkatähden meloo-
dian kuivuus ja akkordien tyhjyys sekä avonaiset
kvintit ja oktaavit tekivät hänen sävellys-yrityksensä
meidän aikanamme kärsimättömiksi.

Guido laajensi säveljärjestöä lisäämällä alimpaan
säveleeseen isoon *A*:han vielä *G*:n, ja nimitti sen *Gam-*
maksi, ja lisäsi \bar{a} :sta ylöspäin \bar{b} :n, \bar{c} :n ja \bar{d} :n.

Säveljärjestöä laajennettiin alespäin vähitellen,
kunnes *Guiseppo Lazarino* 16:n vuosisadan alussa
saavutti ison *C*:n sävelistön alhaisimpana säveleenä.

Jo 12:n vuosisadan alussa oli Guidon keksimien
viivojen päälle, alle, viivoille ja niiden väliin ruve-
tun käyttämään nuottien merkkeinä pisteitä y. m.
merkkejä. Samaan aikaan keksi *Francis Kölniläinen*
mensuraalikirjoituksen, ja mensuraali-opin, jota jär-
jestelmää nimitettiin *Musica plan* ja *Musica mensu-*
rato.

Sitä ennen oli *Brevis*, jolle annettiin nimeksi
Tempus, ajan mitan määrääjänä.

Kircherus kirjoittaa, ettei latalaisessa kirkossa
tiedetty mitään eroitusta nuotinlajin suhteen, ja että
piispa Gregoriuksen toimesta tuli niitä useampia tun-
netuksi, ja lisättiin muinaisten kreikkalaisten *Dorius*-,
Phrygius- ja *Lydius*lajin lisäksi neljäs, joka nimitet-
tiin *Mixolydius*. Keisari Kaarle Suuren aikana lisät-
tiin vielä neljä nuotinlajia, jotka nimitettiin: *Jonius*,

*) Huomattava on, että jo muinaiset kreikkalaiset esitti-
vät soittoa ja laulua moniäänisesti.

Aeolius, Hypojoonius ja Hypoæolius. Vähän jälkeensä lisättiin vielä neljä, nimittäin: hypodoorilainen, hypofryygalainen, hypolyydialainen ja hypomixolyydialainen, jotka järjestettiin kuuteen n. k. authentilliseen ja kuuteen plagaaliseen, jotka olivat seuraavat:

Authentilliset.		Plagaaliset.	
Joonilainen	$\overline{c} \overline{g} \overline{c}$	Hypojoonilainen	$g \overline{d} \overline{g}$
Doorilainen	$\overline{d} \overline{a} \overline{d}$	Hypodoorilainen	$a \overline{e} \overline{a}$
Fryygalainen	$\overline{e} \overline{h} \overline{e}$	Hypofryygalainen	$h \overline{f} \overline{h}$
Lyydialainen	$\overline{f} \overline{c} \overline{f}$	Hypolyydialainen	$\overline{c} \overline{g} \overline{c}$
Mixolyydialainen	$\overline{g} \overline{d} \overline{g}$	Hypomixolyydialainen	$\overline{d} \overline{a} \overline{d}$
Aeolilainen	$\overline{a} \overline{e} \overline{a}$	Hypoæolilainen	$\overline{e} \overline{h} \overline{e}$

Sitten näitä nuotinlajeja ruvettiin kutsumaan kirkkonuoteiksi ja niitä käytettiin aina seitsemännen vuosisadan loppuun asti. Ne olivat järjestetyt siten, että kunkin nuotin likin sukunuotin laji alkoi kvartin alemmaa, joka merkittiin sanalla *hypo*. Esimerkiksi pannaan tähän joonilaisen nuottilajin askelo joka näköänsä on samanlainen kuin nykyinen diatoonillinen C-duuri; mutta hypojoonilainen alkaa kvartin alempana. Molempain nuotinlajien määräävää pää-ääni (finalton) on C, ja kirjoitetaan tällä tavalla:

Koroitus- ja laskumerkkejä ei käytetty, vaan jos senlainen pantiin kappaleen alkuun, merkitsi se, että kappale veisattiin tai soitettiin yksi-ääninen askel ylempää ja päinvastoin. Kuitenkin merkittiin ylinouseva kvartti f:stä h:hon sanalla *diabolus*, epäsointuvana säveleenä.

Vuonna 1694 painetusta suomalaisesta kirkkokäsikirjasta pannaan tähän näytteeksi, minkälaisia nuotteja silloin vielä käytettiin.

Herra olkoon teidän kansan! Se on oikeus ja kohtuus.

Sitten seuraa „Isämeidän“, joka on painettu avonaisilla \diamond , osaksi umpinaisilla \blacklozenge nuoteilla.

Leridan kirkolliskokouksessa päätettiin, että adventti pyhinä ja septuagesimasta pääsiäiseen asti ei käytettäisi kirkoissa musiikkia. Keisari Kaarle Suuri oli aikansa käskenyt, että kaikissa hänen hallitussuhteissaan piti kirkoissa veisattaman kuten Roomassa oli tapa ja tuotatti veisajoina ulkomailta, kun frankilaisten raaka veisuu ei tyydyttänyt hänen korvaansa.

Paavin vallan aikana väärinkäytettiin tuota loistavaa kirkkomusiikkia latinankielisten kirkko- ja sielumessujen toimittamiseen ja yksinkertaisen kansan sokaisemiseksi, kun kansa ei siitä ymmärtänyt mitään, näki vaan ulkonaisen loiston, joka sitä lumosi paremmin taipumaan paavin alamaisuuteen.

Bälterin kirkko-seremooniassa mainitaan, että abotti Notkerus olisi aikansa keksinyt „sequenssin“ käymiset, mutta se näyttää liian aikaiselta.

Ennenkun urkulaitos kirkkoihin asetettiin, käytettiin kirkkosoitossa kaikenlaisia puhallus-, kieli- ja rumpusoittimia.

Piispa Tuomas Asquvinius kirjoittaa, että osa kristityitä ensimmältä kaihosivat kirkko-musiikkia syystä, että he eivät ensinkään olisi muka jäljitelleet juutalaisia. Senlaisista ennakkoluuloista ynnä myös, että kirkkomusiikki olisi ainoastaan paavillinen laitos, ovat kirkkomusiikin vihaajat ottaneet itselleen puolustusta hylkäämään musiikin kirkosta.

Uskonpuhdistaja M. Lutherus kirjoittaa soitannosta muun muassa näin: „Lähinnä Jumalan sana ei ole toista senlaista nautintoa, josta ihminen saisi niin paljon hyvää kuin musiikista, ja että musiikki on senlainen Jumalan lahja jota oikein käytettynä ei perkele voi kärsiä, vaan sen täytyy sitä paeta; ja että hyvin harjoitetulle ihmisäänelle ei voi mikään soittokone vertoja vetää“. Hän asettaa musiikkitaiteen lähinnä jumaluusoppia korkeimmalle kunniasijalle. Lutheruksen säveltämiä koraaleja on useampia meidän uudessa koraalikirjassa, joista erittäinkin N:o 271 on kauneimpia. Lutherus toimitti saksalaisen soittomestarin *Walter*'in avulla ensimmäisen saksankielisen messukirjan.

Katoolisissa maissa on kirkkomusiikki edistyneempi kuin muissa maissa; varsinkin Itaaliassa, jossa se parhaiten loistaa.

Kalviinin opin tunnustajat, presbyyterit, kvääkkärit, separatistit ja brovinistit Englannissa eivät suvaitse soittoa kirkkoissaan.

Kreikkalais-venäläisissä kirkkoissa ei käytetä soitimia, vaan suuri joukko hyvin harjaantuneita laulajia.

Turkkilaisetkin ovat myöhemmällä ajalla ruvenneet kirkkoissaan käyttämään soittoa kaikenlaisilla puhallussoittimilla, kun heidän koraaninsa kieltää kieli-soittimien käytännön moskeoissa.

Abyssinialaiset soittavat pienillä kelloilla ja kulkusilla kirkkoissa jumalanpalveluksessa.

Noin v. 1050 alkoi ensin Ruotsin valtakunnassa, Ruotsissa, paavin säännön mukaan kirkkomusiikin käyttäminen.

Paavi Vitalianus ja Hildebrand antoivat käskyn munkeille ja papeille, ettei jumalanpalvelusta saanut toimittaa kansan kielellä. Bälterin kirkkosemoneoniassa kerrotaan, että kirkkomusiikki pidettiin katoolisuuden aikana välttämättömästi uskontoon kuuluvana ja syntein anteeksi-saamisen välikappaleena, vaikka kansa ja tuskin kaikki munkitkaan tiesivät mitä veisasivat kun se oli latinan kielellä. Ja vaikka muutamia hengellisiä virsiä, niin kuin »*O Jumal' sinua me kiitämme*», ja »*Yksi rikas mies väkevä työs*» olivat äidinkielellä painetut, niin ei niitä saatu käyttää muualla kuin kotihartaushetkinä. Ensimmäinen ruotsinkielinen virsikirja painettiin Tuhkolmassa v. 1530, ja siinä oli ainoastaan viisitoista virttä. Näille virsille toimitti nuottikirjan professori Olof Rudbeck vanhempi. Hyvin kauan kesti kuitenkin ennenkuin kirkkomusiikki saatiin Ruotsin valtakunnassa yleisempään käytäntöön, kun uskonpuhdistuksen alussa luultiin, että se oli ainoastaan paavin sääntö, joka katoolisuuden loputtua myöskin piti kirkosta poistettaman, ja sekin että urkulaitoksia oli vielä peräti harvassa. Varsinkin esti sitä suuresti

uudestaan-kastajoiden rynnäkö v. 1524, jotka tahtoivat silloin väkivallalla hävittää urut kirkoista.

Musiikkitade alkoi vasta seitsemännentoista vuosisadan lopulla Ruotsin valtakunnassa huomattavasti edistyä ja parantua.

Kuudes luku.

Urkujen keksinnöstä ja käytännöstä yleisesti.

Nimi urut johtuu kreikkalaisesta sanasta *ὄργανον*, josta latinalainen nimitys *organum* on saanut alkunsa. Urut ovat senlainen soittokoneisto, mikä on yhdistetty useammasta eri puu- tai metallitorvesta ja soitetaan ilmanhengen (*Πνεῦμα*) avulla, ja on suurin ja täydellisin kaikista keksityistä soittokoneista. Sitä nimitetään syystä *Organum pneumaticum*, *Instrumentum pneumaticum* ja *Rex omnium instrumentum musicorum*.

Siitä missä, ja kuka olisi ensimmäisen urkulaitoksen suoranaisten keksijä, ovat historian tutkijat hyvin erimielisiä. Muutamat aivan vanhimmat kreikkalaiset ja latinalaiset soittotaiteilijat kertovat eräästä soittokoneesta, jota he nimittivät *Organum hydraulicum* ja *Maschina hydraulicum*, joka oli kokoonpantu useimmasta eri torvesta, ja jota soitettiin veden avulla.

Noin 250 v. ennen Krist. synt. keksi eräs *Ctesibius* Aleksandriasta senlaisen vesi-urkulaitoksen toisten historian tutkijain mukaan, mutta toiset väittävät, että kuuluisa matematiikan tutkija *Arkimedes Syrakusasta* noin neljäkymmentä vuotta myöhemmin olisi sen keksinyt. Mutta todellisemmalla näyttää, että viimeainittu teki täydellisemmäksi edellisen keksinnön. Monta oppinutta historian tutkijaa on koettanut saada selville millä tavalla muinaisten kansain *Maschina hydraulicum* oli tehty, mutta kaikki yritykset siitä ovat olleet turhat, niin että se nyt saadaan lukea kadonneiden taidetten joukkoon, (*Artes depertidas*).

Hieronymus kirjoittaa, että Jerusalemin tempelissä olisi ollut eräs soittokone, luultavasti *Ugabih* tai *Negabhim* joista siv. 14 mainitaan, jonka henkipalkeet olivat kahdesta elefantin nahasta, ja että niissä oli niin vahva ääni, joka kuului kuin ukkosen jyrynä aina Öljymäelle saakka. Mutta kun matka Jerusalemissa Öljymäelle on lähes kolme kilometriä, ja kun soitto tapahtui tempelin vahvaimen seinän sisällä, niin se tuntuu mahdottomalta, jos ei otaksuttaisi, että Hieronymus ehkä tarkoitti israelilaisten *Zilzeliumia*, joka oli lähes yhtäläinen kuin meidän nykyiset kirkonkellot, joista edellä on kerrottu.

Basilius kertoo, että *Ψαλμός* oli muinaisten kansain musiikkikappale, joka taiteellisesti *Κρόνεται προς τό ὄργανον*, s. o. uruilla soitettiin. Juutalaisilla olivat *Ugabih* ja *Nekabhim* senlaisia soittokoneita, jotka olivat varustetut henkipalkeilla. Historiasta päätäten näyttää siltä kuin nykyinen urkulaitos olisi kreikkalaisten keksimä keisari Julianuksen aikana,

johon luuloon on antanut aihetta eräs kirjoitus, minkä historian tutkijat ovat saksan kielelle kääntäneet, joka kuuluu: »*Diese pfeiffen, so ich sehe, sind von gantz besondere macht, Traun es hat dieselben neu-licht eine andre velt erdacht. Denn bevor noch jemand bläst, hört man sie schön lieblich klingen. Weil die bälge luft und vind in die glatten röhren bringen. Wen nun jemand die claviere mit geschickten händen rühr, Kan man alle stimmen hören, die schönste eintracht ziert*». Mutta epätietoista on onko siihen antanut aihetta mainittu *Ugabh* eli *Machina hydraulica*, tai jonkunlainen muinaisajan meille tuntematon, useista torvista koottu ja henkipalkeilla varustettu soittokone.

Luullaan että urkulaitoksia Kreikan maalta ensin levisi Italiaan, josta sittemmin levisivät muihin Euroopan maihin, vaikka epätietoista on millä aikakaudella se on tapahtunut. Muutamat luulevat, että Bœthius v. 515 ollessaan vankina Roomassa keksi urkulaitoksen. Toiset kertoovat, että paavi Vitalianus v. 660 antoi rakentaa ensimmäiset urut kirkkoon Roomassa. Mutta historia kertoo, että urkulaitokset olivat kauan aikaa ennen käytännössä huvin vuoksi itämaiden kuninkaiden hovissa.

Historiaain tutkijat ovat olleet hyvin erimielisiä milloin Euroopassa olisi tavattu ensimmäisiä urkulaitoksia. Mikael Prätorius kertoo teoksessaan »*Syn-tagma musicum*», että urkuja Euroopassa tavattiin vasta kolmannellatoista vuosisadalla.

Ensimmäiset urkulaitokset sanotaan olleen varsin kalliita, kun niitä tehtiin toisinaan kullasta, hopeasta, vaskesta, alabasterista ja lasista, vaikka ne muutoin

tekonsa puolesta olivat pienet ja yksinkertaiset. Hylpher kertoo, että Ruotsissa Salan kaupungin kirkon uruissa on vieläkin kolme torvea hopeasta, nimitäin: C jyreässä oktaavissa, joka painaa 130 luotia, samassa oktaavissa H painaa $48\frac{3}{16}$ luotia ja pienessä oktaavissa C painaa $45\frac{15}{16}$ luotia. Niitä oli ollut kokonainen äänikerta, jotka vuorimestari Grisbacka oli lahjoittanut, mutta toiset olivat v. 1736 tulipalossa hävinneet.

Katolisissa kirkoissa käytetään pienempiä urkuja, joissa harvoin tavataan pedaali-laitosta, syystä, kuin niissä urkuja parhaastaan käytetään kaunoveisuun ja messun soittamiseen, jota varten ei vahvoja pedaali-ääniä tarvita.

Ruotsissa on v. 1344 Visbyn kirkossa tavattu eräs muistokirja, jossa mainitaan, että sinä vuonna oli siellä kuollut urkuri Eubertus, joka oli siellä rakentanut urut. Luullaan myöskin että Suomessa on ollut olemassa urkuja jo kuudennellatoista vuosisadalla, joista tarkemmin mainitaan urkurakennusluettelossa. Vanhimmissa uruissa oli ainoastaan kaksi oktaavia ja yksi äänikerta; kuitenkin oli kolme, neljä ja viisikin torvea, jotka soivat samassa äänessä *unisono*, ja tavattoman, noin viisi ja kuusi tuumaa leveät näppäimet, joita useinkin täytyi soittajan, kun ei niitä käsivoimalla jaksanut alespainaa, auttaa polven kanssa menemään. Kuhunkin säveleeseen kuului ainoastaan yksi näppäin (tangent).

Höjen torpan kuninkaankartanon kirkossa Ruotsissa kertoo Hylpher olleen jäännöksiä senlaisesta leveänäppäimisestä urkulaitoksesta, jotka v. 1722 tuli-

palossa hävisivät — suureksi vahingoksi muinaismuistolle.

Kun uskonpuhdistuksen jälkeen jumalanpalvelus kirkkoissa järjestettiin, olivat oppineet kirkkoisätkin erimielisiä urkujen pitämisestä kirkossa. Arkkipiispa Laurentius Peträus piti urut senlaisena laitoksena, joita mielensä mukaan saattaa kirkossa pitää tahi hyljätä, ja hylkäsi peräti sen paavillisen ennakkoluulon, että urut välttämättömästi täytyi uskontoon kuuluvana välikappaleena kirkossa pitää.

Seitsemännellätoista vuosisadalla mainitaan Ruotsissa olleen useita pappeja, jotka rakensivat urkuja, Niiden joukossa oli rovasti Jonas Rudberus, joka v. 1687 lahjoitti Lindköpingin kirkkoon omat tekemänsä urut, joissa oli neljäkymmentäkolme äänikertaa ja erityinen pedaali sekä kolme näppäimistöä. Niissä löytyi seuraava kirjoitus: „Då präste-Ämbets bördan tung, mig lemnadt någon ledig stund, har jag med egen hand och flit, till Guds ära af christlig nit, gjord detta verk af stämmor fullt samt Zirat det med Sölf och Guld, och skänkt Guds hus, att på sitt vis föröka Herrans lof och pris m. m.“.

Niiden joukossa kun Suomessa ensimmäisiä urkuja ovat rakentaneet, mainitaan Hans ja Henrik Gahman, Gren & Stråle, Carl Wälström, P. Lening, Lindqvist ja Thelin y. m. Kerrotaan että Stråle pani käytäntöön ensin uruissa Vox Virginea-nimisen äänikerran, joka oli mukailu sitä ennen käytetystä Hautbois d' amour-nimisestä; sanotaan hänen tekemissään uruissa tavattavan sekä Vox virginea että Vox humana.

Vuoden 1686 kirkkolain 13 kap. 2 § säädetään millä tavalla Ruotsin valtakunnan kirkkoissa piti jumalanpalveluksessa soitettaman. Ja v. 1734 lisäys uuteen kirkkolakiin 13 kap. 2 § määrää millä tavalla Herran ehtoollisen ajalla piti hartaammin soitettaman. Sitäpaitsi pitää jokaisessa seurakunnassa kanttoori-urkuri käytettämän kaikissa niissä tilaisuuksissa missä kirkollista veisua tai soittoa tarvitaan.

Sitäpaitsi ovat seurakunnat velvolliset järjestämään kanttoori-urkurein palkat niin että sillä voipi kelvollinen urkuri tulla toimeen, ja että palkan pienuus seurakunnassa ei olisi haitaksi seurakunnan kirkkomusiikin edistymiselle. Nykyään on kuitenkin muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta, kanttoori-urkurein palkat paikoin niin peräti pienet, että sillä yksin ei kykenevää virkamiestä voi toivoakkaan. Sentähden useinkin on saatu virkaan senlainen henkilö, jonka kautta kirkkomusiikki enemmän taantuu, kuin edistyy.

Kolmas osa.

Ensimmäinen luku.

Soitannosta ja soittimista yleisesti Suomessa.

Historiasta tiedämme, että meidän suomalaisten esi-isämme ovat olleet laulun harrastajoina, ja aina vaikeimmissa tilaisuuksissa luottaneet ensin laulun tenhovoimaan, sekä että heidän keskuudessaan pidettiin tietäjät suuressa arvossa, ne kun tiedustelivat tulevia asioita, paransivat sairaita ja tekivät suuria ihmeitä laulun ja soiton (noitarummun) avulla.

Suomen kansan laulun ja soiton sekä suomalaisien kanteleen keksijänä pidetään *Wäinämöistä*, joka kaikissa ensin turvautui laulun voimaan ennen kuin miekkaansa.

Kaikista suomalaisista heimoista ovat karjalaiset näyttäneet olevansa taitavimmat runoilijat. — Muut kansat laulavat suuremmalla innostuksella, mutta hartaammin sydämen pohjasta ei laula mikään kansa kuin suomalainen. Moni oppinut runoilija — ulkopuolella Suomen maata — on ylistänyt suomalaista runoutta ihanimmaksi maan päällä. Suomalainen laulu

kaikessa yksinkertaisuudessaan on kaikkein laulujen helmi.

Piispa Daniel Juslenius kirjoittaa suomalaisesta laulusta: „Suomen laulun kauneutta ja vaikuttavaista, sydämen liikuuttavaista luontoa emme taida lyhyellä kertomisella osoittaa, ja jos vielä taitaisimmekin, niin ei kukaan uskoisi kertomustamme todeksi, joka ei itse ole saman laulun sisällisimmän luonnon kanssa tullut tutuksi. Se oikein tulvehtii niin lausettensa kuin ajatusten somuudella.“ Suomalaisten heimokansoilla inkeriläisillä on tapana pitää kuolleiden itkijäisiä kuusi viikkoa jälkeen hautajaisten kalmistoillansa. Heillä on myöskin morsiamen itkua, joita morsian ennen häitänään ja hääpäivänään itkee. Se olisi häpeä morsiamelle, ellei hän osaa hääpäivänään oikein „kunnollisesti“ itkeä, jonkatähden kunnianhimoiset morsiamet itkevätkin koko hääaikansa.

Ensimmäiset soittimet suomalaisilla tiedetään olleen kantele, pilli, sarvi, luikku ja räikkä.

Mitä edellä on kerrottu soitannosta pohjoismaissa Ruotsinvallan ja katoollisuuden aikana, koskee se samalla myöskin suomalaista soitantoa. Kun Turun akadeemia v. 1640 heinäkuun 15 p:nä vihittiin tarkoitukseensa ja seuraavana vuonna perustettiin ensimmäinen kirjapaino Turkuun, alkoi Suomessa tiedeitten ja taideitten kehittymisaika. Turun akadeemiassa ruvettiin muiden taideitten ohessa opettamaan musiikki-taidetta.

Jo v. 1673 annettiin Turun akadeemiassa ulos tieteellinen teos musiikista: *De usu organorum in Templis*, toimittanut H. Munck, ja v. 1762 annettiin toinen teos samasta aineesta: *De usu Musicæ mo-*

rali, toimittanut J. H. Mechelin. Akadeemian puolesta harrastettiin kaikin tavoin musiikkitaidon edistymistä; kaikissa juhlatilaisuuksissa oli soittoa, johon akadeemian soittokunnan apuna käytettiin sotaväen musikantteja, joita silloin johti aina joku akadeemian professori tai maisteri

Vakinaiseksi musiikinopettajaksi Turun akadeemiassa asetettiin v. 1741 K. P. Lenning. Hänellä oli myös urkurinvirka tuomiokirkossa, sillä palkka akadeemiassa oli niin pieni, että sillä yksinään ei voinut „rector musices“ tulla toimeen. Hän oli ensimmäinen „director musices et cantus“ Turun akadeemiassa ja koko Suomessa. Hänen kerrotaan olleen taitavan viulun, piaanon ja urkujen soittajan ja sanotaan myöskin omistaneen suuren kokoelman mainiompain musiikkimestarein teoksia. Hänestä alkaa suomalaisen musiikin kehittymisen aikakausi.

Noin v. 1749 paikoilla sai akadeemia Ruotsista kallisarvoisen kokoelman kuuluisan hovisoittomestarin Johan Helmik Roman'in alkuperäisiä sävellyksiä. Roman oli syntyään suomalainen ja syntymä-nimeltään Raumanus; ja oli niin edistynyt musiikkitaidossa, että hän sentähden kutsuttiin „Musices Sacrae in Svecia instaurator & restaurator“, eli ruotsalaisen kirkkomusiikin keksijä ja edistäjä.

Sen mukaan kun Lenning vanheni, laimentui hänen musikaallinen intonsakin. Hän oli tosin aikansa etevimpiä miehiä musiikkitaiteessa, mutta tietysti vanhentumisensa tähden ei hän voinut seurata taiteensa vaatimuksia, jonkattähden v. 1772 maisteripromotioissa valitettiin Lenningin kykenemättömyyttä musiikin johtajana. Hän kuoli 1788 ja hänen jälkeensä

sai saman viran hänen poikansa J. P. Lenning; mutta häneltä puuttui isänsä musikaallinen kyky. Ylioppilaana ollessaan oli hän saanut musiikinopetuksensa Tukholman musiikki-akadeemiassa, ja sen jälkeen ollut urkurina Wiipurissa ja samassa kaupungissa olevan sotaväen soittokunnan johtajana, mutta hänellä ei ollut ajan vaatimusten mukaista musiikkimestarin kykyä. Kuitenkin ovat kumpikin Leningeistä vaikuttaneet suuresti suomalaisen soitannon edistymiseksi maassamme. Vuonna 1770 perustivat muutama musiikinharrastajat Turussa „Aurora-yhdistyksen“, jonka tarkoitus oli edistää soitto- ja laulutaitoa, kehoittaa ja auttaa sellaisia, joilla siihen oli halua ja taipumusta. Tämän yhdistyksen perustajana mainitaan Henr. Gab. Porthan, J. H. Kellgren, A. L. Clevberg y. m. m. Kulttuurihistoriassa mainitaan, että taideitten kehittyminen alkoi kuningas Kustaa III aikana, mutta tutkimus on näyttänyt, että alku johtuu kuitenkin n. k. „rauhan ajoista“.

Ensimmäinen julkinen konsertti Suomessa annettiin v. 1773 elokuun 31 p:nä Turussa. Professoori Gabr. Bonsdorf sanotaan olleen suuri musiikinharrastaja ja soittaneen ensimmäistä viulua. Piispa Jak. Tengström oli taitava huilunsoittaja. Nuoruutensa aikana kerrotaan hänellä olleen keuhkotaudin, joka säännöllisen huilun puhaltamisen kautta parantui. Vuonna 1790 tammikuun 24 p:nä kuningas Kustaa III syntymäpäivän muistoksi perustettiin Turussa musiikki-yhdistys, jonka johtajaksi saatiin Ruotsista etevä soittomestari E. Ferling, josta jo on ennen mainittu. Tämän soitannollisen yhdistyksen sinettiin, joka on tietämättömiin kadonnut, oli kaivettu yhdis-

tyksen mielilause »*Ipsa Apollo Citharam dedit*», se on: Apollo itse lahjoitti sitran. Mainitun yhdistyksen soitannollisista harrastuksista musiikkitaidon edistämiseksi maassamme kerrotaan tarkemmin teoksessa „Musikaliska Sällskapet i Åbo 1790—1890. Bidrag till dess historik af V. L.“. — Vuonna 1890 tammi-kuun 24 p:nä vietettiin Turussa suomalaisen musiikin satavuotista juhlaa. — Muiden soittotaiteilijain joukossa mainitaan viulunsoittajoina Nordberg, Menander, Lithander, Diedrich, Sjöholm, Leijonhufvud, Mollin, Hirn, Hultin, Ikalén ja neiti Thorenberg, tuomiokirkon urkuri Thorenbergin tytär, joka on tiettävästi ollut ensimmäinen suomalainen nainen viulunsoittajoina. Soittimina käytettiin viuluja, sitroja, huiluja, fagotteja, klarinetteja, oboe ja piaano. Tarkempia tietoja puuttuu minkälaisia muita soittimia silloin oli käytännössä.

Aina vuoteen 1795 ei ollut tapana suomalaisten naisten julkisesti esiintyä laulajattarina konserteissa, vaan kun silloinen kuvernööri parooni von Willebrand antoi näet vanhimman tyttärensä laulaa julkisessa konsertissa erään soolo-kappaleen, niin alkoivat toisetkin naisista seurata hänen esimerkkiään, niin että samana vuonna pitkäperjantaikonsertissa esiintyivät muiden muassa rouva Otteliana Bær ja neidet von Willebrandt, von Koethen, von Fredenskjöldt, Loffman ja Caloander. — Tässä ei ole tilaa erittäin luetella niitä naishenkilöitä, jotka nykyään maassamme ovat saavuttaneet mainetta laulussa.

Musiikin harjoittajoiden luku alkoi Ferlingin aikana suuresti lisääntyä, saaden opetusta Ferlingin, Nordbergin ja Lithanderin tykönä. Uudemmanaikaisia musiikkiteoksia hankittiin ja uusimpia soittimia otet-

tiin käytäntöön. Enimmästi harjoitettiin Bachin, Cherubinin, Haydn'in, Händel'in, Krauss'in, Mehul'in, Mozart'in ja Vogler'in teoksia. Vogler'in „Hosianna“ esitettiin ensimmäinen kerta Suomessa Turun tuomiokirkossa v. 1807. Beethoven'in ja Mendelssohn'in teoksia ruvettiin vasta myöhemmin harjoittelemaan. V. 1794 marraskuun 1 p:nä perustettiin Kuopiossa musiikkiyhdistys kuningas Kustaa IV Aadolfin syntymäpäivän muistoksi. Vuonna 1801 heinäkuun 1 p:nä antoivat Helsingissä ensimmäisen julkisen konsertin „kammarmusicus“ Crusell ja ylioppilas Lithander Porin kaupungissa tulipalon kautta hätää kärsiväin hyväksi. Samana vuonna 26 p:nä heinäkuuta kerrotaan Oulun kaupungissa annetun ensimmäinen julkinen konsertti samaa tarkoitusta varten.

Vuonna 1796 esiintyi unkarilainen hovisoittomestari Josef Kämpfer konserttimatkoilla useammassa maamme kaupungissa, eläyttämässä musiikinharrastajoina. Musiikin historiassa mainitaan hänestä, että hän oli niin edistynyt kontrabasson soittamisessa, ettei toista löytynyt joka olisi voinut kilpailla hänen kanssaan. Seuraavana vuonna mainitaan Joh. Fredrik Bergvaldt, joka kuusivuotiaana oli esiintynyt viulunsoittajana eräässä kvartetissa, jonka Vogler oli sovittanut, ja yhdeksänvuotiaana säveltänyt erään ouvertyyrin, josta sai kuninkaallisen musiikkiakademian kultamitalin. Samalla ajalla mainitaan Porvoon tuomiokirkon urkurina E. Lithander hyvin etevänä laulu- ja soittotaidossa. Hänen sanotaan suuresti harastaneen kirkkomusiikin parantamista ja edistämistä maassamme. Hänen veljensä, Gust. Lithander'in, ja erään toisen Fredrik Lithander'in, kerrotaan väsymät-

tömällä innolla työskennelleen kirkkomusiikin korottamiseksi, ja että heillä oli suuri määrä sekä miestä että naisoppilaita, jotka kukin paikkakunnallensa mentyään vuorostansa työskentelivät soitannon edistymiseksi. Mainittu F. Lithander oli etevä huilun- ja piaanonsoittaja ja taitava säveltäjä. (Kuollut 1823).

Vuonna 1808 huhtikuun 9 p:nä annetussa konsertissa sanotaan tuon väsymättömän ja utteran soittoimestarin, Ferlingin, soittaneen ensimmäistä viulua viimeisen kerran, sillä hän jo samana vuonna joulukuun 20 p:nä kuoli 76 vuoden vanhana. suureksi vahingoksi senaikaisille musiikkiharrastuksille, sillä niin kerrotaan, että „niinkauan kuin Ferling eli olivat soitannolliset harrastuksen virkeämmät kautta koko maamme, mutta hänen kuolemansa jälkeen lamaantui ne niin suuressa määrässä, että se on tuntunut vielä viimeisiin aikoihin saakka“. Samana vuonna maaliskuun 22 p:nä marssi venäläinen kenraali Buxhöfden sotajoukkoineen Turkuun, joka keskeytti sekä musiikin että muiden hyödyllisten harrastusten liikkeen maassamme.

Sitten seurasi aikakausi, jolloin seisahti yleisten harrastusten koneisto, opistot ja koulut lakkasivat vaikuttamasta; ei saanut olla minkäänlaisia seuroja, sillä niitä epäiltiin. Teatterimusiikki ja näytelmät alkoivat sitävastoin saada suuremman merkityksen; mutta tämän teoksen tarkoitus ei ole niistä tehdä selkoa.

Vuonna 1811 nimitettiin ruotsalainen soittoimestari Salgé Turun akadeemian soitto-tirehtööriksi Thornerbergin kuoleman jälkeen. Hänen sanotaan olleen todellisen taideniekän siinä virassa ja saugen etevän

bassoviulun soittajan. Vuonna 1821 nimitettiin kuurinmaalainen soittotaiteilija Kristian Dovner „director cantus“-virkaan Turun katedraali-koulussa, jossa hänen sanotaan suuresti vaikuttaneen soitannon edistymiseksi. Mainittu on, että tähän aikaan alkoivat soitannolliset harrastukset uudestaan elpyä maassamme. Kerrotaan, että kun lakitieteen kandidaatti I. Pippingskjöld v. 1819 muiden opiskelevain kanssa palasi Tukholmasta, perusti hän täällä ylioppilasten kesken miesäänisen laulukunnan, jossa olivat jäseninä: Gustaf ja Aadolf Aminoff; Wilhelm ja Johan Granlund, Gabr. Wallenius, Immanuel Ilmoni, Uno von Troil ja Nils von Puff. *Tämä miesääninen laulukunta on tiettävästi ollut ensimmäinen Suomessa, ja mainittua Pippingskjöld'iä pidetään suomalaisen kvartetti-laulun perustajana.*

Edellisten lisäksi mainittakoon tuomiokirkon urkuri A. Nyberg, joka vuonna 1824 otti eron tästä virasta, voidakseen paremmin käyttää aikaansa soitannon opettamiseen, johon hänellä sanotaan olleen erinomainen taipumus ja jota hän etupäässä innolla harrasti.

Vuonna 1827 otettiin itävaltalainen hovisoittomestari Jos. Gehring soitannon opettajaksi Helsingin kaupungissa silloin perustettuun musiikkiyhdistykseen. Tähän aikaan opetti soitantoa ensimmäisessä Suomen jalkaväen rykmentissä kuuluisa klarinetinsoittaja K. Hussek. Hänen aikansa tehtiin yleisesti maamme sotaväen musiikissa suuria parannuksia ja hankittiin uudemmanaikaisia, mukavampia soittimia sotaväelle.

Jonkun ajan kuluttua tapasimme Hussekin Waassassa työskentelemässä väsymättömällä innolla soi-

tannon edistämiseksi, jonne hän rykmentin mukana muutti — epäilemättä suureksi hyödyksi seudun musikaallisille harrastuksille.

Turun palo v. 1827 ja yliopiston muuttaminen Helsinkiin, vaikutti jonkunlaista seisahdusta musikaallisissa harrastuksissa, jota kesti siksi, kunnes yliopisto ennätettiin uudessa pääkaupungissa järjestää ja saada vaikutukseensa. Turun palossa hävisi suuri osa soittoyhdistyksen soittimia ja suurempi osa nuottivarastoa. Kaikeksi onneksi pelastui kuitenkin suuri kirja vahvoissa nahkakansissa, jossa tarkoin kerrotaan maamme ensimmäisistä musikaallisista vaiheista y. m. Tarkempia tietoja senaikaisista musikaallisista harrastuksista ja harrastajoina saadaan teoksesta *De fordna Musikaliska Sällskapeterna i Åbo, af kapten Puff, II 153 ff.*.

Noin vuoden 1838 paikoilla mainitaan Turussa „musiikki-koulu“, joka oli perustettu kotimaisten soittoniekkain valmistamista varten. Siinä olivat opettajoina ennen mainittu Dovner († 1842) ja F. Siber († 1856). Samaan aikaan muutti norjalainen soittomestari K. F. Möller Suomeen ja asettui Turkuun, jossa hän innolla ryhtyi laulun ja soiton opettamiseen. Häneltä on moni maamme vanhimmista lukareista ja urkureista saanut opetuksensa, ja ansaitsee muistella kirkkomusiikin edistäjänä maassamme. Sitäpaitsi oli hän v. t. urkurina Turun tuomiokirkossa.

Siber'in ja Dovner'in jälkeen vuodesta 1856 oli Turun musiikkikoulun opettajana A. Hausén († 1868). Vuonna 1842 oli tunnettu kuuluisa ja sävellystaidostaan etevä soittomestari Konrad Greve.

Ensimmäinen konsertti Turun palon jälkeen annettiin Turussa v. 1843 joulukuun 6 p:nä. —

Sittenkun vapaampi yleinen kehittyminen alkoi kaikissa taiteissa ja niiden opetus saatiin järjestyksi noiden suurten vihollisuuksien ja kauheiden kato- ja koleeravuosien jälkeen, ei soitantokaan ollut kauan ääneti. Tähän aikaan lauleskeltiin Fr. Ehrström'in yksinkertaisia sävellyksiä piaanon säestyksellä. Mutta 1835 kutsuttiin Hampurilainen soittomestari *Fredrik Pacius* musiikinopettajaksi yliopistoon. Hän on säveltänyt kauniita suurenlaisia musiikkiteoksia, on esittänyt oppilaittensa kanssa muiden maiden mestariteoksia, ja pidetään maamme korkeimman musiikin perustajana. Oli syntynyt Hampurissa v. 1809 maaliskuun 18 p:nä, sai musikaallisen opetuksen Kasselissa Ludvig Spohrin tykönä. (Kuollut 1891).

Runbergin sepittämä „Maammelaulu“ on sovitettu vähintään kahdelletoista sävelelle, mutta Paciuksen sävellys on saanut kaikista voiton.

Samoin kuin „Maamme“ sävellys, on „Suomen laulun“ sävellys omaansa todistamaan, että Pacius muukalaisena on tajunnut suomalaisen laulun luonnon.

Kun „Maamme laulu“ ensikerran laulettiin v. 1848 toukokuun 13 p:nä kevätkentällä ulkopuolella Helsingin kaupunkia Paciuksen sävellyksen mukaan lukemattoman kuulijajoukon läsnäollessa, tuntui kuin olisi laulu tunkeunut ihmis-sydämiin. Tunteet ihmiset laulun hurmauksesta puristivat toistensa kättä, ja isänmaan rakkaus kaikessa suuruudessaan hehkui jokaisen silmissä. Paciuksen jälkiä on kul-

kenut sittemmin nuorempia taideniekkoja, joista seuraavassa luvussa tarkemmin mainitaan.

Toinen luku.

Kirkkomusiikin kehittymisestä erittäin.

Niiden joukossa, jotka viimeisinä vuosikymmeninä ovat edistäneet kirkkoveisuun- ja soiton kehittymistä, ansaitsevat paitsi muita tulla mainituiksi musiikinopettaja Lagi, yliopiston musiikinopettaja R. Faltin, etevä soittaja ja säveltäjä, toimittanut muun muassa kirkolliskomitean hyväksymän koraalikirjan. Hagfors, soitannon opettaja Jyväskylän kansakouluseminaarissa, tunnettu etevänä säveltäjänä, muodostellut yhden ajan käytännössä olleen koraalikirjan. Lindberg, kokoillut joukon etusoittoja ja præludioita. L. Hämäläinen, koonnut niinikään alkusoittoja ja säveltänyt alkuperäisiä marsseja y. m. Director musices et cantus C. G. Wasenius, etevä viulunsoittaja ja säveltäjä. Hänen tekemistään sävelteoksista ovat mutamat erinomaisen arvokkaita. O. Pahlman, tuomionkirkon urkuri Turussa, kokoillut alkusoittoja ja præludioita sekä säveltänyt alkuperäisiä kappaleita, on nykyään Turun urkurikoulun johtaja ja opettaja. A. Nordlund, joka toimitti ensimmäisen kelvollisen neliaänisen koraali- ja messukirjan, joita kauan aikaa käytettiin maamme kirkoissa. Kukkasela toimitti pai-

nosta yksiäänisen koraalikirjan, joka aikansa oli suureksi hyödyksi maamme kanttooreille N. Achte, toimittanut nykyään käytännössä olevan messu- ja koraalikirjan uusille virsikirjoille, on nykyään kanttoori Helsingin kaupungin vanhassa kirkossa ja opettajana sikäläisessä urkurikoulussa. Director musices et cantus Enckell Kuopiossa; director musices et cantus Kunelius Oulussa; O. Vallén Porvoossa. Kanttoori Hylander Nikolainkirkossa Helsingissä, toimittanut uuden messukirjan, A. Nyberg ja C. Th. Möller y. m. m., joiden erittäin luetteleminen tässä ottaisi liian paljon tilaa. Paitsi näitä ovat mainittavat vielä säveltäjinä M. Wegelius, johtaja Helsingin musiikkiopistossa, muun muassa kirjoittanut ruotsinkielellä „Allmän Musiklära I och II kursen“, Genets, Mohring, Fabritius, Ingman, Merikanto, Kajanus, Ilmari Krohn, Linsén, Collan, Sibelius y. m. m., joita tilan ahtauden vuoksi ei voida erittäin mainita.

Kaikista nuorimpain säveltäjin joukossa mainittakoon E. Sivori, joka kokoelmassaan „Mäntyharjun kansanlauluja“, on osoittanut säveltäjä kykynsä. Saatuaan opetuksen Turun urkurikoulussa, Waseniuksen ja Pahlman'in johdolla, myönnettiin hänelle valtion puolesta „stipendium“, jonka saatuaan matkusti Leipzigin musiikkikonservatoriumiin täydentämään musikaallisia opitojaan. Kuuluisin ja taitavin säveltäjä maassamme ennen Paciusta on ollut Konrad Greve, joka sävellys-teoksellaan „Den bergtagna“, on voittanut kaikki aikaisensa sävelniekat. Sotaväen musiikin edistäjinä mainittakoon muiden muassa A. Leander, joka on toimittanut ensimmäisen suomenkielisen „Torvisoitto-oppikirjan“. Fohrström, hyvin

etevä ensimmäisen viulun soittaja ja säveltäjä. Hri-maly, E. Sneegvoight y. m. m., joiden luetteleminen erittäin ottaisi suuremman tilan kun tälle teokselle on aiottu, koska sen päätarkoituksena on tarkastella soitannon vaiheita erittäin kirkollisella alalla. Kuitenkin mainittakoon vielä erittäin kuinka väsymättömyyttä uutteruutta C. G. Wasenius on osoittanut maamme musiikkitaidon edistämiseksi. Vnonna 1857 oli hän musiikinopettaja silloisessa Turun pataljoonassa. Noin 1860 perusri hän Orkesteri-yhdistyksen kotimaisista soittotaitelijoista ja vähän myöhemmin „Auran laulukunnan“, sittemmin kauppias-yhdistyksessä 69 miehisen lauluköörin, sekä käsityöläisten laulukunnan. Samaan aikaan oli hän vakinainen laulunopettaja kymnaasiassa, rouvasväen koulussa ja alkeiskoulussa. Kun urkurikoulu perustettiin Turkuun, otti Wasenius eron vakinaisista laulunopettaja viroista muualla, ja on siitä saakka työskennellyt yksinomaan sanotun koulun johtajana ja opettajana. Hänen säveltöjensä joukossa mainittakoon laulunäytös „Boupp-teckning“, „Guldkorset“, „Tre friare“, „Juhlamarssi Porthauin kuvapatsaan paljastamis-juhlassa ja Turun uudesta raketun teatterin vihkimisessä“, „Den yngste“. „Melodraama“ sekä sävellyksiä torvisoittimille, mies- ja naisäänille y. m. m. Vuonna 1840 päätti Wasenius Tukholman musiikkiakadeemiassa opintonsa täydellisen kurssin suorittaneena ja senjälkeen opiskeli Leipzigin musiikkikonservatoriossa.

Mainittakoon vielä, ettei ole ennen ollut ainoatakaan suomalaista miestä, joka niin väsymättömällä innolla on työskennellyt yleisesti musiikkitaidon edistämiseksi kuin Wasenius, ja että se harrastus ei liene

ollut hedelmiä tuottamaton. Noin v. 1876 paikoilla mainitaan eräs ruotsalainen musiikin professori O. Byström, joka innolla otti osaa soitannollisiin harrastuksiin täällä Suomessa. Nykyään on saavuttanut täällä maineen saksalainen soittomestari K. Myller-Berghaus, hyvin perehtynyt musiikkitaiteen tieteellisiin ja käytännöllisiin mutkiin ja on esiintynyt etevänä säveltäjänä. Hän on säveltänyt soittonäytelmän suomalaisen kansan epoksesta „Kalevalasta“; on säveleihin pukeutunut Kalevalan kertomuksen ja muukalaisena uskaltanut semmoista, jota ei yksikään Suomen mies ole tohtinut; ja on siinä onnistunut, on oivaltanut Samporunon. Vuonna 1890 helmikuun 17 p:nä esitettiin Turussa ensikerran soitto-näytelmä „Kalevalasta“. Sivumennen mainittakoon, että Oulussa tehtiin yritys kirkkomusiikin edistämiseksi perustamalla sinne urkurikoulu, joka nyt on lakannut toimestaan. Kuopiossa puuhataan samanlaisen koulun aikaansaamista. Noin 10:nen vuotta takaperin perustettiin Helsingissä musiikkiopisto kotimaisia taiteilijoita varten.

Vähän ennemmin oli ylioppilasten ja virkamiesten kesken perustettu miesääninen laulukunta, tunnettu nimellä „M. M.“, jolle suuruudessa ja taidossa tuskin vertaista on löydetty Euroopassa ja sen ulkopuolella, ja joka on tullut laajalta kuuluisaksi kaukomaillakin konserttimatkastaan Pariisiin maailmannäyttelyn ajalla v. 1889. Tilan ahtaus ei myönnä tässä erittäin mainita kaikkia niitä, jotka musiikinharjoitusta ja sen edistymistä ovat harrastaneet. Kansanvalistusseura on ruvennut toimeenpanemaan laulu- ja soittojuhlia. Laulu- ja soitto-kuntia on perustettu maaseuduillakin, ja näyttää ikäänkuin uusi

kevät alkaisi soitannollisille harrastuksille. Toivoamme että into ja harrastus siihen kasvaisi, ja että sitä yhä suuremmalla innolla koetettaisiin edistää ja harjoittaa. — Tässä pääpiirteet suomalaisen musiikin kehittymisestä. — Taide on totisesti suuri ja ylevä Jumalan lahja, mutta jos siinä pahat himot esiintyvät, niin se ei ole enään totinen taide, silloin on se Jumalan vihollinen eikä palvelija. Katsokaamme sen tähden ketä Herraa me palvelemme, ettei meissä valo muuttuisi pimeydeksi, „Sillä Herran päivä käy kaiken kauniin käsialan ylitse, ja Herra yksin on silloin korkea oleva,“ Es. 2: 16, 17.

Kolmas luku.

Soittimista nykyaikana yleisesti.

Siitä saakka kun soittokoneita on tunnettu, jaetaan ne pää-asiallisesti kolmeen luokkaan. nimittäin: Kieli-soittimet, puhallus-soittimet ja lyönti-soittimet (rummut). Kieli-soittimet jaetaan vielä kolmeen eri lajiin: ensiksi sellaiset, joita soitetaan jousella, (sträke), joiden joukkoon kuuluu kaikki pienet viulut: violini, violas, violoncello, kontrabasso, mandolina, jousi-sitra ja yksikielinen kantele eli salmonika; toiseksi senlaiset, joita soitetaan sormilla kieliin näpäyttämällä, joita ovat gitari, harppu-citra, harppu, ja kaikki pienemmät sitra-soittimet; kolmanneksi, joita soitetaan näpäpäämien (tangent,) avulla, kuten klaveeri, piano, pianino ja fiyygeli. Kielet mainituissa soittimissa

ovat toisissa yksinomaan metallista, toisissa ainoastaan jänteistä, sekä toisissa jänteisiä ja metallisia sekaisin.

Puhallus-soittimet jaetaan laatunsa suhteen kolmeen lajiin: ensiksi senlaiset kuin ihmisen puhaltamalla pannaan soimaan ja ovat tehdyt puusta; toiseksi soittimet, jotka ovat tehdyt metallista, ja kolmanneksi senlaiset, jotka sitävarten tehtyjen henkilpalkeiden avulla saatetaan soimaan. Puhallus-soittimia on tavallinen huilu, varustettu 1—14 henkiläpällä ja erityisellä „brillerillä“, piccola-huilu kuudella henkiläpällä, flageolet 1—6 henkiläppää. Klarinetteja C, D, Ess, Ass ja B:ssä. Altti- ja bassoklarinetteja varustetut 17—22 henkiläpällä, ja äänen ala kontra C:stä Ess'en, oboe, tavallinen fagott ja kontrafagott, ocarinos yksinkertainen ja koneistolla varustettu, sekä n. k. concert-ocarinos. Toiseksi metallista tehdyt: cornett B, cornett Ess, piccola-cornett Ess, F ja B, trumpet B ja C, sekä cornett à piston. Elyygelitorvi C ja B, altti F ja Ess trumpetin tai tuuba muotoa. Barytoni (Euphonium) C ja B tuuba muotoa. Basso tuuba Ess, F tahi B, bombardon C tahi B, helikon B, C, Ess, F ja kontra B, waldhorn Ess tahi F. Venttiili-pasuuna (tenoori) B tahi C ja basso pasuuna B ja C. Veto-pasuuna (Zugposauen) tenoori B ja basso-pasuuna F. Kolmanneksi rummut: orkesterirumpu, sotilasrumpu, turnaarirumpu, isorumpu, patarumpu, kone-patarumpu, käsirumpu, kulpa, kolmikulma (triangel), kastagnett, ksylofon, strofidel ja napsutin jota orkesterissa käytetään. Sitäpaitsi on vielä useanlaatuksia sekalaisia soittimia n. k. käsiharmonikka, harmonika-huilu, concertinos, bandonion. Koneellisia

soittimia: seraphine, aristonía, euphonia, herophon, manophon, symphonia, harpe-piccola, guitarre, sublime-harmonie, katupositiivi, orchestrion, piaano-urut (clavi-organum), jossa on metallikielet ja positiivilaitos ja soitetaan samoilla näppäimillä. Uruista kerrotaan edespäin.

Neljäs luku.

Urkurakennuksesta yleisesti.

Urkurakennus on taideteos, jonka onnistuminen riippu tekijän luonteen mukaisesta omaisuudesta. Se on sellainen soittokone, jolla yksi ainoa taitava henkilö voipi soittaa kappaleita, johon muunlaisilla soitteilla täytyy olla useampia henkilöitä.

Musiikin professori J. G. Töpfer sanoo: „Uruissa olkoonpa ne suuremmat tai vähemmät, on viisi pääosaa: 1:ksi torvisto, joita on kahta laatua, kielellisiä ja kielettömiä. 2:ksi henkilödat. 3:ksi henkijohdot. 4:ksi henkipalkeet. 5:ksi soittokoneisto, joka jaetaan kahteen osaan: klaviatuuri ja rekisterikoneisto.“

Vielä on eräs laji urun torvia, joista toiset ovat kokonaan suljettuja yläpästä ja toiset, jotka ovat vähäisen jätetty auki ja siihen aukkoon on asetettu erityinen putki. Viime mainittua äänikertaa nimitetään putkihuiluksi (rörflöjt).

Urkujen torvia tehdään puusta, tinasta ja metallisekoituksesta, jossa on $\frac{1}{4}$ osa lyijyä ja $\frac{3}{4}$ tinaa.

Labiaali- eli huilutorvessa on kolme eri osaa:

varsinainen torvi, jalusta ja väliseinä. Labiaalitorvia tehdään avonaisia ja suljettuja. Jos suljettu torvi on yhtäpitkä avonaisen kanssa, niin suljetussa on ääni oktaavia syvempi kuin avonaisessa.

Kahdeksan jalan suljettu torvi on samassa äänenkorkeudessa kuin avonainen kuusitoista jalkaa.

Syvin ääni, joka ihmisäänellä voidaan saada täydellisesti kuulumaan, on kahdeksan jalkaa.

Neljän jalan ääni on naisten äänen korkeus ja on oktaavia korkeampi edellistä. Kahden jalan ääni on lasten äänen korkeus ja on kaksi oktaavia korkeampi edellisestä. Kuudentoista jalan torvessa on oktaavia syvempi- ja kolmenkymmenkahden jalan torvessa kaksi oktaavia syvempi kuin ihmis-ääni.

Kielellisissä torvissa on: 1 torvi (tuyan d' anche), 2 suullinen (anche), 3 kieli (tunga), 4 pää (koppen), 5 jalustin (dillen), 6 painin (krycka), jolla torvi viiritetään.

Avonaisia torvia ovat: principaal 32, 16, 8 ja 4 jalkaa; Octavi 16, 8, 4 ja 2 jalkaa; Qvinti 12, 6, 3 ja $1\frac{1}{2}$ jalkaa; Decima $3\frac{1}{5}$ ja $1\frac{3}{5}$ jalkaa; Scharf 3 (chor) piippuinen, Seqvialtra 2 piippuinen ja Rausqvint 2 piippuinen.

Urkujen äänen ala määrätään torvien jalkaluvun mukaan.

Principaalin suuruuden mukaan nimitetään urut koko-, puoli- ja neljäsosan uruiksi.

Kaikki 32, 16 ja 8 jalan torvet pedaalissa tehdään puusta; manuaalissa 16 ja 8 jalan mieluummin tinasta tai edellämäinitusta sekoituksesta (orgelmetall).

Suuremmissa uruissa tehdään principaal aina

puhtaasta englannin tinasta ja asetetaan rintamaan ja nimitetään silloin „prospektpipor“.

Principaal-äänikertoja ovat: Geigenprincipaal 8 jalkaa, käytetään toisessa manuaalissa. Viola di gamba tehdään enimmästi metallista 8 jalk.; on manuaali-äänikertoja. Mutta jos se tehdään puusta 16 jalk., niin se silloin pannaan pedaaliin ja nimitetään Violonbas. Jos se tehdään puusta 8 jalk., niin se nimitetään Violoncello. Fleute-major tehdään 8 jalk. urkumetallista. Fugara 4 jalk. tinasta tai metallista. Fleute-harmonique 8 jalk. tehdään puusta. Flageolet käytetään harvoin ja tehdään metallista.

Huilu-äänikertoja ovat kaikki pehmeäsointuiset ja vähän ilmanhenkeä vaativat äänikerrat, kuten: Fleuto traverso, joka tehdään kovasta pääronapuusta. Flauto dolce, tehdään 8 ja 4 jalk., ääni miellyttävän kaunis. Hählflöjt, jota vanhemmissa uruissa käytettiin, tehdään puusta 8 ja 4 jalk., mutta harvoin 16 ja 2 jalkaa.

Pehmeitä principaal-äänikertoja ovat: Spetsflöjt ja Flagflöjt 4 ja 8 jalk. Viola, Gemshorn, Salicional 8 ja 4 jalk., tehdään tinasta

Suljettuja torvia ovat: Stark-gedakt, Lieblich-gedakt, tehdään puusta 8 jalk. Kleingedakt tehdään 4 jalk. urkumetallista. Mainittuja äänikertoja nimitävät urkuinrakentajat useimmilla eri nimillä. Borduna tehdään puusta 16 jalk., ääni on suhiseva ja epäselvä. Qvintadena tehdään mieluummin urkumetallista 16 ja 8 jalk. Nachthorn 4 jalk., sen ääni vivahtaa waldhorn'in äänen muotoon. Undersatz on pedaaliäänikerta, tehdään puusta 32 jalk. Kun se tehdään puusta 16 jalk., on se silloin suljettu. Rörflöjt

on erityinen laji torvia, jotka eivät ole kokonaan suljettu; ainoastaan alimmaisiet torvet ovat kokonaan suljettuina.

Qvintti-äänikertoja ovat: Gedaktqvint, Gedaktertz, Spetsqvint, Rörqvint, Gemshornqvint, Nassart j. n. e. Tehdään $5\frac{1}{3}$ jalk., $3\frac{1}{5}$ jalk., $2\frac{2}{3}$ ja $1\frac{3}{5}$ jalkaa; principaalin suuruuden mukaan, suuremmat torvet puusta, pienemmät metallista.

Sekalaisia äänikertoja ovat: täydellinen Cornett 5 (chor) piippuinen, tehdään 16, 8 ja 4 jalk.; Mixtur, Scharff, Cornett, Seqvialtra, Rausqvint, Tertian ja Cymbal tavataan harvoin uudemmissa urkulaitoksissa. Nykyiset urkurakentajat käyttävät enimmästi vaan Mixtur äänikertaa, joka on käytännöllisin edellämaitusta.

Kielellisiä torvia ovat: Basun, pedaali-äänikerta, tehdään puusta 32 ja 16 jalkaa, Trumpet, sama kuin basun, tehdään myös 8 jalk., käytetään pedaalissa ja manuaalissa. Oboe on heikompi kuin trumpet. Fagott tehdään 16 ja Voxhumana ainoastaan 8 jalk. Samoin Physharmonica, Aeoline y. m., joissa on heikko ääni.

Eri aikoina on urkujen torvia tehty savesta, lasista, porsliinista, paperista y. m. Mutta kokemus on osoittanut, että kirkkourkujen torvia on paras valmistaa puusta, tinasta ja tinasekaisesta lyijystä, jota urkurakentajat itse valmistavat ja nimittävät sitä „urkumetalliksi“. Puusta tehdään: Basun ja Undersatz 32 jalk., Subbas, Borduna ja Violoncello 16 jalk. sekä Trumpet. Principaal myös silloin kun ei sitä aseteta rintamaan.

Jos urkuihin tahdotaan hyvä äänenmuoto, niin tehtäköön kaikki principaal-torvet kovasta tinasta, ku-

ten Octava, Mixtur, Viola di gamba, Fugara ja Fleute-harmonique. Metallista kaikki pienet qvinti- ja terz-äänikerrat, qvintadena, rörflöjt ja kleingedakt. Puusta kaikki huilu-torvet, isompi Gedakt ja kaikki suuret pedaali-torvet.

Untersatz 16 jalk. nimitetään torvi, sitä lajia, kun se on avonainen, mutta sama nimitetään Subbas 16 jalk. kun se on suljettu. Vanhemmissa uruissa tavataan „Tremulant“, joka saattaa äänen värjäämään ja käytettiin etusoittoja soittaessa. — Tämän kirjoittaja on nähnyt eräässä maaseurakunnan kirkossa senlaisen isomman urkuharmoonion, jossa oli tremulantti-laitos.

Fägelsång (linnunlaulu), käytettiin vanhoissa uruissa. Se oli tehty siten, että 3 tai 4 torvea täytettiin vedellä, joihin johdettiin ilmaa, mikä antoi omituisen, linnunäänen muotoisen liversyksen.

Cymbaltjärna oli myös tavallinen vanhemmissa urkulaitoksissa. Se oli asetettu pedaalin ja manuaalin välille urkujen etupuolelle, ja tehty säteikön muotoon, jonka jokaisessa kärjessä oli 3, 5 ja 8 sopusointuvaa kulkuista, joka sitä varten tehdyn koneiston kautta henkiloodasta tulevan ilmanhengen avulla urkuja soittaessa pantiin pyörimään.

Vuonna 1750 mainitaan Hamburissa Pyhän Gerdud'in kirkon uruissa senlainen Cymbaltjärna, joka pyöri rupiin päällä. Prätorius nimittelee teoksessaan *Organographia*, kaikki ne äänikertain nimet joita vanhimmat urkurakentajat käyttivät, vaan jotka sittemmin ovat jääneet käytännöstä, tai vaihdettiin uusiin.

Henkiloota on urkurakennuksen sisäkoneiston tärkein osa. Suuremmissa uruissa tehdään jokaista

manuaalia varten eri henkilöota. Henkipalkeista johdetaan ilmanhenki sitävarten tehtyjen henkijohtojen kautta henkilöotaan ja sieltä torvistoon.

Regerverk, on se koneisto, jonka tärkein osa on *klaviatur-regering*, minkä avulla soittaissa kaikki siihen kuuluva liikunto vaikutetaan.

Register-regering, on se koneisto, jonka kautta ulkopuolelta järjestetään sisäkoneisto vaikutukseensa.

Koppel-laitokset ovat senlaisia, joiden avulla yhdistetään erityiset osat uruissa toistensa kanssa yht'aikaa vaikuttamaan.

Suuremmissa uruissa käytetään kaksi, kolme ja neljäkin manuaali- ja kaksi pedaali-klaviatuuria. Suuressa ei ole sillä tavalla tehtyjä urkuja, mutta Saksanmaalla, Hamburissa, mainitaan niitä useampia.

Nykyiset urkurakentajat ovat keksineet koppelikoneston käytännöllisemmäksi, kun ovat ruvenneet käyttämään pneumaattista koneistoa, joka on sarja aivan pieniä henkipalkeita, yksi kutakin näppäintä varten, joihin johdetaan ilmanhenkeä suuremmista henkipalkeista. Koppelia käytettäissä nuo pienet henkipalkeet vuorottain aukenevat ja vaikuttavat, ettei koppelin kautta lisääntynyt paino tunnu tuskin ollenkaan, eikä väsyä soittajan sormia. Tämän koneiston tarkempi selitys ilman piirustuksia, joita tilan ahtauden vuoksi ei ole voitu tähän ottaa, ei olisi miksiäkään hyödyksi.

Vanhemmissa urkulaitoksissa käytettiin „Svälare“, jonka avulla *crecendo* ja *decrescendo* saatiin siten, että henkijohdon aukko suljettiin pienemmäksi

ja estettiin ilmanhenki täysivoimalla pääsemästä torvistoon.

Nykyiset urkurakentajat ovat sen sijasta ruvenneet käyttämään n. k. *expressioni-kaappia*, (boites d'expression), jonka sisällä ne äänitorvet ovat asetetut, joita käytetään *crescendon* ja *decrescendon* aikaansaamiseksi. Mainitun kaapin sivut ja päällystä avataan ja suljetaan polkimien avulla, joka on asetettu pedaali-klaviatuurin yläpuolelle.

Aivan hiljakkoin ovat urkurakentajat keksineet n. k. »*Rullsvällare*» eli «*General-crescendo*» laitoksen. Se hoidetaan ainoastaan yhdellä polkimella ja pyörällä, joka vähitellen aukaisee 1 à 2 äänikertaa erällään alkaen tuskin kuuluvasta pianissimosta ja paisuu vahvimpaan fortissimoon. Kun polin saatetaan päinvastaiseen suuntaan, alkaa *decrescendo* vahvimasta fortissimosta ja päättyy heikompaan pianissimoon. Koneen apparaatti on vielä järjestetty siten, että sen voipi seisahduttaa mihin äänenvahvuuteen haluaa. Sen lisäksi ovat nykyiset urkurakentajat ruvenneet uruissa muun koneiston sijassa käyttämään pneumaattillista (ilmanpuristus) koneistoa, jossa tihenetty ilma toimittaa koneiston tehtävän.

Tavallisimmat äänikertain nimitykset labiaali-torvistossa ovat: Principaal, Fugaara, Gamba, Salicionaal ja Fleute Harmonique, jotka ovat avonaisia. Borduna ja Subbas ovat suljettuja.

Kieli torvistossa ovat: Trumpet, Basun, Vox humana ja Euphoone. Muut ovat perusäänikertoja.

Syvin ääni uruissa on 32 jalk. Contra-Basunan C; viimeinen pedaali-klaviatuurin näppäin (tangent) vasemmalle. Sen torvi on 32 jalk. pitkää ja henki-

patsaan värähdykset ovat 32 kertaa sekunnissa. Violon on 16 jalk. pitkä torvi ja henkipatsaan värähdykset 64 kertaa sekunnissa. Prinlipaal 8 jalk., jonka C: on viimeinen näppäin vasemmalle manuaaliklaviatuurissa, torvi 8 jalk. pitkä ja henkipatsaan värähdykset ovat 128 kertaa sekunnissa.

Viides luku.

Yleisiä ehtoituksia pienempiä ja suurempia urkulaitoksia varten.

Kun maassamme on seurakuntia hyvinkin pieniä eikä ole varoja aivan monilla äänikerroilla tehtyä urkulaitosta kustantamaan, ja kun useinkin pienemmissä seurakunnissa on hankittu kirkkoihin urkuharmoonioita, jotka lämmittämättömissä suojissa eivät ollenkaan menesty, niin annetaan tässä ensin pienempi urkulaitoksen ehdotus, joka, vaikka onkin vähäinen, vastaa kuitenkin monta vertaa paremmin tarkoituksensa kuin urkuharmoonia, eikä tule kalliimmaksi, jos se tehdään ainoastaan yhden manuaali- ja erityisen pedaali-torviston kanssa seuraavalla tavalla:

Manuaalissa:

Principaal 8 jalk., tehdään hinnan helppoisuuden vuoksi puusta, alkaen Co—F⁰ saakka; tästä alkaen metallista; soinnutetaan kohtalaisen vahvaksi. Mensuuri Co 5' 6''' syvä 4' 4''' leveä.

Borduna 16 jalk., tehdään punsta, soinnutetaan ääni täysinäiseksi. Mensuuri C, 7'' 1''' syvä, 5'' 6''' leveä.

Gedakt 8 jalk., tehdään puusta, ääni täysinäinen, vaan ei läpitukenä. Mensuuri C: 4'' 4''' syvä, 3'' 5''' leveä.

Octaava 8 jalk., tehdään suuri oktaavi puusta toiset metallista; samanlainen mensuuri kun principaal 8 jalk. Paras kuitenkin olisi se tehdä kokonaan urkumetallista.

Pedaalissa:

Subbas 16 jalk., tehdään torvet puusta ja soinnutetaan ääni täysinäiseksi. Mensuuri C: 8'' 3''' syvä, 6'' 6''' leveä.

Gedakt 8 jalk., tehdään puusta, mensuuri sama kun Subbas 16 jalk. Kun lisäksi tehdään koppeli pedaalin ja manuaalin välille, ja octav-koppeli manuaalissa, niin on tällainen urkulaitos erittäin sopiva pienessä kirkossa. Ääni on juhlallinen ja kirkollinen, vaan ei läpitukenä.

Huomioon on otettava, ettei ehdotukset ole tehdyt ehdottomasti noudatettaviksi, vaan on erityisestikään määrääminen jätettävä urkurakentajan määrättäväksi, joka tieteen ja kokemuksen nojalla voipi tarkemmin niistä päättää, vaan ovat ne tehdyt johdannoksi seuraamalla taitavimpain urkurakentajain „metodiaa.“

I. Kahdella manuaalilla ja eri pedaali-torvistolla varustettuja.

I manuaalissa:

Principaal 8 jalk. Mensuuri C₀ 5'' 6''' syvä, 4'' 4''' leveä. Borduna 8 jalk. Mensuuri C⁰: 4'' 4''' syvä, 2'' 8''' leveä. Rörflöjt 8 jalk. Mensuuri C⁰: 3'' 5''' syvä, 2'' 8''' leveä. Octaava 4 jalk. Mensuuri sama kuin principaal 8 jalk. Rörflöjt 4 jalk. Mensuuri sama kun rörflöjt 8 jalk. Mixtur 3 (chor) piipuinen. Mensuuri sama kun principaal 8 jalk.

II manuaalissa:

Gedakt 8 jalk. Mensuuri C₀ 3'' 8''' syvä, 2'' 10¹/₂''' leveä. Viola di gamba 8 jalk. Mensuuri C₀: 4'' 4''' syvä, 3'' 5''' leveä. Fleute dolce 4 jalk. tehdään pääronapuusta. Mensuuri C⁰: 2'' 8''' syvä, 2'' 1''' leveä. Ääni kaunis ja kohtalaisen vahva.

Pedaalissa:

Subbas 16 jalk. Mensuuri C: 8'' 3''' syvä, 6'' 6''' leveä. Principaal 8 jalk. Mensuuri C₀: 5'' 6''' syvä, 4'' 8''' leveä. Gedakt 8 jalk. Mensuuri sama kun subbas 16 jalk. ja soinnutetaan tavallisen vahvaksi.

Principaal 8 jalk. tehdään suuren octavin torvet puusta, ylimmäiset tinasta. Borduna 16 jalk. tehdään kokonaan puusta. Rörflöjt 8 jalk. tehdään puusta C⁰ alkain. Octaava 4 jalk. tehdään kokonaan urkumetallista. Rörflöjt 4 jalk. tehdään kokonaan puusta.

Äänikertain mensuuri lasketaan siten, että osa torviston »dimensionista» lankeaa *undecimalle*.

Seuraa isompi urkulaitos:

I m a n u a a l i s s a :

Principaal 8 jalk. Borduna 16 jalk. Rörflöjt 8 jalk. Viola di gamba 8 jalk. Octavaa 4 jalk. Rörflöjt 4 jalk. Qvint $2\frac{2}{3}$ jalk. Mixtur 4 chor.

II m a n u a a l i s s a :

Gedakt 8 jalk. Fleute amabile 8 jalk. Fleute traverso 8 jalk. Fleute amabile 4 jalk. Oboe 8 jalk. Gemshorn 4 jalk.

P e d a a l i s s a :

Principaal 16 jalk. Subbas 16 jalk. Basun 16 jalk. Principaal 8 jalk. Gedakt 8 jalk.

Seuraa suurempi urkulaitos, jonka saatta asettaa hyvinkin väkirikkaan seurakunnan kirkkoon:

I m a n u a a l i s s a :

Principaal 8 jalk., tehdään Englannin tinasta ja hyvin avara mensuuri. Asetetaan rintamaan. Borduna 16 jalk., tehdään puusta; ääni täysinäinen. Dubbelflöjt 8 jalk., tehdään puusta; suuren octavin torvet sulje-

taan. Gemshorn 8 jalk., tehdään metallista; ääni pehmeä ja kestävä. Viola di gamba 8 jalk.; ääni hieno ja kestävä. Trumpet 8 jalk.; torvi tehdään sinkistä ja kieli messingistä. Octaava 8 jalk., tehdään metallista; äänin täysinäinen ja vahva. Octava 2 jalk., tehdään metallista. Dubbelflöjt 4 jalk., tehdään puusta; suuressa octavissa suljetaan torvet. Cornett 3 (chor) piippuinen, Cymbal 3 (chor) piippuinen, Mixtur 4 (chor) piippuinen, tehdään urkumetallista.

II m a n u a a l i s s a :

Principaal 8 jalk., tehdään suuren octavin torvet puusta, toiset metallista; ääni kaunis laulun muotoinen. Gedakt 8 jalk. puusta; ääni pehmeä. Fleute amabile 8 jalk., tehdään pääronapuusta, mensuuri ahdas; ääni hieno ja kaunis. Salicional 8 jalk., metallista; ääni kestävä ja suloinen. Octaava 4 jalk., metallista; ääni laulun muotoinen. Qvinta $2\frac{2}{3}$ jalk. tehdään puusta. Fleute dolce 4 jalk., tehdään puusta; ääni pehmeä. Waldflöjt 2 jalk., tehdään metallista; mensuuri hyvin avara.

P e d a a l i s s a :

Principaal 16 jalk., tehdään puusta; avara mensuuri, ääni täysinäinen ja vahva. Basun 16 jalk., tehdään sinkistä. Subbas 16 jalk., tehdään puusta; ääni täysinäinen ja vahva. Violon 16 jalk., tehdään puusta; ääni vahva ja kestävä. Octaava 8 jalk., ääni täysinäinen ja vahva. Trumpet 8 jalk.; torvi tehdään sinkistä. Gedaktbas 8 jalk.; ääni täysinäinen ja vahva.

Jos vielä tällaiset urut varustetaan „Tutti“ ja „General crescendo“ laitoksilla, niin saattaa onnitella sitä seurakuntaa, jonka kirkossa on tällaiset urut.

II. Ehdotus kolmella manuaalilla ja eri pedaali-torvistolla varustetulle urkulaitokselle.

I manuaalissa:

Principaal 16 jalk., torvet tehdään puhtaasta tinasta ja asetetaan rintamaan (i prospekt). Ääni hyvin voimakas. Octaava 8 jalk., torvet tinasta; ääni täysinäinen. Qvintadena 16 jalk., torvet tinasta; ääni täysinäinen. Trumpet 8 jalk., torvi tehdään sinkistä. Rörflöjt 8 jalk., metallista; ääni täysinäinen vaan pehmeä. Viola di gamba 8 jalk., tinasta; ääni voimakas ja kestävä. Qvinta 5 $\frac{1}{2}$ jalk.; tehdään puusta. Octaava 4 jalk., tinasta. Fleute 4 jalk., tinasta. Qvart 3 jalk., metallista. Gedakt 8 jalk., puusta. Mixtur 4 (chor) piippuinen, tinasta tai urkumetallista.

II manuaalissa:

Geigenprincipaal 8 jalk., torvet tinasta; ääni kohuullisen vahva ja laulun muotoinen. Borduna 16 jalk., puusta; ääni täysinäinen. Rörflöjt 8 jalk., puusta. Gedakt 8 jalk., puusta; ääni täysinäinen. Fugara 8 jalk., tinasta; voimakas ja vahva ääni. Oboe 8 jalk.; ääni laulun muotoinen. Octaava 4 jalk., tinasta. Fleute dolce 4 jalk., puusta; ääni pehmeä. Octaava 2 jalk., tinasta. Mixtur 4 (chor) piippuinen.

III manuaalissa:

Gedakt 8 jalk., puusta; ääni vahvanlainen. Fleute amabile 8 jalk., tehdään päärona puusta. Salicional 8 jalk., tinasta. Gemshorn 8 jalk., metallista. Fleute amabile 4 jalk., tehdään pääronapuusta. Gemshorn 4 jalk., metallista. Nassart 3 jalk., suuren octavin torvet puusta. Waldflöjt 2 jalk., metallista; ääni täysinäinen. Cornettino 3 (fach) piippuinen; ääni hyvin selvä.

Pedaalissa:

Untersatz 32 jalk. eli Contra basun 32 jalk., torvet tehdään puusta; ääni kova, vahva ja voimakas. Principaal 16 jalk., torvi sinkistä; ääni voimakas. Violon 16 jalk.; ääni vahva ja kestävä. Subbas 16 jalk.; ääni täysinäinen. Basun 16 jalk., torvet tehdään puusta. Octaavbas 8 jalk.; ääni voimakas. Violoncello 8 jalk.; ääni voimakas ja kestävä. Trumpet 8 jalk., torvet tehdään sinkistä. Octaava 4 jalk., metallista. Clarine 4 jalk., torvet tehdään sinkistä.

Kun vielä varustetaan tällaiset urut kaikilla uudemman ajan keksinnöillä, niin aivan harvoin tulee maassamme suuremmat urut kysymykseen.

Principaali-torvet soinnutetaan aina voimakkaaksi. Violonbas, Violoncello ja Viola di gamba soinnutetaan vahvaksi ja täysinäiseksi, toisinaan heikkommaksi, mutta paras on jos ne soinnutetaan kohuullisen täysinäiseksi.

Spetsflöjt soinnutetaan pehmeän principaali äänen muotoon, kun se tavallisesti tehdään principaali-mensuurin mukaan.

Gemshorn soinnutetaan jotenkin täyteläiseksi, vaan Salicional pehmeäksi gamba äänen muotoiseksi.

Fleute dolce ja Fleute amabile soinnutetaan heikon huilu-äänen muotoon, vaan Fleute traverso kovan huilu-äänen (skarp flöjt ton) muotoon.

Untersatz, Borduna, Gedakt ja Rörflojt soinnutetaan kohtuullisen täysinäiseksi ja vahvaksi, vaan ei läpätunkeväksi, mutta Qvintadena kovaksi ja läpätunkeväksi.

Tinasta tai metallista tehdyissä torvissa, joissa on avara mensuuri, pitää olla vahva ja täyteläiseksi soinnutettu ääni, vaan ei läpätunkeva. Jos ne ovat 8 jalk., niin saattaa ne alimmaisissa oktaaveissa yhdistää puusta tehtyjen torvien kanssa, ilman suurta eroitusta äänen muodossa. Alle 8 jalk. pienempiä äänikertoja eivät taitavat urkurakentajat valmista mielellään puusta, paitsi huilu-äänikertoja, jolloin ne täytyy olla mensureerattu niin avaraksi kun mahdollista. Päinvastoin tehdään useasti 16 jalan torvia tinasta, urkumetallista ja sinkistä.

Viola di gamba sekä toiset samaan tapaan tehdyt äänitorvet tehdään aina kovasta tinasta, sillä puutorviin on vaikea saada niin läpätukevaa ääntä, kun ahtaaksi mensureeratuilla äänikerroilla täytyy olla.

Gamba- ja Viola-äänikertain tapaan mensureeratut 8 jalk. ovat ikäänkuin rajana metalli- ja puutorviston välillä.

Sanalla »Mensur» ymmärretään maatematillinen yhtäläisyys erisuuruisten torvien äänen muodossa y. m.

Musiikin professori I. G. Töpfer sanoo teoksessaan »Die orgelbaukunst, nach einen neuen Theorie dargestellt», että tehtäköön kirkkourut kuinka vä-

häiset, niin pitää niissä olla pohjaaani Principaal 8 jalk. muutoin ei voida pieniä samanlaatuisia äänikertoja asettaa, vaan ainoastaan huilu ja Gedakt.

Jos pohja-äänikerta on Principaal 8 jalk., niin tehdään Octaava 4 jalk., ja tarpeen vaatiessa Mixtur 3 (chor) piippuinen. Näiden kanssa pitää vähintään kaksi Gedakt äänikertaa 8 ja 4 jalan suuruudessa asetettaman.

Kuudes luku.

Käsikirja urkureille urkujen hoidossa, virittämisessä, tarkastamisessa ja niiden käyttämisessä.

Ulkopuolisesta urkujen puhtaudesta voidaan jo päättää urkurin kelvollisuus. Jos paikat ympärillä ovat puhtaat ja kunnossa, niin se todistaa että urkuri on järjestyksen ja puhtauden harrastaja, ja että hän pitää myös hoitamansa urut puhtaina ja kunnossa sisäpuoleltakin.

Urkurin pitää useasti tarkastaman, että henkiläpkeet ja henkijohdot ovat tarkat ja kunnossa. Hän ei saa vähentää eikä lisätä sitä painoa jonka urkurakentaja on nähnyt tarpeelliseksi asettaa henkiläpkeiden päälle. Näppäimet manuaalissa ja pedaalissa pitää tasan ruuvattaman. Suuremmissa ilmanvaihdoksissa saattaa tapahtua, että muutamat torvet ääntävät itsestensä, (hylning), johon on syynä se, että henkiläppä ei tarkoin sulje kancel-aukkoa. Syynä siihen voipi olla, että hiekkamuru jollain tavalla

tai kuollut kärpänen on pudonnut torveen ja joutunut venttiilin väliin. Silloin on venttiili varovasti vähän avattava ja linnun siipisulalla tasaisesti pyyhittävä se pois.

Jos vieteri on heikontunut, otetaan se ulos, konnetaan ja pannaan paikoilleensa. Jos johtolangat (pumpet-tråden) kulkevat ahtaasti, pitää ne auttaa vapaasti kulkemaan. Jos tästä ei olisi apua, niin on vika kanselleissa ja rekistereissä, jotka vuotavat. Sellainen vika ilmestyy ainoastaan vanhoissa ja huonosti tehdyissä uruissa, eikä sitä voi auttaa muut kuin urkurakentaja. Sellaiset viat pitää urkurin ilmoittaman seurakunnan kirkkoherralle, jonka velvollisuus on seurakunnan kanssa keskustella niiden korjaamisesta ja kuntoon panemisesta.

Avonainen-kielitorvisto tarvitsee virittämistä joka ainoan ilman muutoksen jälestä, ja jokaisen urkurin pitää olla niin taitavan, että voipi sen tehdä.

Virittäminen toimitetaan viritys-aseen avulla, jolla kielen painin (krycka) lyödään ensin ylöspäin niin paljon, että ääni tulee alemmaksi, sitten varovasti lyödään alespäin siksi, kunnes se on tullut yhteen normaali-oktaavin kanssa.

Tapahtuisiko, että virittäissä ääni lyö ylitse, s. t. s. liki oikeata korkeutta ei anna puhdasta ääntä normaali-oktaavin kanssa, vaan undeciman, kvintin j n. e., niin silloin suullinen on siirtynyt oikealta paikaltansa, joka täytyy olla merkitty. Silloin otetaan suullinen ja kieli ulos, puhdistetaan ja asetetaan hyvin paikallensa, jolloin tarkoitus on saavutettu.

Manuaal-äänikertoja virittäissä vedetään normaali-octaava 4 jalk. auki, ja sen johdolla ensin viri-

tetään Trumpet 16 jalk., sitten Trumpet 8 jalk., ja että Trumpet 16 jalk. on auki, kun Trumpet 8 jalk. viritetään.

Pedaali-äänikerrat viritetään samoin normaali-octava 4 jalk. johdolla. Ensin Trumpet 8 jalk., sen johdolla Basun 16 jalk. ja Trumpet 4 jalk. Contrabasun viritetään Basun 16 jalan johdolla j. n. e.

Labiali- eli *huilutorvet* pysyvät virityksessä useamman vuoden. Niiden virittäminen yleisesti on urkurakentajan toimitettava. Ainoastaan taitaville urkureille annetaan tässä muutamia yleisiä neuvoja.

Jos ääni on matala metallista tehdyssä avonaisessa torvessa labiaalitorvistossa, niin torven yläpäätä levitetään ulospäin viritys-aseen suippopäällä, jonka muoto on tähän sivulle piirretty. Jos ääni on korkea, supistetaan torven yläpäätä saman asean lieriöllä sisänpäin siksi, kunnes oikea äänenkorkeus saavutetaan. Jos ääni on korkea suljetussa metalli- tahi puisessa labial-torvessa, niin on tukko (mössa) painunut liian syvään; se otetaan ulos ja vahvistetaan, että se pysyy oikean äänenkorkeuden paikalla. Jos ääni on liian matala, niin painetaan se syvempään piipun sisälle siksi, kunnes se on joutunut oikean äänenkorkeuden paikalle.

Tarvitseisiko urut aivan perinpohjaisen virituksen, niin valitaan normaali-äänikerta, johon parhaiten sopii principaal tai octava, joka moneen kertaan aivan tarkoin „tempereerataan“, mikä toimitetaan useammalla eri tavalla. Jos viritys toimitetaan kvinttien ja kvarttien mukaan, niin „tempereerataan“ ensin

discant-oktaavi. Jos diskant A:n äänenkorkeus on määrätty; toimitetaan viritys seuraavalla tavalla:

a:lle kvintti alespäin *d*, pohja-ääneksi kvintille,
d:lle kvartti alespäin *g*,
g:lle kvintti alespäin *c*, pohja-ääneksi kvintille,
c:lle kvartti ylöspäin *f*,
f:lle kvartti ylöspäin *b*,

ensin aivan puhtaaksi, sitten hyvin pitkällä värähdyksellä ylempiä. Senjälkeen:

a:lle kvartti alespäin *e*,
e:lle kvintti ylöspäin *h*,
h:lle kvartti alespäin *fiss*, pohja-ääneksi kvartille,
fiss:lle kvartti alespäin *ciss*, s:n s:n
ciss:lle kvintti ylöspäin *giss*,
giss:lle kvartti alespäin *diss*, pohja-ääneksi

kvartille,

ensin aivan puhtaaksi ja sitten hyvin pitkällä värähdyksellä alemmalla. Täten tempererattu oktaavi pitää monta kertaa tutkittaman (corrigeras), jos se on seisovainen ja puhdas. ennenkuin yleinen viritys toimitetaan.

Kun ollaan vakuutettu, että tällä tavalla tempererattu oktaavi ei enään muutu, vaan on seisovainen, niin sen johdolla viritetään koko torvisto oktaavittain. Samoin pitää vielä koko normaali-äänikerta monta kertaa uudestaan tarkastettaman jonkun ajan perästä, että se on puhdas ja seisovainen.

Jos normaali-äänikerta on 4 jalk., principaal tai octaava, niin sen johdolla viritetään kaikki 8, 4 ja 2 jalan äänikerrat. Pedaalissa viritetään ensin princi-

paal-bas 8 jalk. normaali-rekisterin kanssa ja sen johdolla toiset basso-änet, mutta jos on ainoastaan 4 jalk., niin sen johdolla viritetään ensin principaal-bas 8 jalk. ja vasta sen mukaan toiset bassoäänikerrat.

Kaikki huilu-äänikerrat, 8 ja 4 jalkaa, Gamba ja Gedakt pitää tarkasti useamman kerran normaali-rekisterin kanssa tutkittaman. Toisinaan sattuu, että viimemainitut äänikerrat soivat puhtaasti „normaali“-rekisterin kanssa, vaan eivät soi puhtaasti keskenänsä. Sellaisessa tapauksessa täytyy vika auttaa *Gedaktissa*, jolla voidaan pikemmin ääni tasoittaa kun kovempi luontoisella *Gamba-äänellä*.

Kielitorvia viritäissä täytyy ensin katsoa, että kielenpainin (stämkycka) kulkee edestakaisin niin paljon, että se kaikissa ilmanvaihdoksissa vastaa tarkoituksensa. Jos ääni on matala, vaikka kieli on painimella lyhennetty niin paljon kuin mahdollista, niin pitää kieli viilan kanssa lyhennettämän vapaasta päästä. Jos ääni on korkea, vaikka painin on aivan kielen juuresta, niin pitää kieli viilattaman juuresta ohukaisemmaksi.

Suuria, avonaisia, puusta tehtyjä torvia viritäissä lyhennetään torvea yläpäästä siksi, kunnes äänen oikea korkeus on saavutettu; pienemmät puutorvet varustetaan n. k. „stämbläck“, jonka avulla ne viritetään.

Suuria, avonaisia, metalli- tai tinatorvia viritäissä lyhennetään samoin torvea; pienemmät viritetään sitävarten tehdyn viritys-aseen avulla, jonka muoto on sivulla 95 piirrettynä.

Nykyään ovat urkurakentajat varustaneet me-

tallitorvet n. k. virityssärmiöllä, joka leikataan nollan muotoon torven yläreunaan.

Ja suuremmissa puutorvissa käyttävät erityistä liikkuvaa torvenjatkoa, joka kohotetaan ja lasketaan sen mukaan kuin äänenkorkeus vaatii.

Mixtur-torvien virittäminen toimitetaan viimeiseksi labiaal-torvistossa; se vaatii suurinta tarkkuutta ja kärsivällisyyttä, sillä yksi ainoa huonosti viritetty torvi mixturissa vaikuttaa vastenmielisesti.

Henkipalkeet pitää virittäissä käydä tasaisesti; niiden tasainen liike on pääasia puhtaaksi virittäissä. Myöskin on tarpeellista, että ilmapuntarin avulla tasataan ilmanpaine palkeista ennenkuin aljetaan virittämään.

Urkujensoittajan pitää aina asettaman urkujen ääni jumalanpalveluksessa siten, että se ei ole liian vahva eikä liian heikko verrattuna seurakunnan äänen vahvuuteen, vaan että sitä voipi seurakunta ohjeensa seurata.

Koraalit pitää soitettaman niiden luonnon mukaan. Juhla- ja kiitosvirret soitetaan vilkkaammin ja vahvemmillä äänillä, mutta rukous-, katumus- ja hartaus- sekä Herran ehtoollisvirret vienommasti, hiljemmin ja surullisemmin.

Seitsemäs luku.

Ohjesuuntainen ehdoitus seurakunnan ja urkurakentajan keskinäisestä suostumuksesta uusien urkujen rakentamisessa; sekä niiden tarkastaminen.

Uusia kirkkoja rakentaissa olisi paras, että kysyttäisiin neuvoa taitavalta uskurakentajalta ennenkuin parvi urkuja varten valmistetaan, ja että silloin tehtäisiin arvionmukainen urkujen suuruus- ja asemaehdoitus.

Ylipäänsä vanhoista uruista näkyy, että vanhimmat urkurakentajat tekivät urkuihin hyvin läpitunkevan ja kirkuvan äänen. Ne voitiin asettaa pienempään tilaan, tarvitsivat vähän aineita, pienemmät torvet, ja maksoivat vähän. Mutta sellaiset urut eivät tyydytä nykyajan soitannollista vaatimusta kirkkomusiikissa, jonka tulee olla juhlallinen, majesteettillisen ja mieltä ylentävän.

Seurakunnan ja urkurakentajan pitää tehdä välillensä „kontrahti“, jossa on määrättävä niin tarkoin kuin mahdollista kukin erityinen seikka.

Määrätään montako äänikertaa urkuihin tehdään; kuinka suuret kukin äänikerta; minkälaisesta aineesta kunkin äänikerran torvet tehdään; montako maanuaali-klaviatuuria; tehdäänkö klaveeripöytä vai sovitettaanko manuaali-klaviatuuri muutoin; montako kop

pelialue ja niiden paikka; minkälaiset henkilöödat ja palkeet. Tehdäänkö ilmanpuristuslaitos, regulaattori, kombinaationilaitos, „rullsvällare“, crescendo, diminuendo, „melodi-värk“, „Tutti“ ja pneumaattiset painimet, (pneumatiska tryckknappar). Asetetaan principal rintamaan (prospekt) ja mihin äänenlajiin urut viritetään, kuoro- tahi kammar-ääneen.

Mutta silloin on huomioon otettava, että kuoroäänessä tulevat urut helpommiksi kuin kammaräänessä joka vaatii suuremmat torvet ja enemmän aineita mikä nähdään seuraavasta:

Kun *principaal* 8 jalk. tinasta, jonka C^0 torven ploatun paksuus on $0''_{,7241}$, painaa *kammaräänenlajissa* alkaen C_0-d' , 257 naulaa, niin sama äänikerta *kuoroäänenlajissa* D_0-c' painaa 205 naulaa. Kammarääni on koko äänen alempana kuin kuoroääni ja siinä suhteessa tulevat kaikki torvet pitemmiksi ja kalliimmiksi.

Pedaali-klaviatuuri pitää asettaa niin, että keskimäinen C^0 on kohtisuorassa linjassa manuaali-klaviatuuri-discant $C:n$ kanssa.

Pedaalklaviatuurin näppäimien päät pitää olla vaakasuorassa linjassa samoin kuin manuaali-klaviatuurin.

Muutamit urkurakentajat ovat tehneet pedaali-klaviatuurin kaaren muotoon, mutta se tapa on hyljättävä ja epäkäytännöllinen, sillä reupimaisia näppäimiä painaissa taipuu jalka taaksepäin, jossa asemassa se kadottaa luonnollisen voimansa. Sellainen pedaali-klaviatuuri on luonnoton nähdäkin.

Määrätään miten Mixtur torvet kerrotaan, jos sellaista äänikertaa tehdään. Tavallisin Mixturin kerrominen on $c-g-c$. Koristusten ja kultausten väri

sekä muoto. Ylöspannaan määräaika jolloin urut pitää olla valmiit. Ja millä tavalla urkujen rakennuspalkka maksetaan ja kuinka suuresta summasta rakentaja suostuu urut valmistamaan.

Paras olisi jos urkurakentajalle annettaisiin kohta suostumuksen tehtyä yksi osa käsirahaksi ja toinen työn puolivälissä sekä loppu työn päätyttyä ja tarkastettua. Vakuuden vuoksi olisi hyvä jos urkurakentaja suostuisi vastaamaan työstänsä neljän tahi viiden vuoden ajan.

Urkuparvi pitää tarkoin tutkia, ettei se hääly eikä anna perään kun paljon ihmisiä on päällä.

Suotava olisi, jos suinkin mahdollista, että urkurin kavot olisivat soittaissa alttariin päin, tahi kumminkin sivuttain. Sellaisissa seurakunnissa joissa on eri soittaja ja veisaaaja, ei se ole niin välttämätön; mutta missä on sama soittaja ja veisaaaja on se tarpeen vaatima.

Muutamit urkurakentajat ovat tehneet erivärisiksi manuaali- ja pedaali-klaviatuurin rekisteritappien päät, mutta se on hyljättävä tapa eikä sovellu esteetiikan kanssa; se todistaa vaan tekijänsä sairasmielistä kuvitusta.

Tarkastaissa soitetaan ensin koko uruilla lyhyempi kappale joka käypi syvissä äänissä ja on pidettyjä sekä läpikäypiä säveleitä (genomgående accorder) kaksi- ja kolmiäänisesti, jolla tavalla saadaan tietää tuleeko henkipalkeista tarpeeksi ilmaa.

Sitten soitetaan pienempiä kappaleita lyhyillä säveleillä (staccaderade accorder) hyvin nopeasti ja sitomalla, jolla tavalla saadaan tietää jos torvet ääntävät pikaisesti ja selvään; johon tarkoitukseen käytetään

»*Contra punktin*» tapaista kappaletta jossa »*Cantus firmus*» vaihtelee eri äänissä.

Jos Mixtur on tehty, niin tarkastetaan ettei se koko uruilla soittaissa kuulu yli urkujen äänen.

Manuaali- ja pedaali-klaviatuurissa tehdään vielä soitonmukaisia liikkeitä ilman henkipalkeita alespaimamatta, että voidaan kuulla jos koneistosta kuuluisi soittoa häiritsevää (buller) ääntä.

Torvistoa ei saa ahdistaa aivan pieneen tilaan, vaan pitää »kontrahdissa« määrättämän henkilaatikon avaruus jonka päälle torvet asetetaan. Keskinkertaisissa uruissa pitää päämanuaalin henkiloosan leveys olla vähintään 5 jalkaa, ja syvyys 2½ jalkaa. Pedaali-torviston henkiloosan leveys noin 12½ jalk., joka lasketaan Subbas-äänikerran mukaan, ja syvyys likimäärin 2 jalkaa. Pää-henkijohdon neljännes sivu pitää olla noin 8¾ tuum. Manuaali-koneiston henkijohdon neljännes sivu 6 tuum. ja pedaali-koneiston henkijohdon neljännes sivu noin 5 tuumaa. Henkipalkeita tehdään tarpeen mukaan.

Tina- ja metallitorvien kelvollisuutta tarkastaissa olisi hyvä jos silloin kuin niitä soinnutetaan, jolloin aina täytyy vähän leikata tervän yläpäästä, olisi luotettava henkilö saapuvilla joka tallettaa ne kappaleet ja panee muistoon mistä äänikerrasta ja torvesta kukin kappale on otettu, niin niistä voidaan varmasti tehdä tarkastus metallin kelvollisuudesta.

Suotava olisi myöskin, että tina- ja metallitorvia ylöspannessa olisi senlainen henkilö saapuvilla joka tuntee kunkin äänikerran torvet ja tietää niiden painon.

»*Kontrahdissa*» pitää määrättämän tina- ja metallitorvien puhtaus, paino ja ploomun vahvuus.

Jos tarkastaissa huomataan joku tinasta tahi metallista tehty äänikerta kontrahdissa määrätyn painon ja vahvuuden puolesta vaillinaiseksi, niin pitää urkurakentajan suostuman jättämään yksi osa työpalkastansa, joka »kontrahdissa« pitää määrättämän, tahi tehköön urkurakentaja sen vianalaisen äänikerran uudestaan.

Sittenkun työ on päättynyt, pitää tarkastajaksi haettaman sellainen henkilö, joka on hyväksi tunnettu »*musices examiner*»: on saanut yleisen luottamuksen ja opetuksen johdannon julkisessa oppilaitoksessa »*director musices*», jonka pitää työstänsä tehdä pöytäkirja, johon merkitään:

Manuaal-klaviatuuri: äänikertain nimet, jalkaluku, torvien laatu ja soinnuttaminen, työn ja aineiden kelvollisuus.

Kieli- ja labiaali-torvet: soinnuttaminen, äänen voima; jos ääni tulee pikaisesti ja varmasti.

Henki-koneisto: ovatko henkipalkeet tehdyt suostumuksen mukaan ja antavatko tarpeeksi ilmaa.

Regering-koneisto: onko manuaal-klaviatuuri sopivasti asetettu, joka silloin on hyvä jos päämanuaali on niin sijoitettu, että soittajan käsivarret kyynänpäästä vähän taipuvat alespäin.

Rekisterit: asento, käytännöllinen vaikutus, ulkomuoto, paralellien liike ja kelvollisuus.

Henkiloosat: laatu, työn ja aineiden kelvollisuus ja jos kansellit ovat tarpeeksi avarat.

Henkijohdot: tarpeenmukainen avaruus; jos ne ovat kelvolliset ja tarkoituksensa vastaavat. Jos ääni

ei tule pikaisesti, vaan ikäänkuin paisuu vähitellen, niin se on merkki, että palkeiden ja henkilaatikkojen väli on liian pitkä, tahi henkijohdot ovat pienet, eli että niissä on paljon käännöksiä ja polvia. Sellaiset viat pitää välttämättömästi korjattaman ennenkuin urut hyväksytään. Ja että torvisto ei ole ahdistettu ahtaasen tilaan, ja että tina- ja puutorvet ovat tehdyt suostumuksen mukaisista aineista.

Urkujen ulkonäkö: onko rintama (faciat), maalaus ja kultaus tehty piirustusten mukaan ja koko työ suoritettu kelvollisesti ja suostumuksen mukaisesti.

Kahdeksas luku.

Ehdotus-suunnitelma vanhojen urkujen korjaamisesta ja niiden tarkastaminen.

Kun vanhoja urkuja on aikomus korjata, isontaa ja puhdistaa, niin olisi suotava, että seurakunnan urkuri itse voisi antaa ohjeenmukaisen suunnitelman urkujen tilasta ja tarpeellisesta korjauksesta ja mitä olisi tarpeellista lisäksi rakentaa y. m. sekä voidakseen erittäin ilmoittaa virheet laadullensa.

Johdoksi siihen annetaan tässä muutamia neuvoja:

Henkilaatikkojen ja kancellein kelvollisuus saadaan tietää jos vedetään auki kaikki rekisterit ja painetaan ales yksi syvimmän oktaavin näppäin ensin sen tavallinen määrä, ja sitten painetaan sitä vielä hyvin lujasti ales niin paljon kuin suinkin saadaan. Jos ääni siitä tulee kirkkaammaksi, niin se on merkki,

ett'eivät „venttiilit“ aukene tarpeeksi asti, mutta jos ääni pysyy yhtäläisenä, niin ovat kancellit kelvolliset ja „venttiilit“ aukeavat tarpeeksi.

Henkilaatikkojen ilman pitäväisyys saadaan tietää jos vedetään auki joku keveästi soiva äänikerta, esim.: Gamba 8 jalk. eli Octaava 2 jalk. tahi Fleute 4 jalk. Jos ne ovat asetetut henkiloosan päälle siinä järjestyksessä, että koko-äännet seuraa perätysten, niin koko klaviatuurissa soipi suuret terssit. Silloin täytyy kaksi kancellia ilmalla ja yksi jääpi väliin avaamatta. Mutta jos nyt ilmanhenki pääsee vuotamaan toisesta kancellista toiseen, niin soipi se välillä oleva äänikertakin.

Jos ääntä kuuluu, vaikka kaikki rekisterit ovat kiinni, niin ovat kancellit vianalaiset.

Vanhoissa uruissa tavataan useasti se vika, että torvisto on ahdistettu pieneen tilaan, mikä vaikuttaa sen ett'ei isommat torvet soi puhtaasti. Missä vaan sellainen vika estetiikan suhteen tavataan, niin pitää se kaikilla mahdollisilla keinoilla korjata.

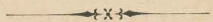
Jos urkuparvi häälyy kun paljon ihmisiä on päällä, niin se pitää vahvistaa.

Sitten tehdään urkurakentajan kanssa kontrahti samoin kuin uusien rakentaissa, jossa tarkoin määrätään kunkin eri kohdan korjaus, aine josta se tehdään, työpalkan suurus ja sen maksuaika.

Työn päätyttyä toimitetaan tarkastus samoin kuin uusien urkujen kanssa. —

Tässä mainitut tarkastusperusteet ovat annetut pääasiallisesti ohjeena käytettäväksi tällaisissa tilaisuuksissa.

Sillä ei ole mahdollista eikä tarpeellistakaan tässä luetella kaikkia virheitä. Joka näitä ohjeita noudattamalla on saavuttanut tiedon urkujen tilasta, hän voipi niistä antaa jotakuinkin luotettavan korjaus-ehdoituksen, vaikka tietysti pitää urkurakentajalle jättää tarkempi määrääminen, joka kokemuksen ja tieteen nojalla voipi täydellisemmin asiasta antaa ehdoituksia.

Neljäs osa.

I.

Historiallis-systemaattinen luettelo urkulaitoksista

Suomessa.

Seurakunnat aakkosellisessa järjestyksessä.

Alavuus. Urut 9-ääniset, tehnyt 1872 C. Sultin ja P. Lybeck. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaali-koneisto. Äänikerrat: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Salicional 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Echoflöjt 4 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 4 jalk., Trumpet 8 jalk. Ovat maksaneet 7,000 mk. Yksi koppeli ja yksi kuutio-pale. Vihitty tarkoitukseensa Mikkelinpäivänä 1872.

Akaa. Urut 9-ääniset, tehnyt H. Springerdt. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaali-koneisto. Äänikerrat: Principal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Salicional 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Flöjt 4 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Trumpet 8 jalk. ja yksi koppeli sekä kaksi „pumppu“ paletta.

Anjala. Yksiääninen urkuharmoonio.

Alastaro. Urut 12-ääniset, tehnyt 1882 B. A. Thulé. Muita tietoja ei niistä ole.

Alatornio. Urut tehty 1701 Gren & Strählen tehtaassa Ruotsissa, jotka mainitaan olleen erittäin kauniit ja 9-ääniset. Niiden kohtalosta ei ole tarkempia tietoja. Nykyään on kirkossa 11-ääniset urut, joista tarkempia tietoja puuttuu.

Bromarf. Urut 13-ääniset, tehnyt 1885 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaali-torvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gamba 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Salicional 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.,

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk., Violoncello 8 jalk.

Kolme koppelia, pikainen fortissimo, „pneumatiska tryckknappar“, kolme kuutiopaletta varustettu regulaattorilla ja ovat maksaneet 11,000 mk.; lahjoittanut merikapteeni F. Moberg Turusta. Vihittiin elokuun 16 p:nä 1885. Soittaja istuu alttariin päin.

Dragsfjärdin kappeli. Urut 6-ääniset, tehty 1881 Tukholmassa. Tarkempia tietoja ei ole.

Elimäki. Urut 12-ääniset, tehnyt alkuperäisesti A. Thulé (vanhempi), joissa silloin oli 7 äänikertaa. Lahjoittanut amiraali Etholén ja maksoivat 4,200 mk. Vuonna 1887 korjasi niitä ja lisäsi viisi äänikertaa B. A. Thulé, joten niissä nyt on:

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Flöjt harmonique 8 jalk., Salicional 8 jalk., Flöjt 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Violoncello 8 jalk. Neljä koppelia, crescendo- ja diminuendolaitos. Soittaja istuu selin alttariin.

Enonkoski. Urut 4-ääniset. Tarkempia tietoja ei ole.

Espoo. Urut 12-ääniset, tehnyt 1791 O. Svahn, jolloin niissä oli 10 äänikertaa. Vuonna 1831 korjasi niitä Råman. Nikkari Himmel teki v. 1860 kaksi äänikertaa lisää. Nykyään on niissä yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto, seuraavilla äänikerroilla: Principaal 8 ja 4 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Gedakt 4 jalk., Spitsfleut 4 jalk., Spitsfleut 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., Trumpet 4 jalk., Voxhumana 4 jalk. Molemmat principaalit, octaavat, Mixtur ja Gedakt käytävät yli koko manuaal-klaviatuurin. Soittaja istuu sivuttain alttariin.

Ekkerö. On urut, mutta muita tietoja niistä ei ole.

Euran pitäjä. 10-ääninen urkuharmoonio.

Euran kappeli. Urut 8-ääniset, tehnyt v. 1888 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaali-torvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk.

II manuaalissa: Salicional 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk.

Kollectivi polin, neljä koppelia, kaksi kuutiopaletta ja soittaja istuu alttariin päin.

Fagervikin tehdas. Vuonna 1763 teki Hedlund urut, jotka assessor J. Hissing lahjoitti. Niissä oli yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaali-koneisto. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Octava 4 jalk., Scharff 3 (chor) piippuinen, Quinta 3 jalk. Tarkempia tietoja puuttuu.

Finnby. Urut on, vaan niistä ei ole tarkempia tietoja.

Finnström. Urut 8-ääniset, tehnyt v. 1868 P. Lindqvist & Östedt Ruotsissa. Lahjoittanut kapteeni Jos. Ehrenmalm. Korjannut vuosina 1852 ja 1858 B. Thulé (vanhempi). Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Trumpet on nykyään aivan käyttämätön.

Föglö. Urut on, mutta muita tietoja niistä ei ole.

Getan kappeli. Urut 6-ääniset. Muita tietoja puuttuu.

Halikko. Urut 15-ääniset, tehnyt v. 1851 A. Thulé (vanhempi), yhden manuaalin kanssa. Vuonna 1881 korjannut ja tehnyt toisen manuaalin ja kaksi äänikertaa lisäksi sekä crescendo-laitoksen J. A. Zachariassén. Muita tietoja ei ole.

Haminan kaupunki. Vuonna 1772 teki Wählström urut, joiden kohtalosta ei ole tarkempia tietoja. Nykyään on kirkossa pedaalilla varustettu 7-ääninen urkuharmoonio, ostettu v. 1861.

Hammarland. Urut 9-ääniset, tehnyt 1865 J. Andersson Tukholmassa. Yksi manuaali ja eri pedaali-torvisto. Äänikertoja:

Manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gedakt 8 jalk., Dudbelflöjt 8 jalk., Gamba 8 jalk., Fleute 4 jalk., Octaava 4 jalk., Trumpet 8 jalk.

Pedaalissa: Tuba 16 jalk.

Octav-koppel, pedaali-koppel, crescendo ja diminuendo. Yksi kaksinkertainen henkipale; ovat maksaneet 6,500 mk. Vihittiin vuonna 1886.

Hartola. Kirkossa on pedaalilla varustettu urkuharmoonio, lahjoitettu Echon kartanosta.

Hattula. Urut 15-ääniset, tehnyt v. 1877 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, erityinen pedaali-torvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-Major 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Fugara 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk.

Kolme koppelia, kolme kuutiopaleeta ja soittaja istuu alttariin päin.

Hauho. Urut 15-ääniset, tehnyt v. 1882 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia ja erityinen pedaali-torvisto sekä klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-Major 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Salicional 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Fugara 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Borduna 16 jalk., Principaal 8 jalk.

„Tutti“, neljä koppelia, kolme kuutiopaleeta. Ovat maksaneet 12,032 mk. 40 p:ä. Vihitty 1:nä

adventti-sunnuntaina 1882. Soittaja istuu alttariin päin.

Haukiputaa. Kirkossa on urkuharmoonio.

Hausjärvi. Urut 16 ääniset, tehnyt v. 1886 B. A. Thulé. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal discant 16 jalk., Flöjt-harmonique 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Borduna 16 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipal 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Flöjt 4 jalk.,

Pedaalissa: Violoncello 8 jalk., Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk.

Viisi koppelia ja kolme kuutiopalletta. Maksaneet 11,500 mk. Vihitty syksyllä v. 1886?

Heinolan kaupunki. Kirkossa urkuharmoonio, jossa on yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto.

Heinolan pitäjä. Kirkossa on kahdella manuaalilla ja erityisellä pedaalilla varustettu urkuharmoonio, jossa on n. k. „Tremulant“-laitos.

Helsingin kaupunki. Nikolainkirkossa 54-ääniset urut, tehty Walker & kumpp:in tehtaassa Ludvigsbergin kaupungissa Würtembergissä. Kolme manuaalia ja erityinen pedaalitorvisto. Soittaja istuu sivuttain alttariin päin. Vuonna 1881 tulipalossa vahingoittuivat ne vähän, jonka jälestä niitä korjasi B. A. Thulé. Syksyllä v. 1891 korjasi niitä firma Walker & kumpp.

Vanhassa kirkossa mainitaan jo 1600 vuosiluvulla olleen urut, joiden kohtalosta ei ole tarkempia

tietoja. Vuonna 1772 teki Carl Wählström uudet urut. Niitä mainitaan kerran korjanneen Åkerman Tuhkolmasta. Nykyään on 30-ääniset urut, joissa on kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto klaveeripöytä, kaksi pneumaattista koneistoa ja soittaja istuu alttariin päin.

Uudessa kirkossa: Urut 50-ääniset, tehnyt v. 1891 Walker & kumpp. Ludvigsbergin kaupungissa Würtembergissä. Ne ovat tehdyt aivan uusinta laatua, jonkalaisia ei vielä ennen ole missään valmistettu. Sisäkoneistossa ainoastaan sormenpaksuiset lyijy-putkilot välittävät yhteyttä koskettimien ja torvenläppäimen välillä. Urkuja käyttää kaasulaitos.

Helsingin pitäjä. Urut on, joista ei ole sen tarkempia tietoja.

Hiitola. Urkuja hommataan parhaillaan.

Hollola. Urut 17-ääniset, tehnyt v. 1869 A. Thulé (vanhempi). Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Äänikertoja: Gedaktipiano 16 jalk., Flöjt amabile 8 jalk., Fugara 8 jalk., Dubbel-flöjt 8 jalk., Flöjt 4 jalk., Principaaldiscant 16 jalk., Principaal 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Trumpet 8 jalk., Qvinta 3 jalk., Borduna 16 jalk.

„Melodivärk“, Forte, kolme koppelia, pneumaattinen koneisto, „Tutti“, kolme kuutiopalletta. Ovat maksaneet 9,000 mk. Soittaja istuu alttariin päin.

Huittinen. Urut 23-ääniset, tehnyt v. 1882 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk. Mix-

tur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk., Gemshorn 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Sali-
cional 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Clarinett 8 jalk., Gam-
bette 4 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Principaal 16 jalk., Subbas 16 jalk.;
Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk.,
Octaava 4 jalk.

„Melodivärk“, Tutti, viisi koppelia, kolme kuu-
tiopaletta, II:ssa manuaalissa „Svällare“. Soittaja istuu
alttariin päin.

Humpilan kappeli. Urut 7-ääniset, tehnyt v.
1887 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia ja eri
pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16
jalk., Octaava 4 jalk., Octava 2 jalk.

II manuaalissa: Gedakt 8 jalk., Gamba 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk.

Kolme koppelia, kaksi kuutiopaletta ja pneu-
maatillinen koneisto.

Hämeenkyrö. Urut 12-ääniset, tehnyt v. 18 ?
B. A. Thulé. Tarkempia tietoja ei niistä ole.

Hämeenlinna Urut 10-ääniset. Tarkempia tie-
toja ei ole.

Iisalmi. Urut 18-ääniset, tehnyt v. 1883 J. A.
Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto
ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16
jalk., Fleute-major 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Sali-
cional 8 jalk., Octaava 4 jalk., Trumpet 8 jalk., Cor-
nett 3 (fach) piippuinen.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Ge-
dakt 8 jalk., Fleute dolce 4 ja Viola di gamba 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk.,
Principaal 8 jalk., Octaava 4 jalk.

Pneumaatillinen koneisto, kolme koppelia, neljä
kuutiopaletta, ja soittaja istuu alttariin päin.

Iitin pitäjä. Urut 16-ääniset, tehnyt v. 1884
J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitor-
visto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16
jalk., Fleute-major 8 jalk., Principaal 16 jalk., Gedakt
8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3
jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Corno di basetti 8 jalk., Ge-
dakt 8 jalk., Fugara 8 jalk., Flauto dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Borduna 16 jalk.,
Principaal 8 jalk.

Pneumaatillinen koneisto, kolme koppelia, neljä
kuutiopaletta ja „Svällare“. Soittaja istuu alttariin
päin.

Ikaalinen. Urut 16-ääniset, tehnyt v. 1846 A.
Thulé (vanhempi). Yksi manuaali ja eri pedaali-
torvisto. Korjannut v. 1880 B. A. Thulé. Ääniker-
toja: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gamba
8 jalk., Fleute-major 8 jalk., Dubbelfleut 8 jalk., Oc-
taava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Fleute
3 jalk., Trumpet 8 jalk.

Pedaalissa: Cornett 3 (chor) piippuinen, Sub-
bas 16 jalk., Violon 16 jalk., Violoncello 8 jalk.,
Viola 4 jalk., Basun 16 jalk.

Yksi kappeli ja vanhanaikainen henkipale.

Ilmajoki. V. 1766 teki Calr Wählström Luulajassa 8-ääniset urut. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Spitsfleut 4 jalk., Qvinta 3 jalk., Octaava 2 jalk., Scharff 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., Trumpet 4 jalk. Vox virginea ja yksi kaksinkertainen henkipale. Maksoivat 7,300 daaleria.

Vuonna 1876 syyskuun 16 myytiin ne Raippaluodon kirkkoon ja maksettiin niistä 2,750 mk. Nykyiset urut teki v. 1878 J. A. Zachariassén, jotka ovat 16-ääniset. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Harmonika 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16, Borduna 16 ja Principaal 8 jalk.

Inkoon pitäjä. Urut 16-ääniset, tehnyt v. 1843 Thulé. Yksi manuaali ja eri pedaalitorvisto. Äänikertoja manuaalissa: Dubbelflöjt 8 jalk., Fleut d' amour 8 jalk., Fleute 4 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Cornett 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., Oboe 8 jalk., Basun 16 jalk. Pedaalissa: Borduna 16, Trumbet 8, Viola 4 Violoncello 8 ja Violon 16 jalk. Yksi kaksinkertainen pale ja yksi koppeli.

Isojoki. Urut 18-ääniset, tehnyt v. 1890 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Salicional 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Fugara 4 jalk., Fleute 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk., Violoncello 8 jalk.

Pneumaatillinen koneisto, crescendo ja decrescendolaitos, „Svällare“, neljä koppelia, neljä kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Isokyro. Urut 16-ääniset, tehnyt v. 1881 Åkerman ja Lund Tukholmassa. Muita tietoja ei ole.

Impilahti. Urut on. Tarkempia tietoja ei niistä ole.

Jaakkima. Urut 17-ääniset. Tarkempia tietoja ei ole.

Jalasjärvi. Urut 14-ääniset, tehnyt v. 1884 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 ja Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Flöjtharmonique 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk., Viola di gamba 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Salicional 8 jalk.

Neljä koppelia ja kolme kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Janakkala. Urut 10-ääniset, tehnyt v. 1879 B. A. Thulé. Yksi manuaali. Muita tietoja ei ole.

Joensuun kaupunki. Kirkossa on kaksiääninen urkuharmoonio.

Jokiosten kappeli. Kirkossa on urkuharmoonio jonka manuaalissa on 2½ äänikertaa ja pedaalissa 2 äänikertaa.

Joutsa. Urut 9-ääniset, tehnyt v. 1879 B. A. Thulé. Tarkempia tietoja ei ole.

Joutseno. Urut 9-ääniset. Muita tietoja ei ole.

Jomala. Urut 16-ääniset, tehnyt v. 1885 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., Fleutharmonique 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8, Gedakt 8, Fleute dolce 4 ja Viola di gamba 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16, Basun 16, Principaal 8 ja Octaava 4 jalk.

Pneumaatillinen koneisto, kolme koppelia ja neljä kuutiopaleta. Soittaja istuu alttariin päin.

Juvankosken tehtaan kirkossa on urkuharmoonio.

Juvan pitäjä. Urut 16-ääniset, tehnyt v. 1875 B. A. Thulé. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Principaal discant 16 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Gedaktpiano 16 jalk., Gamba 8 jalk., Flöjt amabile 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Flöjt 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Violoncello 8 jalk., Octaava 4 jalk.

Pneumaatillinen koneisto, regulaattori, neljä koppelia ja kolme kuutiopaleta. Ovat maksaneet 14,262 mk. Vihityt v. 1875 syyskuun 11 p:nä.

Jyväskylä. Urut 11-ääniset, tehnyt v. 1886 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Flöjt 4 jalk.

II manuaalissa: Rörflöjt 4 jalk., Fugara 4 jalk., Viola di gamba 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Violoncello 8 jalk. Kolme koppelia, „Tutti“, kaksi kuutiopaleta ja n. k. „abstrakt“-henkilaatikot uusinta mallia.

Jääsken pitäjä. Urut 6-ääniset. Kaksi manuaalia ja erityinen pedaalitorvisto. Muita tietoja ei ole.

Jämsän pitäjä. Urut 12-ääniset. Muita tietoja ei ole.

Kalvola. Urut 8-ääniset, lahjoitetut v. 1863. Muita tietoja ei ole.

Kangasala. Urut 17-ääniset. Yksi manuaali. Muita tietoja ei ole.

Karjan pitäjä. Urut 16-ääniset, tehnyt v. 1878 Gust. Norman Räävelissä. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gedakt 8 jalk., Gemshorn 8 jalk., Hählfleut 4 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Trumpete 8 jalk., Qvinta 2^{2/3} jalk., Mixtur 3 (fach) piippuinen.

II manuaalissa: Gamba 8 jalk., Fleute traverso 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk., Violon 8 jalk.

Kaksi koppelia, kombinationilaitos ja kolme palleta. Ovat maksaneet 6,800 mk. Vihitty kesällä v. 1878.

Karjalan kappeli. Urut on, vaan muita tietoja ei niistä ole.

Karjalohja. Urut 14 ääniset, tehnyt v. 1892 B. A. Thulé. Kaksi manuaalia ja erityinen pedaalitorvisto. Ne on lajoittanut kauppias E. J. Willstedt. Muita tietoja ei ole.

Karstula. Urut 7-ääniset, tehnyt v. 1866 P. & M. Lybeck. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Nykyään käyttämättömät. Erittäin on ilmoitettu ettei niillä ole soitettu „kymmeneen vuoteen“.

Kaskisten kaupunki. Urut 12-ääniset, tehnyt v. 1875 J. A. Zachariassén. Yksi manuaali ja eri pedaalitorvisto.

Äänikertoja manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Trumpet 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk., Fleute-octaaviant 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Trumpet 8 jalk. Kaksi koppelia ja kolme kuutiopalleta.

Kemiö. Urut 20-ääniset, tehnyt v. 1859 A. Thulé (vanhempi). Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Dubbelfleut 8 jalk., Basetthorn 8 jalk., Gamba

8 jalk., Gemshorn 4 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Cornett 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Principaal 4 jalk., Fluete 4 jalk., Flauto d' amour 8 jalk., Salicional 8 jalk.

Pedaalissa: Viola 16 jalk. Violoncello 8 jalk., Subbas 16 jalk., Octaava 4 jalk., Basun 16 jalk. Yksi koppel manuaalin ja pedaalin välillä sekä kolme vanhanaikuista henkিপalletta. Ovat maksaneet 5,000 rupl. Vihityt v. 1859.

Keuruu. Urut on, mutta niistä ei ole tarkempia tietoja.

Kerimäki. Kirkossa on kaksiaäninen urkuharmonio.

Kirvu. Urkuja puuhataan parhaillaan.

Kirkkonummi. Urut 10-ääniset, tehdyt v. 1859. Tarkempia tietoja ei ole.

Kiikala. Urut 6-ääniset, tehnyt v. 1874 J. A. Zachariassén. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalii. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Fleute dolce 4 jalk. Kaksi koppelia ja yksi kuutiopale.

Kisko. Urut 13-ääniset, tehnyt v. 1883 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripyötä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk., Gamba 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk.

„Tutti“, kolme koppelia ja kolme kuutiopaletta. Ovat maksaneet 9,500 mk. Vihityt v. 1883 elokuun 12 p:nä. Soittaja istuu alttariin päin?

Kivennapa. Urnt 13-ääniset, tehnyt v. 1887 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvисто ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen. Ensimmäiseen manuaaliin voidaan vielä lisätä Gamba 8 ja Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Salicional 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Principaal 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk. Vastaisuudessa voidaan pedaaliin lisätä Basun 16 jalk. — „Tutti“, pneumaattillinen koneisto, neljä koppelia ja neljä kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Kokemäki. Urut 17-ääniset, tehnyt v. 1881 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvисто ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk., Gemshorn 4 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk., Gamba 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun Principaal 8 jalk., Octaava 4 jalk. „Tutti“, kolme koppelia ja neljä kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Koivulahti. Urut 12-ääniset, tehnyt v. 1887 J.

A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvисто ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8, Borduna 16, Gedakt 8, Octaava 4, Octaava 2 ja Corno 8 jalk.

II manuaalissa: Rörflöjt 8 jalk., Gambette 4 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk. Kolme koppelia ja kolme kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Kokkolan pitäjä. Urut 16-ääniset. Muita tietoja ei ole.

Kokkolan kaupunki. (Gamla Karleby). Urut on kirkossa, jotka v. 1696 rakensi Joh. ja Krist. Beijer Tukholmassa. Kaksi manuaalia ja erityinen pedaalitorvисто.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Hählföjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Fleut 4 jalk., Qvinta 3 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., Voxhumana 8 jalk.

II manuaalissa: Gedakt 8 jalk., Octaava 2 jalk., Spitsfleut 4 jalk., Qvinta 3 jalk., Scharff 2 (chor) piippuinen.

Pedaalissa: Principaal 8 jalk., Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Trumpet 8 jalk., Octaava 4 jalk. ja Cymbaltjärna jossa oli yhteensä kahdeksan pientä sopusointuista kulkusta. Vuonna 1748 korjasi ja viritti ne uudestaan urkurakentaja Hedlund Ruotsista, ja teki lisäksi Qvintadena äänikerran pedaaliin. Muita tietoja ei nykyään niistä ole.

Korpilahti. Urut 14-ääniset, tehnyt v. 1853 Råman Hämeenlinnasta. Yksi manuaali ja siihen

yhdistetty pedaali. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gedakt 8 jalk., Spetsfleut 4 jalk., Flagfleut 8 jalk., Rörflöjt 4 jalk., Qvintgedakt 6 jalk., Octaava 4 jalk., Flöjt traverse 4 jalk., Octaava 2 jalk., Valdflöjt 2 jalk., Scarff 2 (chor) piippuinen Trumpet 8 jalk., Waldhorn 8 jalk. discant, Waldhorn 8 jalk. basso.

Yksi „makasiini pale“. Ovat maksaneet 1,796 ruplaa $28\frac{1}{7}$ kopekkaa; vihitty 1853 kesäkuun 24 p:nä.

Korpoo. Noin v. 1730 paikoilla on tavattu jäännöksiä vanhoista uruista: muutamia torvia ja kaksi henkipaletta. Tarkempia tietoja niistä puuttuu. Nykyään on kirkossa urut 8-ääniset, tehnyt v. 1870 B. A. Thulé, joista ei ole muita tietojaa.

Kornäs. Urut on. Tarkempia tietoja ei ole.

Kosken pitäjä. (Hämeen läänissä) urut 15-ääniset, tehnyt v. 1879 Gust. Norman Räävelissä. Kaksi manuaalia ja erityinen pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk.; Borduna 16 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Mixtur 3 chor, Hählflojt 8 jalk., Spitsfleut 4 jalk., Qvinta $2\frac{2}{3}$ jalk.

II manuaalissa: Gedakt 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk., Flöjt traverso 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk., Violon 8 jalk. Kaksi vanhanaikaista henkipaletta. Ovat maksaneet 1,800 ruplaa ja vihityt edellämäinituna vuonna. Soittaja istuu selin alttariin.

Kuhmalahti. Urut 7-ääniset, tehnyt v. 1884 B. A. Thulé, joista ei ole muita tietoja.

Kurkijoki. Urut 16-ääniset, tehnyt v. 1891 J.

A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä. Ovat maksaneet 12,000 mk.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Basun 16 jalk., Fleutemajor 8 jalk., Gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Principaal 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fugara 8 jalk., Salisett 4 jalk., Fleute octaaviante 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk. Kolme kollektiivipolinta, yksi kombinaatioilaitos, neljä koppelia, „Svällare“ ja neljä kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Kuhmoisten pitäjä. Urut 18-ääniset, v. 1886 B. A. Thulé. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Principaal 16 jalk., Gedakt 8 jalk., Trumpet 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Fleut 4 jalk.

Pedaalissa: Violoncello 8 jalk., Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Borduna 8 jalk., Octaava 4 jalk. Unisonokoppel, manuaalkoppel, pedaalkoppel. crescendo- ja diminuendolaitos sekä neljä kuutiopaletta. Koneisto tehty pneumaattilisen järjestelmän mukaan. Ovat maksaneet 14,400 mk. Vihittiin elokuussa 1886. Soittaja istuu alttariin päin.

Kuopio. Urut 28-ääniset. Muita tietoja puuttuu.

Kuorevesi. Urut 7-ääniset, tehnyt v. 1856 A. Thulé (vanhempi). Yksi manuaali ja siihen yhdistetty

pedaali. Äänikerrat: Principaal 8 jalk., Salicional 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Fleute 4 jalk. Yksi koppeli ja yksi vanhanaikainen pale. Ovat maksaneet 600 ruplaa. Vihityt elokuun 30 p:nä 1856.

Kurikka. Urut 8-ääniset, tehnyt v. 1872 P. A. Springert. Muita tietoja ei ole.

Käkisalmi. Urut 10-ääniset, tehnyt v. 1889 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia ja erityinen pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk. Rausqvint 2 $\frac{2}{3}$ & 1 jalk.

II manuaalissa: Salicional 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk. — Kombinationilaitos, neljä koppelia ja kolme kuutiopaletta.

Kärsämäki. Kirkossa on 4-ääninen urkuharmonio.

Lappeenrannan kaupungin ja Lappeen pitäjän yhteisessä kirkossa on 20-ääniset urut, tehnyt v. 1891 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Gamba 8 jalk., Dolce 8 jalk., Flauto 4 jalk., Octaava 4 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Fugara 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Clarinett 8 jalk., Fleute traverso 4 jalk., Principaal 8 jalk.

Pedaalissa: Violon 16 jalk., Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk. Neljä koppelia, Tuttikollektivi kokoäänikerroille, Forte, Mezzoforte, crescendo- ja decrescendolaitos, kymmenen erityistä koppelia, kuusi kuutiopaletta, pneumaattinen koneisto ja koko sisuskoneisto aivan uusinta keksintöä. Soittaja istuu alttariin päin — *Ovat 70;net kymmenet Zachariassén'in tekemät urut Suomessa.*

Laihia. Urut 8-ääniset, tehnyt v. 1879 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Trumpet 16 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen. Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Gemshorn 16 jalk., Rörflöjt Fugara 8 jalk., Harmonium 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Viola 16 jalk., Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk. Kolme koppelia ja kuusi kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Laitila. Urut 13-ääniset, tehnyt J. A. Zachariassén v. 1880. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Octaava 4 ja 2 jalk.

II Manuaalissa: Fleute 8 jalk., Fugara 4 jalk., Viola di gamba 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk. Kolme koppelia ja kolme kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Lammin pitäjä. Urut 6-ääniset. Muita tietoja ei ole.

Lapin pitäjä. Kirkossa on amerikkalainen urkuharmoonio, jossa on 16 äänikertaa, kaksi manuaalia ja erityinen pedaalikoneisto.

Lapträski. Ruotsalaisten kirkossa on 12-ääniset urut. Suomalaisten kirkossa on 10-ääninen urkuharmoonio, ostettu v. 1861; maksanut 500 ruplaa.

Lapua. Urut 14-ääniset, tehnyt v. 1876 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, erityinen pedaali ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fugara 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk. Kolme koppelia ja kolme kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Lappväarti. Urut 29-ääniset, tehnyt v. 1866 A. Thulé (vanhempi). Muita tietoja niistä ei ole.

Laukaa. Urut 16 ääniset, tehnyt v. 1880 B. A. Thulé. Kaksi manuaalia ja erityinen pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Principaal discant 16 jalk., Flöjt harmonique 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Qvinta 3 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Viola di gamba 8 jalk., Flöjt amabile 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Flöjt 4 jalk. Seitsemän koppelia, crescendo- ja diminuendolaitos, pneumaattinen koneisto manuaalissa, ja kolme kak-

sinkertaista henkিপaletta. Ovat maksaneet 14,500 mk. Vihittiin lokakuun 30 p:nä 1880.

Lavian pitäjä. Kirkossa on 4-ääninen urkuharmoonio, tehnyt 1869 J. Österlund. Ovat maksaneet 2,000 mk. Yksi koppeli ja vanhanaikainen henkিপale.

Leivonmäki. Kirkossa on urkuharmoonio.

Lemlanti. Urut 7-ääniset. Muita tietoja ei ole.

Lempäälä. Urut 10-ääniset, tehnyt 1880 B. A. Thulé. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Principaal discant 16 jalk., Octaava 4 ja Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Flöjt 4 jalk., Trumpet 8 jalk. Kolme koppelia, „Forte“, kolme kuutiopaletta; ovat maksaneet 9,000 mk. Vihittiin lokakuun 19 p:nä 1880.

Leppävirta. Urut 14-ääniset, tehnyt 1877 Gust. Norman Räävelissä. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Hählföjt 8 jalk., Hählföjt 4 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Qvinta $2^{2/3}$ jalk., Borduna 16 jalk.

II manuaalissa: Gedakt 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Principaal 8 jalk., Subbas 16 jalk., Octaava 8 jalk. Kaksi koppelia ja kaksi vanhanaikaista henkিপaletta. Ovat maksaneet 8,000 mk. Soittaja istuu alttariin päin.

Liljendaalin kappeli. Kirkossa on 4 ääninen urkulaitos.

Liperin pitäjä. Urut 18-ääniset, tehnyt 1879 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk., Viola di gamba 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk., Octaava 4 jalk. Kolme koppelia ja kolme kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Loimijoki. Urut teki v. 1863 A. Thulé (vanhempi), jotka ynnä kirkko elokuun 10 p:nä 1888 paloivat. Niissä oli kaksi manuaalia ja eri pedaali-torvisto, kuten urkuri on ulkomuististaan ilmoittanut.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Flöjt 4 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Spitsfleut 4 jalk., Trumpet 8 jalk., Corno di basetti 4 jalk., Scharff 3 (chor) piippuinen.

II manuaalissa: Principaal 8 jalk., Fugara 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Fleute amabile 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Flöjt 8 jalk., Salicional 8 jalk., Violon 8 jalk. Viisi koppelia, crescendo- ja diminuendolaitos. Maksoivat 16,00 mk.

Lohjaan pitäjä. Urut 18-ääniset, tehnyt v. 1877 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, erityinen pedaali-torvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Harmonika 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Fugara 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Borduna 16 jalk., Principaal 8 jalk., Octaava 4 jalk. Kolme koppelia ja neljä kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Lohtaja. Urut 14-ääniset, tehnyt v. 1880 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaali-torvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk., Viola di gamba 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Borduna 16 jalk., Principaal 8 jalk. Kolme koppelia ja kolme kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Lopen pitäjä. Kirkossa on käytetty isompaa urkuharmooniota, vaan v. 1892 teki urkurakentaja B. A. Thulé 16-ääniset urut, joissa on kaksi manuaal-klaviatuuria ja erityinen pedaali-torvisto.

Lovisa. Urut on, vaan muita tietoja niistä ei ole.

Luhanko. Urkuja puuhataan parhaillaan.

Luoto. (Pyhämaanluoto Turun läänissä). Urut 7-ääniset, tehnyt v. 1887 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia ja ensi-manuaaliin yhdistettu pedaali.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk.

II manuaalissa: Fugaara 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk. Kolme koppelia ja kaksi kuutiopaletta.

Luodon pitäjä. (Waasan läänissä). Urut 5-ääniset, vaan tarkempia tietoja ei niistä ole.

Längelmäki. Urut 12-ääniset, tehnyt B. A. Thulé. Muita tietoja ei ole.

Maaninka. Kirkossa on 16-ääninen urkuharmoonio.

Marttila. Urut 9-ääniset, tehnyt v. 1882 B. A. Thulé. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk.

II manuaalissa: Viola di gamba 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk. Kolme koppelia ja kolme kuutiopalletta. Vihittiin heinäkuun 2 p:nä 1882.

Maalahti. Urut 14-ääniset, tehnyt J. A. Zachariassén 1876. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk.

II manuaalissa: Rörflöjt 8 jalk., Fugara 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Principaal 8 jalk., Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk. Kaksi koppelia ja kolme kuutiopalletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Maarian pitäjä. (Räntämäki). Noin v. 1730 paikoilla on tavattu jäännöksiä vanhoista urkulaitoksista, jotka luultavasti lienevät senaikuisia kun Räntämäellä oli tuomiokirkko. Nykyiset urut ovat 9-ääniset. Yksi

manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Muita tietoja ei niistä ole.

Masku. Urut 8-ääniset, tehnyt 1885 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk.

II manuaalissa: Salicional 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk. Neljä koppelia, kollektivipolin ja kolme kuutiopalletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Mikkelin kaupunki- ja maaseurakunnan kirkossa on 25-ääniset urut, tehnyt v. 1873 B. A. Thulé. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Principaal 16 jalk., Borduna 16 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Fuga 8 jalk., Flöjt 4 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Cornett 3 (chor) piippuinen, Trumpet 16 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Principaal 4 jalk., Euphone 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Flöjt traverso 8 jalk., Flageolett 2 jalk., Flöjt 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Qvinta 12 jalk., Violon 16 jalk., Violoncello 8 jalk., Octaava 4 jalk. Kahdeksan koppelia, kolme regulaattoria, „Rullsvällare“, crescendo- ja diminuendolaitos, kombinationikoneisto, „Tutti“, pneumaattinen koneisto ja viisi kuutiopalletta; ovat maksaneet 18,000 mk. Vihittiin marraskuun 1 p:nä 1873. Urut on

lahjoittanut kauppias Gabriel Liukkonen. Niitä korjasi ja viritti uudestaan syksyllä 1891?

Mietoinen. Urut 6-ääniset. Muita tietoja ei niistä ole.

Mouhijärvi. Urut 12-ääniset, tehnyt v. 1886 B. A. Thulé. Kaksi manuaalia ja siihen yhdistetty pedaali.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Principaal discant 16 jalk., Borduna 16 jalk., Gedakt 8 jalk., Trumpet 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk.

II manuaalissa: Dubbelfflöjt 8 jalk., Fugara 8 jalk., Fleut harmonique 8 jalk., Fleute 4 jalk. Kaksi octaav-koppelia, unisono-koppel, manuaal-koppel ja pedaal-koppel. Ovat maksaneet 8,000 mk. Soittaja istuu sivuttain alttariin.

Munsala. Urut on, vaan muita tietoja ei ole.

Muurlan kappeli. Kirkossa on amerikkalainen urkuharmoonio, jossa on 14 äänikertaa, kaksi manuaalia ja eri pedaalikoneisto.

Mustasaari. Vuonna 1668 mainitaan ostetun urut yhteiseen Mustasaaren ja Waasan kaupungin kirkkoon, jotka v. 1714 sodan aikana hävitettiin. Rauhan palattua teki laivanrakennusmestari Thelin 10-ääniset urut, joita käytettiin muutama vuosi, jolla ajalla hän rakensi 20 ääniset urut niiden sijaan. Nykyään on 23-ääniset urut, joista ei ole tarkempia tietoja.

Mynämäki. Urut 12-ääniset, tehnyt 1867 A. Thulé (vanhempi). Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaali. Muita tietoja ei ole.

Myrskylä. Urut 19-ääniset, tuotu Pietarin suomalaisesta kirkosta. Tarkempia tietoja ei ole.

Mäntyharju. Urut 12-ääniset. Muita tietoja ei ole.

Mäntsälä. Urut 13-ääniset, tehnyt A. Thulé vanhempi ja B. A. Thulé nuorempi. Yksi manuaali, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

Manuaalissa: Principaal 8 jalk., Principaal discant 16 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Borduna 16 jalk., Trumpet 8 jalk., Rörfflöjt 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Dubbelfflöjt 8 jalk., Fleut 4 jalk.

Pedaalissa: Basun 16 jalk., Violoncello 8 jalk., Subbas 16 jalk. Neljä koppelia ja pneumaattinen koneisto. Ovat maksaneet 11,000 mk. Soittaja istuu alttariin päin.

Nantaali. Noin kaksisataa vuotta sitten mainitaan Nantaalin kirkossa olleen urut seuraavilla äänikerroilla: Principaal 4 jalk., Gedakt 4 jalk., Qvinta 3 jalk., Octaava 2 jalk., Super-octaava 1 jalk., Scharff 2 (chor) piippuinen. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaali. Ne vietiin Nauvoon. V. 1791 rakensi Svahn uudet urut Nantaalin kirkkoon. Nykyään on 20-ääniset urut, jotka rakensi 1877 J. A. Zachariasén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Dubbelfflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Cems-horn 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Clarinett 8 jalk., Gabbette 4 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk., Violoncello 8 jalk., Octaava 4 jalk.

Neljä koppelia, „Svällare“ ja viisi kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Nakkila. Urut 12-ääniset, tehnyt 1887 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Trumpet 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk.

II manuaalissa: Salicional 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fugara 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk. Neljä koppelia, „Tutti“ ja kolme kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Nauvo. Lähemmä kaksisataa vuotta sitten kerrotaan Nantaalista tuodun urut, joissa oli yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaali. Äänikertoja oli: Principaal 4 jalk., Gedakt 4 jalk., Qvinta 3 jalk., Octaava 2 jalk., Super-octaava 1 jalk., Scharff 2 (chor) piippuinen. Vuonna 1791 teki urkurakentaja Svahn 12-ääniset urut, joissa oli yksi manuaali ja eri pedaalitorvisto, ja maksettiin 2,100 riikin daaleria. V. 1878 teki niihin lisäksi toisen *manuaalin* ja äänikertoja: Principaal 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk. sekä *pedaaliin* Principaal 8 jalk., Subbas 16 jalk. ja koko sisäkoneiston uudestaan: kolme uutta kuutiopaletta. Nykyään on urut 16-ääniset.

Normarku. Urut 5-ääniset, tehnyt v. 1874 A. B. Fredriksson. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaali. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Subbas 16

jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk. Yksi koppeli ja kaksi vanhanaikaista henkipaletta. Ovat maksaneet 1,450 mk.; seurakunnan kirkkoon lahjoittanut kauppaneuvos A. Ahlstöm. Vihittiin 1874 kahdeksantena sunnuntaina kolminaisuuden päivästä.

Nousiainen. Urut 12-ääniset, tehnyt v. 1886 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Salicional 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk., Kolme koppelia, kombinationilaitos, „Tutti“, kolme kuutiopaletta. Henkilaatikot ovat n. k. „abstrakt-lädor“, aivan uusinta keksintöä. Soittaja istuu alttariin päin.

Nummen pitäjä (Kaarina). Urut 8-ääniset, tehnyt 1879 J. A. Zachariassén. Yksi manuaali ja eri pedaalitorvisto.

Manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fugara 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Trumpet 8 jalk.

Pedaalissa Subbas 16 jalk. Kaksi koppelia ja kaksi kuutiopaletta. Soittaja istuu sivuttain alttariin päin.

Nummen pitäjä. (Uudenmaan läänissä). Urut 15-ääniset, tehnyt Gust. Norman Räävelissä. Yksi manuaali ja eri pedaalitorvisto, joista ei ole tarkempia tietoja.

Nurmijärvi. Urut 12-ääniset, tehnyt 1876 Akerman Tukholmassa. Yksi manuaali ja eri pedaalitorvisto.

Manuaalissa: Principaal 8 jalk., Salicional 16 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute harmonique 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Trumpet 8 jalk., Qvinta 3 jalk.

Pedaalissa: Basun 16 jalk., Subbas 16 jalk., Violoncello 8 jalk. Kolme koppelia ja kolme kuutiopaletta. Ovat maksaneet 15,000 mk. Vihittiin 1876 kahdentenatoista sunnuntaina kolminaisuuden päivästä.

Närpiö. V. 1747 teki Hedlund 6-ääniset urut, jossa oli yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaali. Äänikertoja oli: Principaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Rörflöjt 4 jalk., Regal 8 jalk. Maksoivat silloin 2,400 daaleria. Nykyään on 20-ääniset urut, tehnyt 1881 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Spitsfleut 8 jalk., Cornett 3 (chor) piippuinen, Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Gemshorn 4 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fleute amabile 8 jalk.

Pedaalissa: Viola 16 jalk., Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Violoncello 8 jalk., Octaava 4 jalk. Kolme koppelia, „Tutti“ ja neljä kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Orihvesi. Urut 15-ääniset, tehnyt 1871 A. Thulé (vanhempi). Yksi manuaali ja eri pedaalitorvisto.

Manuaalissa: Principaal 8 jalk., Principaal 16 jalk., Borduna 16 jalk., Subbas 16 jalk., Gedaktpiano

16 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Fleute amabile 8 jalk., Fugara 8 jalk., Violoncello 8 jalk., Trumpet 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk.

Pedaalissa: Basun 16 jalk., Violoncello 8 jalk. Neljä koppelia, crescendo ja diminuendolaitos, pneumaattillinen koneisto, kombinationilaitos, „Tutti“ ja kolme kuutiopaletta. Ovat maksaneet 10,000 mk. Vihitty 1871 Mikonpäivänä.

Oravainen. Urut 9-ääniset, vaan tarkempia tietoja ei niistä ole.

Orimattila. Urut 20-ääniset, tehnyt 1873 Åkerman Tukholmassa. Tarkempia tietoja niistä ei ole.

Oulu. V. 1651 teki urkurakentaja Pehr Hansson Theil urut, joissa oli 14 äänikertaa, ja maksoivat 1,522 daalaria, jotka v. 1714 sodan aikana viholliset hävittivät. V. 1726 teki urkurakentaja Beijer 14-ääniset urut, joiden hinnasta maksoi yhden osan kauppias Karl Fagerholm. V. 1842 teki G. Andersson Tukholmassa 32-ääniset urut. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 16 jalk. discant, Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Flagflöjt 8 jalk., Fugara 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Fleute 4 jalk., Scharff 3 (chor) piippuinen, Cornett 3 (chor) piippuinen, Trumpet 16 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Principaal 4 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Waldflöjt 2 jalk., Fagott 8 jalk., Oboe 8 jalk., Corno di basetti 8 jalk., Fleute amabile 8 jalk., Spitsfleut 4 jalk.

Pedaalissa: Principaal 16 jalk., Principaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Trumpet 8

jalk., Basun 16 jalk., Qvinta 6 jalk., Violoncello 8 jalk., Subbas 16 jalk., Untersatz 32 jalk. Kolme koppelaa ja kuusi henkipaletta. Vihittiin yllämainittuna vuonna.

Oulaisten pitäjä. Urkuja puuhataan parhaillaan.

Padasjoki. Urut 10-ääniset, tehdyt Saksanmaalla. Muita tietoja ei niistä ole.

Paimio. Urut 13-ääniset, tehnyt 1878 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Salicional 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk. Kolme koppelaa ja kolme kuutiopaletta.

Paraisten pitäjä. Urut 15-ääniset, tehnyt 1862 G. Andersson Tuhkolmassa. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Flöjt harmonique 8 jalk., Salicional 8 jalk., Fleute 4 jalk., Waldfleute 2 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Cello 8 jalk. Neljä koppelaa ja kolme yksinkertaista henkipaletta. Ovat maksaneet 4,000 ruplaa. Vihityt Pyhänmiestenpäivänä yllämainittuna vuotena.

Pernaja. Urut 13-ääniset, joista ei ole tarkempia tietoja.

Perniö. Urut 13-ääniset, tehnyt 1873 J. A.

Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk.

II manuaalissa: Salicional 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk. Neljä koppelaa ja kolme kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Petäjävesi. Urut 19-ääniset, tehnyt 1890 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Gamba 8 jalk., Dolce 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Aeolin 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Fugara 8 jalk., Fleute octaviante 4 jalk., Salicett 4 jalk.

Pedaalissa: Viola 16 jalk., Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk. Neljä koppelaa, „Svällare“, viisi kuutiopaletta, pneumaattinen koneisto, „Tutti“, „abstrakt laatikot“ ja »rekisteriklaviaturi» uusin keksintö urkurakennusalalla sekä kolme kombinaatioonilaitosta. Soittaja istuu alttariin päin.

Pertteli. Urut 12-ääniset, tehnyt 1888 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16

jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Aeolin 8 jalk., Fleute dolce 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk. Neljä koppelia, kolme kuutiopalletta ja „Tutti“. Soittaja istuu alttariin päin.

Pietarsaaren pitäjä. Vuonna 1685 rakensi J. & C. Beijer 8-ääniset urut, joissa oli yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaali, jotka v. 1714 sodan aikana viholliset hävittivät. Sitten v. 1738 teki urukurantaja Erik Grenman 21-ääniset urut, joista ei ole tarkempia tietoja.

Pietarsaaren kaupunki. Urut 18-ääniset, jotka v. 1888 teki J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Principaal 8 jalk., Salicional 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fugara 8 jalk., Aeolin 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk., Violoncello 8 jalk. Kolme koppelia, „Tutti“, viisi kuutiopalletta, rekisterikombinatsioni, „abstrakt laatikot“, pneumaattillinen koneisto ja „expression kaappi“. Soittaja istuu alttariin päin.

Pihlajavesi. Kirkossa on 3 ääninen urkuharmonio, jossa on eri pedaalikoneisto.

Piikkiö. Urut 9-ääniset, tuotu Pietarista ja lah-

joitettu kirkkoon v. 1880. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Fugara 4 jalk., Gedakt 8 jalk.

II manuaalissa: Dulciana 8 jalk., Fleute traverso 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk. Kaksi koppelia ja yksi käsinkäytettävä henkipale.

Pirkkala. Urut 8-ääniset, tehnyt 1876 B. A. Thulé. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaali. Muita tietoja ei ole.

Pielisjärvi. Urut tehnyt 1892 B. A. Thulé. Tarkempia tietoja ei ole.

Pirttikylä. Urut 8-ääniset, tehnyt 1866 A. Thulé (vanhempi). Yksi manuaali ja eri pedaalitorvisto.

Manuaalissa: Principaal 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Fugara 8 jalk., Trumpet 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Fleut 4 jalk., Qvinta 3 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk. Kolme koppelia, regulaattori ja yksi kuutiopale. Ovat maksaneet 4,000 markkaa.

Pohjan pitäjä Urut 12-ääniset, tehnyt P. Åkerman Tukholmassa. Niistä ei ole tarkempia tietoja.

Porin kaupunki. Urut 28-ääniset, tehnyt 1872 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Gemshorn 4 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk., Cornett 3 (chor) piippuinen.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Sallicional 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fagott & Oboe 8 jalk., Fleute amabile 8 jalk., Gambette 4 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Principaal 16 jalk., Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Qvinta 10 jalk., Principaal 8 jalk., Violoncello 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Basun 8 jalk. Viisi koppelia, „Svällare“, pneumaattillinen koneisto ja kahdeksan kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Porvoon kaupunki. Tuomiokirkossa mainitaan olleen urut ikimuistettavista ajoista, jotka v. 1708 tulipalossa paloivat. Nykyisistä uruista ei ole tarkeimpia tietoja.

Parneesin kappeli. Kirkossa oli 3 ääninen urkuharmoonio muutaman vuoden käytännössä, mutta v. 1891 teki J. A. Zachariassén urut, joissa on kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto. Ovat maksaneet 5,000 mk. Muita tietoja ei niistä ole.

Prunkkala. Urut 6-ääniset, tehnyt 1887 B. A. Thulé. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Fugara 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 2 jalk. Yksi kappeli. Ovat maksaneet 3,000 mk. Vihittiin heinäkuun 24 p:nä mainittuna vuonna.

Punkalaidun. Urut 7-ääniset, tehnyt 1875 H. P. Springert. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Qvinta 3 jalk., Octaava 2 jalk., Trumpet 8 jalk. Yksi kappeli ja kaksi yksinkertaista henkipaletta. Ovat maksaneet 5,000 mk. Vihittiin 1875 syyskuun 12 p:nä.

Pyhtää. Kirkossa on urkuharmoonio.

Pyhäjoki. Urut 15-ääniset, vaan muita tietoja ei niistä ole.

Pyhäjärvi. (Uudenmaan läänissä). Urut 6-ääniset, tehnyt 1874 Thulé. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Flöjt amabile 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk. Kaksi koppelia ja yksi kaksinkertainen vanhanaikainen henkipale. Ovat maksaneet 2,500 mk. ja vihittiin maaliskuun 3 p:nä mainittuna vuonna.

Pyhäjärvi. (Wiipurin läänissä). Urut 14-ääniset, tehnyt 1884 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fugara 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk., Violoncello 8 jalk. Kolme koppelia, kolme kuutiopaletta ja „Tutti“.

Pälkäne. Urut 17-ääniset, tehnyt B. A. Thulé. Tarkempia tietoja ei niistä ole.

Pöytyä. Urut 11-ääniset, tehnyt 1888 B. A. Thulé. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Principaal discant 16 jalk., Borduna 16 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Viola

di gamba 8 jalk., Flöjt harmonique 8 jalk., Flöjt 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk. Kolme koppelia, „Svällare“, crescendo- ja diminuendolaitos, „Tutti“ ja pussipalkeet. Vihittiin kesäkuun 6 p:nä mainittuna vuonna.

Raahen kaupunki. V. 1630 lahjoitti kreivi Pietari Braahe vähäisen positiiviurkulaitoksen kirkkoon. V. 1680 teki Krist. & Joh. Beijer 8-ääniset urut, jotka v. 1714 sodan aikana viholliset hävittivät. Nykyään on kirkossa 18-ääninen urkuharmonio, ostettu 1879, tehnyt Ph. Trauper Stuttgardissa; se maksoi 2,500 Riikinmarkkaa. Siinä on kaksi manuaalia ja eri pedaalikoneisto.

I manuaalissa: Hautbois, Violon, Cornett, Clæron, Bason, Basette, Saxophon.

II manuaalissa: Fleute, Clarinette, Voxbelaste, Dolce, Bourdoun, Cor-anglais, Vox humana, Sourdine.

Pedaalissa: Pedaal 8, Pedaal 16. „Tutti“, kaksi kombinaatioilaitosta ja tavallinen henkipale.

Raippaluoto. Urut 8-ääniset, ostettu Ilmajoelta, (katso Ilmajoki). Ilmajoelle luullaan ne tuoduksi Luulajan kirkosta. Vuosina 1877 ja 1881 korjasi niitä J. Hanelius. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto joka ulottuu C^o—g'. Äänikertoja: Principaal 4 jalk., Gedakt 8 jalk., Fleute 4 jalk., jonka jatkona on Spitsfleute 4 jalk. discantissa erityisellä rekisterillä. Qvinta 2²/₃ jalk., Octaava 2 jalk., Scharff 3 (fach) piippuinen, Trumpet 8 jalk., jonka jatkona on Trumpet 4 jalk. discantissa erityisellä rekisterillä. Trumpet 4 jalk., jonka jatkona on Vox virginea erityisellä rekisterillä. Urkujen leveys on 9¹/₂ jalk.,

korkeus 14 jalk. ja syvyys 4¹/₁₆ jalk. Manuaaliklavii-tuurin avaruus C^o—c''. Yksi kaksinkertainen vanhanaikainen henkipale 1¹/₂ jalk. pitkä ja 3 jalk. leveä. Maksavat 3,635 mk. 58 p. Vihittiin Raippaluodossa 1879 helmikuun 20 p:nä. Soittaja istuu selin alttariin.

Raisio. Urut 14-ääniset, tehdyt 1864. Tarkempia tietoja ei ole.

Rauma. Kirkossa on tavattu urkujen jäännöksiä v. 1770 paikoilla. Uudestaan rakennettiin urut 1787, joiden kohtalosta ei ole tarkempia tietoja. Nykyään ovat urut 20-ääniset, jotka teki v. 1890 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gamba 8 jalk., Aeolin 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk.

II manuaalissa: Principaal 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Dolce 8 jalk., Fleute amabile 8 jalk., Clarinet 8 jalk., Salicett 4 jalk., Fleute octaviant 4 jalk.

Pedaalissa: Principaal 16 jalk., Subbas 16 jalk., Borduna 16 jalk., Principaal 8 jalk. Neljä koppelia, pneumaattinen koneisto, kombinaatioilaitos, kolme kollektiivipolinta ja „General-crescendo“, joka ensikerran maassamme on otettu käytäntöön näissä uruissa sekä kuusi kuintiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Rautalampi. Urut 20-ääniset. Tarkempia tietoja ei ole.

Renkoo. Kirkossa on vähäinen urkuharmonio.

Ristiina. Kirkossa on 4¹/₂-ääninen urkuharmonio. Mainitaan myös noin satavuotta sitten rakennettuna isompi urkulaitos, josta ei ole tarkempia tietoja.

Ruotsinpyhtää. Urut on, vaan tarkempia tietoja ei niistä ole.

Ruovesi Urut 14-ääniset, tehnyt 1864 F. Buckert. Yksi manuaali ja eri pedaalitorvisto.

Manuaalissa: Principaal 16 jalk., Borduna 16 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Hählflöjt 8 jalk., Spitsfleut 8 jalk., Stillgedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Qvinta $2^{2/3}$ jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen.

Pedaalissa: Violonbas 16 jalk., Subbas 16 jalk., Octaavbas 8 jalk., Borduna 8 jalk. Yksi koppel, ja kolme yksinkertaista henkipaletta. Ovat maksaneet 13,000 mk. Vihitty adventti-sunnuntaina mainittuna vuonna.

Ruununkylä. Urut 9-ääniset, tehnyt 1862 Andersson Tukkolmassa. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gedakt 8 jalk., Gamba 8 jalk., Trumpet 8 jalk., Fleute 4 jalk., Octaava 4 jalk., Qvinta 3 jalk., Octaava 2 jalk. Kaksitoista koppelaa ja yksi yksinkertainen henkipale; maksaneet 6,000 mk. Vihitty Mikonpäivänä mainittuna vuonna.

Rymättylä. Urut 8-ääniset. tehnyt 1768 Karl Wahlström. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Äänikertoja: Principaal 4 jalk., Gedakt 8 jalk., Spitsfleut 4 jalk., Qvinta 3 jalk., Octaava 2 jalk., Scharff 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., jonka jatkona on Spitsfleut 4 jalk. discantissa. Urut on lahjoittanut kirkkoon kauppias H. Österman. Tarkempia tietoja niistä puuttuu.

Räisälä. Kirkossa on 7-ääninen urkuharmoonio.

Salo. (Waasan läänissä). Kirkossa on 7-ääninen urkuharmoonio, tehty Lapualla.

Savonlinna ja Säämingin pitäjä. Urkuja puuhataan parhaillaan.

Sakkola. Urut 9-ääniset, tehnyt J. Bouchardt. Tarkempia tietoja ei ole.

Saltvik. Urut 8-ääniset, tehnyt 1837 Sundqvist Turussa. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaali. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Gedakt 8 jalk., Qvinta 3 jalk., Subbas 16 jalk. Kahden äänikerran nimet ovat epäselvästi ilmoitetut. Yksi kaksinkertainen henkipale.

Sauvo. Urut alkuaan rakennettu v. 1671. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Äänikertoja oli: Principaal 4 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Scharff 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk.; siis 6-ääniset. Ne oli lahjoittanut kirkkoon ritaristo- ja aatelissäätyläiset, joita siihen aikaan suuremmaksi osaksi asui Sauvossa. Urkuparven reunassa on siitä kirjoitusta vähän jälellä, jossa luultavasti on ollut myöskin tekijän nimi mainittuna, mutta siitä ei ole voitu saada varmaa tietoa, kun yksi osa kirjoituksesta on maalilla tahrattuna. Niitä korjasi vuosina 1746 ja 1748 „director musices“ Carl Lenning Turusta, josta maksettiin 6,000 daalera kuparirahassa. V. 1795 ne uudestaan rakensi Carl Thorenberg Turusta, jolloin tehtiin äänikertoja: Principaal 8 jalk., Hählfleut 8 jalk., Gedakt 4 jalk., Octaava 2 jalk., Gedaktbas 4 jalk., Spitsfleut 4 jalk., Qvinta 3 jalk., Borduna discant 16 jalk., Trumpet 8 jalk. ja Tremulant. Siitä maksettiin 6,000 Riikin-daalaria. V. 1797 huutokaupalla myytiin vanha urku-

kaappi ja ne torvien y. m. jäännökset, joita ei rakennukseen käytetty. Vuonna 1835 korjasi ne ja viritti urkurakentaja Råman Hämeenlinnasta ja teki lisäksi äänikertoja: Borduna bas 16 jalk., Subbas 8 jalk., Flageolet 4 jalk., Scharff 3 (chor) piippuinen sekä uuden ilmaloodan ja henkipalkeen. Korjaustyöstä maksettiin 600 Riikindaalera ja 100 daalera annettiin lahjaksi, johon kapteeni Otto Fock lahjoitti 10 Riikindaalera. Vuonna 1879 teki v. t. urkuri E. Lillberg kaksi kuutiopaleta ja viritti urut urkuri Sandström'in kanssa, jolloin niistä poisotettiin Scharff 3 (chor) piippuinen ja Trumpette 8 jalk. Nykyään on uruissa äänikertoja: Principaal 8 jalk., Borduna discant 16 jalk., Borduna bas 16 jalk., Subbas 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Flageofleut 4 jalk., Spitsfleut 4 jalk., Qvinta 3 jalk. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto sekä kaksi kuutiopaleta. Soittaja istuu sivuttain alttariin.—Ovat maaseutukirkoissa vanhimpia urkuja kuin tunnetaan, paitsi Rantämäellä ja Raippaluodossa.

Snappertuna. Urut 9-ääniset, tehnyt Gust. Norman Räävelissä. Muita tietoja niistä ei ole.

Seinäjoki. Kirkossa on urkuharmoonio.

Sideby. Kirkossa on 4 ääninen urkuharmoonio.

Siuntio. Urut 13-ääniset, joista ei ole tarkempia tietoja.

Sipoo. Urut 16-ääniset, tehnyt 1890 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gamba jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Aeolin 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk., Salicett 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk. Principaal 8 jalk. Neljä koppelia, kolme collectiivipolinta, „Svällare“, neljä kuutiopaleta, päältäpäin ilmanpuristuslaitos ja pneumaattinen koneisto, jotka ensikerran ovat näissä uruissa maassamme pantu käytäntöön. Soittaja istuu alttariin päin.

Somero. Urut 18-ääniset, tehnyt 1880 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fugara 8 jalk., Gambette 4 jalk., Viola di gamba 8 jalk.

Pedaalissa: Viola 16 jalk., Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk., Violoncello 8 jalk. Kolme keppelia ja „Tutti“. Soittaja istuu alttariin päin.

Sortavala. Urut 16-ääniset, tuotu Pietarin ruotsalaisesta kirkosta. Muita tietoja ei niistä ole.

Sulkava. Urut tehnyt v. 1892 B. A. Thulé. Muita tietoja ei niistä ole.

Sulva. Urut 9-ääniset, tehnyt 1875 J. A. Zachariassén. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Dubbelfleut 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava

2 jalk., Qvinta 3 jalk., Flagflöjt 4 jalk., Trumpet 8 jalk. Kaksi koppelia ja kaksi kuutiopaletta.

Sundin pitäjä. V. 1764 rakensi „director“ Lenning Turusta urut, joissa oli yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Äänikertoja: Principaal 4 jalk., Gedakt 8 jalk., Rörflöjt 4 jalk., Qvinta 3 jalk., Octaava 2 jalk., Scharff 3 (chor) piippuinen, Decima $1\frac{1}{5}$ jalk., Trumpet 8 jalk. Ne myytiin Vårdön kirkkoon 1865. Sitten teki v. 1860 A. Thulé (vanhempi) 9-ääniset urut, Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fugara 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Trumpet 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Fleute 4 jalk., Qvinta $2\frac{2}{3}$ jalk. Yksi vanhanaikainen henkipale. Maksaneet 1,200 ruplaa hopeassa, johon kuninkaankartanon vuokraaja Wikström on lahjoittanut osan. Vihittiin Juhannuspäivänä mainittuna vuonna. Soittaja istuu alttariin päin.

Sääksmäki. Urut 15-ääniset, vaan tarkempia tietoja ei niistä ole.

Taivassalo. V. 1767 teki Carl Wählström urut 11-ääniset. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Qvintadena discant 16 jalk., Flageolet 8 jalk., jonka jatkona oli Spitsfleut 4 jalk. Basun 16 jalk., jonka jatkona oli Trumpet 8 jalk. Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Spitsfleut 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Scharff 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., jonka jatkona oli Spitsfleut 4 jalk. sekä Trumpet 4 jalk., jonka jatkona oli Voxvirginea. Kolme henkipaletta. Vuonna 1890 rakensi J. A. Zachariassén perinpohjin uudestaan 15-

ääniset urut. Kaksi manuaalia, eri pedaalikoneisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk.,

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fugara 8 jalk., Salicett 4 jalk., Fleute octaviante 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk. Neljä koppelia, pneumaattinen koneisto, kolme kollektiivipolinta ja neljä kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Taipalsaari. Urkuja kirkkoon hommataan parhaillaan.

Tammela. Urut 18-ääniset, vaan tarkempia tietoja ei niistä ole saatu.

Tammisaari. Urut on, vaan niistä ei ole tarkempia tietoja.

Tampereen kaupunki. Uuden kirkon urut 33-ääniset, tehnyt 1885 B. A. Thulé. Kaksi manuaalia, eri pedaaliatorvisto ja pneumaattinen koneisto. Tarkempia tietoja niistä ei ole saatu.

Vanhassa kirkossa. 11-ääniset urut, tehnyt v. 1848 A. Thulé (vanhempi). Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Tarkemmat tiedot niistäkin puuttuu.

Tampereen puuvillatehtaan saarnahuoneessa. Urut 23-ääniset, tuotu Englannista. Kaksi manuaalia ja pedaalikoneisto. Muita tietoja niistä ei ole voinut soittaja antaa.

Teisko. Urut 12-ääniset, tehnyt 1884 B. A. Thulé. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaali-

koneisto. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Flöjt harmonique 8 jalk., Flöjt 4 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Borduna 16 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Trumpet 8 jalk., Principaal discant 16 jalk., Geigenprincipaal 8 jalk. Neljä koppelia ja kaksi vanhanaikaista henkipaletta. Ovat uaksaneet 8,000 mk. Vihittiin Juhannuspäivänä mainittuna vuotena.

Tenhola. Urut 14-ääniset, tehnyt 1888 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaaliatorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Trumpet 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Salicional 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Violoncello 8 jalk. Neljä koppelia, pneumaattinen koneisto, yksi kolektiivipolin ja kolme kuutiopalletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Terijärvi. Urut 15-ääniset, tehnyt 1881 P. Lybeck. Kaksi manuaalia ja eri pedaaliatorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Salicional 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Gamba 8 jalk., Corno 3 (fach) piippuinen, Octaava 4 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen.

II manuaalissa: Principaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Spetsfleit 4 jalk., Octaava 2 jalk.

Pedaalissa: Principaal 8 jalk., Subbas 16 jalk., Contrafagot 16 jalk. Neljä koppelia, regulaattori, kombinationilaitos sekä neljä kuutiopalletta. Maksoivat 8,000 mk.

Tornion kaupunki. V. 1753 rakensi L. Kindström 7-ääniset urut kirkkoon. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaali, jotka jo v. 1769 perinpohjin korjasi urkurakentaja Svalberg. Tarkempia tietoja ei ole.

Turku. Tuomiokirkossa on ikimuistettavista ajoista ollut urut. V. 1720 tavattiin jäännöksiä 12-äänisestä urkulaitoksesta, jonka luullaan olleen useamman sadan vuoden vanhan, mutta urkujen tekijästä ei ole voitu saada tarkempaa tietoa. V. 1727 rakensi Joh. Gahman 32-ääniset urut, jotka hovioikeudenneuvos Hans Wittfoth lahjoitti. Niissä oli kaksi manuaalia ja erityinen pedaaliatorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Qvintadena 16 jalk., Flagfleit 8 jalk., Subbas 8 jalk., Qvinta 6 jalk., Octaava 4 jalk., Rörflöjt 4 jalk., Rausqvint 2 (chor) piippuinen, Nassart 2 (fach) piippuinen, Mixtur 4 (chor) piippuinen, Scharff 3 (fach) piippuinen, Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Principaal 4 jalk., Gedakt 8 jalk., Qvintadena 8 jalk., Spitsfleit 4 jalk., Qvinta 3 jalk., Octaava 2 jalk., Gemshorn 2 jalk., Seqvialtra 2 jalk., Scharff 3 (chor) piippuinen, Vox humana ja Tremulant.

Pedaalissa: Principaal 16 jalk., Untersatz 16 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 8 jalk., Qvinta 6 jalk., Rausqvint 2 (chor) piippuinen, Mixtur 4 (chor) piippuinen, Basun 16 jalk., Trumpet 8 jalk., Trumpet 4 jalk. Kesäkuun 6 p:nä v. 1765 löi salama tuomiokirkon torniin ja sieltä alas urkuihin, jossa se vahingoitti torvistoa, ja sulatti muutamia metallitorvia. Samana vuonna korjattiin ne ja maalattiin. Koriste-

maalausten joukossa oli lahjoittajan kuva luonnollisessa suuruudessa urkujen etupuolelle maalattuna. V. 1827 onnettomassa tulipalossa paloivat ne kokonaan. Senjälkeen v. 1842 rakensi Gust. Andersson Tukholmasta urut, jotka maksoivat 22,996 mk. Vihittiin 1842 kesäkuun 5 p:nä. Niissä oli silloin kolme manuaaliklaviaturia ja eri pedaalitorvisto. Niitä korjasi v. 1874 J. A. Zachariassén ja teki kolme äänikertaa uudestaan, kolme pneumaattillista koneistoa, viisi regulaattoria, „Svällaren“ ja sisuskoneiston melkein uudestaan, uudet koppelit ja kollektiivipolkimet. Avonaiset torvet varustettiin virituslevyillä (stämslitser) kaksi „Tutti“-laitosta, joilla silmänräpäyksessä saadaan kaikki vahvat äänikerrat soimaan ja taas heikennemään. Uruissa on nykyään kolme manuaalia, 54-äänikertaa, pneumaattillinen koneisto, kuusitoista suurta kuutiopaletta ja eri pedaalitorvisto. Ovat erittäin hyvät ja monipuolisesti käytännölliset. Ääni harvinaisen kaunis ja miellyttävä. Soittaja istuu selin alttariin. Ne on lahjoittanut eräs leipurin ammatin vanhin Turusta.

Turun Rowasväen rukoushuoneessa. Urut 8-ääniset, tehnyt 1886 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Dubbelfleut 8 jalk., Octaava 4 jalk., Rausqvinta $2\frac{2}{3}$ & 2 jalk.

II manuaalissa: Rörflöjt 8 jalk., Gamba 8 jalk.,

Pedaalissa: Subbas 16 jalk. „Tutti“, kombinaatioonilaitos ja neljä koppelia. Soittaja istuu seurakuntaan päin. Ne on lahjoittanut kauppias Wigelius. Niissä on kolme kuutiopaletta.

Turun Merimieslähetys huoneessa on vähäinen urkuharmoonio.

Turun entisen akadeemian juhlasalissa on 4-ääniset urut, jotka luultavasti ovat Thorenbergin tekemät.

Turun lääninvankilan kirkossa on 3-ääniset urut, tehnyt 1881 J. A. Zachariassén. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk. Yksi yksinkertainen pale ja yksi koppel. Soittaja istuu selin seurakuntaan.

Kakolan vankilan kirkossa (Turun luona). Urut 4-ääniset, tehnyt 1881 J. A. Zachariassén. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Dubbelfleut 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk. Yksi kuutiopale ja yksi koppel. Soittaja istuu selin seurakuntaan.

Tuuloksen pitäjä. Kirkossa on 2 ääninen urkuharmoonio.

Tuusula. Urut on, vaan tarkempia tietoja niistä ei ole.

Tyrvää. Urut 15-ääniset, tehnyt 1883 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk., Gamba 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk. Kolme koppelia, „Melodivärk“,

crescendo- ja diminuendolaitos sekä kolme kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Tytärsaari. Kirkossa on urkuharmoonio.

Töysän kappeli. Urut on, vaan tarkemmat tiedot niistä puuttuu.

Ulvila. Urut 13-ääniset, tehnyt 1889 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Octaava 4 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk. Neljä koppelia, yksi collectiivipolin, „Svällare“, kolme kuutiopaletta ja pneumaattilinen koneisto. Soittaja istuu alttariin päin.

Ujala. Urut 8-ääniset, tehnyt 1830 Joh. Råman Hämeenlinnassa. Yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaali. Äänikertoja: Principaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Scharff 3 (chor) piippuinen, Spetsfleut 4 jalk., Trumpet 8 jalk. Yksi vanhanaikainen henkipale. Soittaja istuu sivuttain alttariin päin.

Uskela. Urut 13-ääniset, tehnyt 1874 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Salicional 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk. Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Trumpet 8 jalk. Neljä koppelia ja kolme kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Uusi Kaarlepyy. V. 1768 teki laivanrakennusmestari A. Thelin 8-ääniset urut kirkkoon, joissa oli yksi manuaali ja eri pedaalitorvisto. Äänikertoja

Manuaalissa: Principaal 4 jalk., Gedakt 8 jalk., Spitsfleut 4 jalk., Qvinta 3 jalk., Octaava 2 jalk., Trumpet 8 jalk.

Pedaalissa: Basun 16 jalk., Untersats 16 jalk. Kaksi henkipaletta. Tarkempia tietoja nykyisistä uruista ei ole.

Uusikaupunki. Urut 28-ääniset, tehnyt 1886 Marcussén & Poika Slesvigissä. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gemshorn 4 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 2¹/₂ jalk., Cornett 4 (chor) piippuinen, Mixtur 3 (chor) piippuinen, Viola di gamba 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk., Fleute-major 8 jalk., Trumpet 4 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Salicional 8 jalk., Gambette 4 jalk., Flöjt 4 jalk., Clarinet 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fleute amabile 8 jalk., Gedakt 8 jalk.

Pedaalissa: Principaal 8 jalk., Principaal 16 jalk., Violoncello 8 jalk., Octaava 4 jalk., Basun 16 jalk., Basun 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Subbas 16 jalk. Crescendo- ja diminuendolaitos, kuusi koppelia, kuusi kuutiopaletta; ovat maksaneet 36,000 mk. Vihitty elokuussa mainittuna vuonna.

Uusikirkko. (Turun läänissä). Urut 13-ääniset, tehnyt 1888 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Sallicional 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk. Neljä koppelia, yksi collectiivipolin, „Svällare“ ja kolme kuutiopalletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Uusikirkko. (Wiipurin läänissä). Urut 15-ääniset, tehnyt 1888 B. A. Thulé. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gedakt 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Flöjt 4 jalk.

Pedaalissa: Basun 16 jalk., Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk. Neljä koppelia, „Svällare“, crescendo- ja diminuendolaitos sekä kolme kuutiopalletta. Ovat maksaneet 10,320 mk. Vihitty Pyhänmiesten-päivänä mainittuna vuonna.

Waasa eli Nikolain kaupunki. (Vanhimmista uruista katso Mustasaari). Nykyään on 21-ääniset urut, tehnyt P. Åkerman Tukholmassa, joista ei ole tarkempia tietoja.

Wahdon kappeli. Kirkossa on 4-ääninen urkuharmoonio.

Walkeala. Kirkossa on 19-ääninen urkuharmoonio, jossa on kaksi manuaalia ja eri pedaaliko-neisto. Ostettu v. 1882.

Wanaja. Kirkossa on urkuharmoonio.

Warkauden tehtaan kirkossa on 10-ääninen urkuharmoonio.

Walkjärvi. Urkuja hommataan parhaillaan.

Wehkalahti. Urut 16-ääniset, tehnyt 1882 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk., Gemshorn 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk., Viola di gamba 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Borduna 16 jalk., Principaal 8 jalk. Kolme koppelia, „Tutti“ ja neljä kuutiopalletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Wehmaa. Urut 15-ääniset, tehnyt 1889 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Gamba 8 jalk., Octaava 4 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Sallicional 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fugara 4 jalk., Fleute octaviante 4 jalk.,

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk.,

Principaal 8 jalk. Neljä koppelia, pneumaattillinen koneisto toisessa manuaalissa, crescendo- ja diminuendolaitos, kolme kollektiivipolinta, neljä kuutiopaletta ja regulaattori. Soittaja istuu alttariin päin.

Wesilahti. Urut 20-ääniset, tehnyt 1887 B. A. Thulé. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Principaal discant 16 jalk., Borduna 16 jalk., Flöjt harmonique 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Qvinta 3 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Flöjt 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Borduna 8 jalk., Violoncello 8 jalk., Octaava 4 jalk. Kolme koppelia, pneumaattillinen koneisto I:ssä manuaalissa, „Svällare“ ja neljä kuutiopaletta. Ovat maksaneet 15,700 mk. Vihittiin heinäkuun 8 p:nä mainittuna vuonna.

Weteli. Urut 12-ääniset, tehnyt P. Lybeck Ruunukylässä. Kaksi manuaalia ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Salicional 8 jalk., Gemshorn 8 jalk., Flagflöjt 4 jalk., Qvinta 3 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Gamba 8 jalk., Borduna 16 jalk., Ekflöjt 4 jalk. Crescendo- ja diminuendolaitos, neljä koppelia ja kolme kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin. Erittäin on ilmoitettu, että urut ovat raskaat soittaa ja paisuvat jokaisen ilman muutoksen

aikana melkein auttamattomasti. — Sellainen vika tavataan aina vähemmän taitavien urkurakentajain tekemissä uruissa.

Wesanto. Urut 12-ääniset, tehnyt 1890 B. A. Thulé. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gedakt 8 jalk., Trumpet 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk. Seitsemän koppelia ja yksi makasiinipale. Ovat maksaneet 9,000 mk.

Wihdin pitäjä. Urut 21-ääniset, vaan tarkempia tietoja ei niistä ole.

Wirolahti. Urut on, vaan tarkempia tietoja puuttuu.

Wiitasaari Urut 16-ääniset, tehnyt 1890 B. A. Thulé. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gedakt 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk., Fleute-major 8 jalk., Trumpet 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Flöjt 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk. Viisi koppelia, crescendo- ja diminuendolaitos, „Svällare“, kombinationilaitos sekä makasiinipalkeet kuudella laatikolla. Ovat maksaneet 12,700 mk. Vihitty heinäkuun 27 p:nä mainittuna vuonna.

Wiapori. Lutherilaisen seurakunnan kirkossa on urkuharmoonio.

Wiipurin kaupunki. Siihen aikaan kun Wiipurissa oli tuomiokirkko, joka nyt on venäläisen sotaväen tavaramakasiinina, luullaan siellä olleen urut. Suomalaiseen kirkkoon mainitaan v. 1730 paikoilla ostetun 11-ääniset urut Lybekistä, joissa oli yksi manuaali ja siihen yhdistetty pedaalikoneisto. Niistä maksettiin 700 Riikinmarkkaa. Suomen valloituksen jälestä muutettiin samat urut ruotsalaiseen kirkkoon, jota nykyään käyttävät myöskin saksalaiset. Vuonna 1887 rakensi J. A. Zachariassén suomalaiseen kirkkoon 27-ääniset urut. Kaksi manuaalia, eri pedaali-torvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Gamba 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Cornett 2 (chor) piippuinen, Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk., Fleute harmonique 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk.

II manuaalissa: Principaal 8 jalk., Salicional 8 jalk., Rörflöjt 4 jalk., Gedakt 16 jalk., Aeolin 8 jalk., Clarinett 8 jalk., Principaal 4 jalk., Fleute traverso 4 jalk.

Pedaalissa: Principaal 16 jalk., Viola 16 jalk., Subbas 16 jalk., Basun 16 jalk., Principaal 8 jalk., Violoncello 8 jalk., Octaava 4 jalk. Pneumaattinen koneisto kummassakin manuaalissa, kaksi kombinaationilaitosta, kolme collectiivipolinta, „Svällare“, regulaattori, „General-crescendo“ koko äänikerroille, mikä on ensimmäisen kerran maassamme pantu näissä uruissa käytäntöön kuin myöskin rekisterikombinaationipainimet, ilmalaatikot uusinta keksintöä ja kah-

deksan kuutiopaletta. Soittaja istuu alttariin päin. Tarkastajat ovat niistä antaneet tekiälle korkeimman kiitos- ja suosituslauseen.

Wiipurin ruotsalaisessa kirkossa, joka on yhteinen saksalaisten kanssa, on myös urut, jotka Suomen valloituksen jälestä sinne muutettiin suomalaisesta kirkosta. Alkuperäisesti ostettu Lyybekistä.

Wirtaan pitäjä. Urut 14-ääniset, tehnyt 1885 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaali-visto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Fleute-major 8 jalk., Salicional 8 jalk., Octaava 4 jalk., Rausqvinta 2²/₃ & 2 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Fugara 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Viola 16 jalk., Subbas 16 jalk., Violoncello 8 jalk. Kolme koppeliala, kolme kuutiopaletta ja „Tutti“. Soittaja istuu alttariin päin.

Wirtsanoja. Kirkossa on amerikkalainen urkuharmoonio.

Wärdö. V. 1865 ostettiin Sundin pitäjän kirkosta vanhat 8-ääniset urut, jotka toistaiseksi säilytetään kunnanhuoneessa. (Niiden alkuperäisestä rakennuksesta katso Sundin pitäjä). V. 1889 teki J. A. Zachariassén 8-ääniset urut. Kaksi manuaalia ja siihen yhdistetty pedaali.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Subbas 16 jalk., Borduna 16 jalk., Dubbelfleut 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk.

II manuaalissa: Rörflöjt 8 jalk., Salicional 8 jalk. Viisi koppeliala ja kaksi kuutiopaletta. Ovat maksaneet 5,630 mk. Ne on lahjoittanut kirkkoon

kapteeni Leander Olofsson ja hänen puolisonsa Ulrika. Soittaja istuu sivuttain alttariin. Vihittiin 7 p:nä heinäkuuta 1889.

Wähäkырö. Urut 14-ääniset, 1878 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Mixtur 3 (chor) piippuinen, Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Corno di basetti 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Fugara 4 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Borduna 16 jalk., Trumpet 8 jalk. Kolme koppelia ja kolme kuutiopalletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Värtsilän tehtaan kirkossa on urkuharmoonio.

Vöyri. Urut 20-ääniset, tehnyt 1862 Andersson Tukholmassa. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Fugara 8 jalk., Cornett 4 (chor) piippuinen, Fleut 4 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Basette 8 jalk., Gamba 8 jalk., Fleute 4 jalk., Tvärnfleut 8 jalk.

Pedaalissa: Tuba 16 jalk., Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk., Gedakt 8 jalk., Cello 8 jalk., Octaava 4 jalk. Neljä koppelia ja neljä tavallista henkkipaletta. Ovat maksaneet 7,000 ruplaa.

Ylistaro. Urut 14-ääniset, tehnyt 1873 J. A. Zachariassén. Kaksi manuaalia, eri pedaalitorvisto ja klaveeripöytä.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16

jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Sali-cional 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Fleute dolce 4 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Bordun 16 jalk., Principaal 8 jalk. Kolme koppelia sekä kolme kuutiopalletta. Soittaja istuu alttariin päin.

Ylivieska. Kirkossa on 3-ääninen urkulaitos, joista ei ole tarkempia tietoja.

Yläne. Urut 14-ääniset, tehnyt 1888 B. A. Thulé. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gedakt 8 jalk., Flöjt harmonique 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk., Rörflöjt 8 jalk., Flöjt octaviant 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Violoncello 8 jalk., Seitsemän koppelia, crescendo- ja diminuendolaitos, kombinationi-koneisto, „Svällare“, „Tutti“ ja kolme kuutiopalletta. Ovat maksaneet 9,900 mk. Vihitty heinäkuun 22 p:nä mainittuna vuonna.

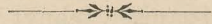
Ylöjärvi. Urut 10-ääniset, vaan tarkemmat tiedot niistä puuttuu.

Ätsäri. Urut 12-ääniset, tehnyt 1890 B. A. Thulé. Kaksi manuaalia ja eri pedaalitorvisto.

I manuaalissa: Principaal 8 jalk., Borduna 16 jalk., Gedakt 8 jalk., Octaava 4 jalk., Octaava 2 jalk., Qvinta 3 jalk., Trumpet 8 jalk.

II manuaalissa: Geigenprincipaal 8 jalk., Dubbelflöjt 8 jalk., Viola di gamba 8 jalk.

Pedaalissa: Subbas 16 jalk., Principaal 8 jalk. Neljä koppelia, kombinationilaitos, crescendo ja diminuendo, „Tutti“ ja kuutiopale. Ovat maksaneet 9,500 mk. Vihitty heinäkuun 6 p:nä mainittuna vuonna.

II.

Kertomus Suomenmaan etevimmistä urkurakentajoista nykyään.

Kaikista tähänasti yleisesti tehdyistä keksinöistä ja parannuksista urkurakennustaiteen alalla, ei ole mahdollista näin vähäisessä teoksessa tehdä perinpohjaista selkoa. Mainittakoon ainoastaan lyhyesti niistä henkilöistä, jotka nykyään ovat maassamme urkurakennustaidetta edistäneet ja saattaneet sen uusimpain parannettuin keksintöjen avulla käytännöllisemmäksi.

Nykyään on maassamme yleisiä urkurakennustehtaita kaksi.

Suurin on tirehtööri *J. A. Zachariassén'in* urkurakennustehtas Uudessakaupungissa; ja toinen *B. A. Thulén* urkurakennustehtas Kangasalla.

Tirehtööri *J. A. Zachariassén* on syntynyt Slesvigissä, jossa hän useamman vuoden menestyksellä harjoitteli urkurakennustaidetta sukulaisensa, tuon maailmankuulun yhtiön *Marcussén & Pojan* tehtaassa, jonka puolesta kokoon asetti useita maailman suurimpia urkulaitoksia Saksassa, Tanskassa, Ruotsissa ja Norjassa.

V. 1870 muutti *Z.* vakinaisesti Suomeen, ja asetti urkurakennustehtaan Uudessakaupungissa.

Ensimmäiset urut täällä teki Z. Porin kaupungin kirkkoon. Niissä on kaksi näppäimistöä, ilmanpuristuskoneisto manuaalissa ja klaveeripöytä. Koko sisuskoneisto on uusimman järjestelmän mukainen, jonkalaista ei sitä ennen ole maassamme käytetty.

Niistä, kuten ylipäin kaikista teoksistaan, ovat tarkastajat antaneet korkeimman kiitos- ja suosituslauseensa hänelle.

V. 1882 sai Zachariasén Moskovon näyttelyssä tekemistensä uruista *hopeamitallin ja kunniadiploomin*. Ne samat urut ostettiin mainitusta näyttelystä Keisarilliseen oopperaan Moskovassa.

V. 1869 annettiin Z:lle urkurekennustirehtöörin arvonimi.

Viimmeiseen Tanskalais-saksalaiseen sotaan, ollessaan vielä silloin Tanskan alamaisena, otti Z. alipuseerina osaa, josta hänelle annettiin tanskalainen sotilaskunniamerkki.

Missä arvossa Z:n taitoa pidetään todistaa sekin, että hän kutsuttiin 1875 korjaamaan Turun tuomiokirkon urkuja, joissa hän teki useita suurempia parannuksia.

Ollen likeisessä kirjeenvaihdossa suurimpain ja kuuluisimpain ulkomaalaisten urkurakennustehtaitten kanssa, voi Z. tarkasti seurata kaikkia siellä tapahtuvia edistyksiä urkurakennusammattissa.

Meidän maassamme on Z. ensimmäisenä käytäntöön pannut urkuihin ilmanpuristuskoneiston, jossa tihennetty ilma toimittaa koneiston tehtävän. Hän on myöskin ensimmäinen ja ainoa nykyään Suomessa joka on palkittu urkurakennustaidosta.

Tirehtööri Zachariassen'in tekemiä urkuja on jo valmiina maamme kirkoissa 70, ja nykyään on hänellä useita tilauksia.

Urkurakentaja *B. A. Thulé* on syntynyt 1847 Kangasalla. Hänen isänsä oli urkurakentaja, syntyisin Ruotsista. Muutti Suomeen 1842 ja asetti urkurakennustehtaan Kangasalla.

B. A. Thulé on harjoitellut urkurakennustaidetta isänsä tehtaassa.

Ensimmäiset urut teki B. A. Thulé ominpäinsä Mikkelin kaupungin kirkkoon, joissa on 25-äänikertaa. Niistä antoivat tarkastajat kiitettävän lauseen.

V. 1881 korjasi Thulé Helsingissä Nikolain kirkon urkuja, jotka silloin tulipalon kautta vahingoituivat.

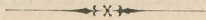
Vuosina 1878 ja 1884 matkusti Thulé ulkomailla tutustuakseen urkurakennustaitteen uusimpiin keksintöihin.

Suuremmat urut on Thulé tehnyt Tampereen kaupungin kirkkoon. Niissä on 33 äänikertaa kaksi näppäimistöä, erityinen pedaaliatorvisto ja klaveeripöytä. Muutoin ovat ne urut varustetut ilmanpuristuskoneistolla y. m. uudemmanaikaisilla keksinnöillä, joista tarkastajat ovat antaneet korkeimman kiitos- ja suosituslauseen.

Urkurakentaja B. A. Thulé'n tekemiä urkuja on nykyään maassamme noin puoliväliin viisikymmentä (?) joissa suuremmaksi osaksi pedaalikoneisto on yhdistetty näppäintorvistoon.

Tällä vuosisadalla on ollut muitakin urkurakentajia maassamme, niinkuin Råman, Lybeck, Sultin, Springert, Bouchard, Fredriksson y. m. vähempään urkulaitosten tekijöitä, joiden teokset parkaiten todistavat tekiänsä taitamattomuutta siinä ammatissa.

20.60.

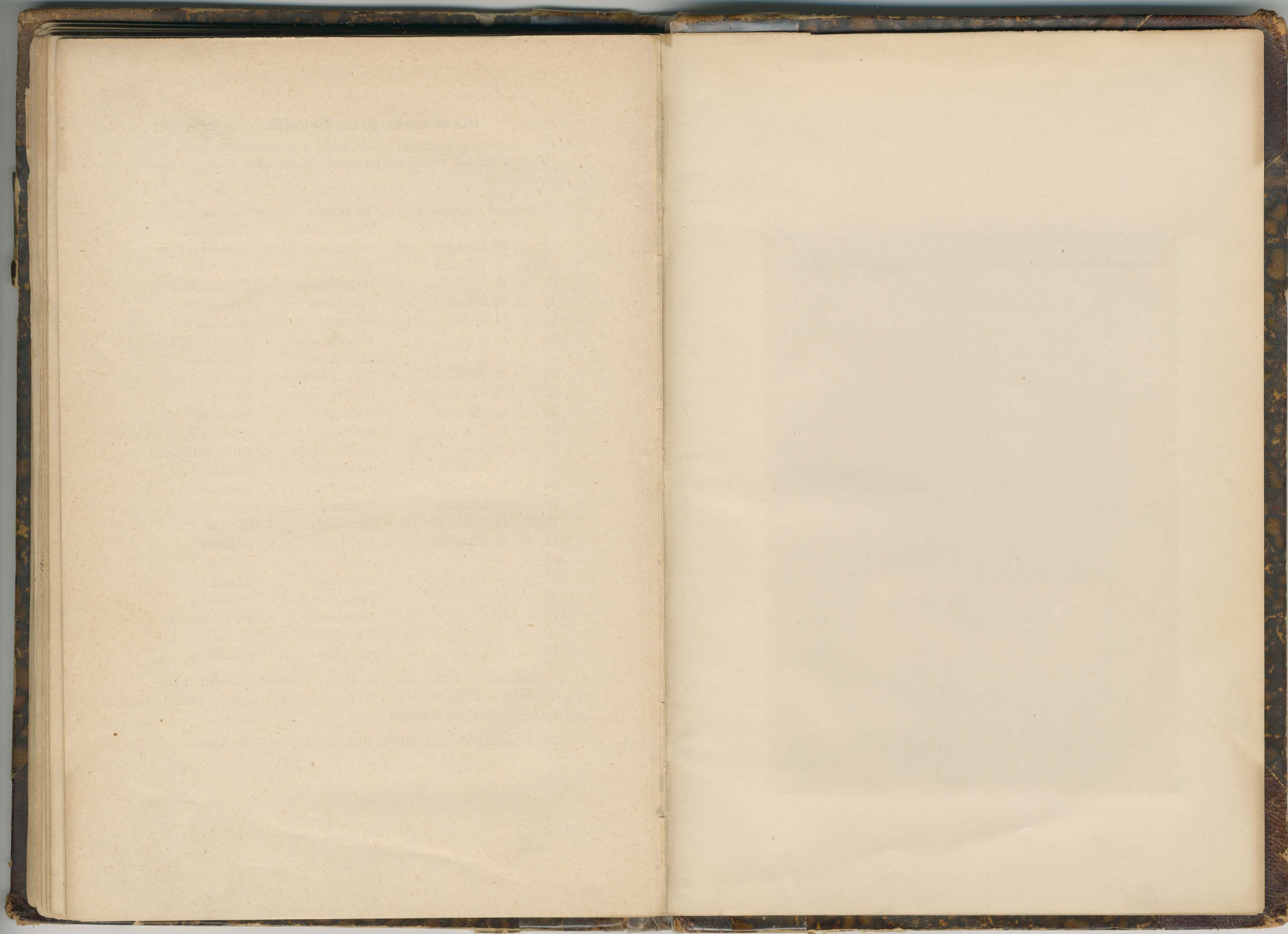
Oikaistavia painovirheitä.

Kun kirja oli valmiiksi painettu, huomattiin vielä seuraavat painovirheet:

Sivu	1 rivi	8 ylhäältä	seisoo:	merkitus,	lue:	merkitys
»	5	» 1	»	Pantoppidan	»	Pontoppidan
»	9	» 10	alhaalta	Solomonin	»	Salomonin
»	12	» 8	ylhäältä	Solomonin	»	Salomonin
»	13	» 9	»	Haggebarim	»	Haggeborim
»	13	» 12	alhaalta	Paludarus	»	Poludorus
»	14	» 14	»	suutappi	»	suuloppi
»	18	» 12	»	kroomatillisen	»	kromaattillisen
»	—	» 9	»	Aristakseno	»	Aristokseno
»	42	» 9	ylhäältä	Luders vänner	»	Luder svänner
»	43	» 3	alhaalta	Düben	»	Düben
»	50	» 10	ylhäältä	edlliset	»	edelliset
»	51	» 15	»	ruvetun	»	ruvettu
»	52	» 9	»	Authentillset	»	Authentilliset
»	52	» 3	alhaalta	määräävää	»	määräävä
»	68	» 14	ylhäältä	harrastuksen	»	harrastukset
»	70	» 10	alhaalta	Turknu	»	Turkuun
»	71	» 14	»	Runbergin	»	Runeberg'in
»	117	» 12	ylhäältä	Isokyro	»	Isokyrö
»	124	» 5	»	Scarff	»	Scharff
»	138	» 1	»	Åkerman	»	Åkerman
»	144	» 15	»	Parneesin	»	Porneesin
»	170	» 31	»	urknrekennus- tirehtööri	»	urkurakennus- tirehtööri
»	172	» 2	»	parkaiten	»	parhaiten

Alkulauseen IV:llä sivulla 14 riv. ylhäältä seisoo: takoituksesta, lue: tarkoituksesta. VIII:lla siv. 6 riv. alhaalta seisoo: pyydettyjen, lue pyydettyjen.

Pienemmät virheet lukija hyväntahtoisesti oikaiskoon

V 78.62

Heine

Kuopion Kansankirjasto

SIBELIUS-AKATEMIAN KIRJASTO. KUOPIO

130 500 5032

78